ДЎСТЛИГИМИЗ—ҚУДРАТИМИЗ

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

«СОВЕТ УЗБЕКИСТОНИ» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР

46-йил чиқиши
№ 202 (12.856).
30 АВГУСТ 1964 ЙИЛ ЯКШАНБА
Баҳоси 3 тийин.

Халқларимиз ўртасидаги қардошларча дўстлик бизнинг энг катта ғалабамиздир. Халқлар дўстлигидан ҳам қудратли куч дунёда йўқ. Океандан чуқур, улкан тоғлардан ҳам баланд, олтиндан қиммат, бўрондан кучли, ҳамма нарсадан соф, мусаффо—дўстлигимиздир.

ШАХТЁРЛАРГА ТАБРИК

ОҲАНГАРОН ВА ШАРҒУНДАГИ КЎМИР САНОАТИ КОРХОНАЛАРИНИНГ ИШЧИЛАРИ, ИНЖЕНЕР-ТЕХНИК ХОДИМЛАРИ ВА ХИЗМАТЧИЛАРИГА

Қадрли ўртоқлар!

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Сизни ва Сиз орқали республика кўмир саноати ходимларининг кўпминг кишилик шонли коллективини традицион байрам — Шахтёрлар куни билан қизғин табриклайди ҳамда Сизга фидокорона меҳнатингизда янги катта муваффақиятлар тилайди.

Республикамиз шахтёрлари мамлакатимизда коммунизм қуришдек улуғвор программани муваффақият билан амалга оширишда олдинги сафда бормоқдалар.

1964 йилнинг 7 ойи мобайнида республика кўмир саноати корхоналарининг ходимлари планга қўшимча равишда 66 минг тонна кўмир қазиб чиқардилар ва пландан ташқари 584 минг сўмлик маҳсулот тайёрладилар. Ўзбекистонда жуда кўп юқори унумли механизмлар билан жиҳозланган замонавий кўмир саноати корхоналари барпо этилган.

Республика кўмир саноати корхоналарида кўмир қазиб олиш технологияси кундан-кунга такомиллашиб бормоқда, ишлаб чиқариш процесслари кенг кўламда механизациялаштирилмоқда ва автоматлаштирилмоқда. Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг доимий ғамхўрлиги туфайли Оҳангарон кўмир кони тез суръатлар билан ўзлаштирилмоқда. Ана шу кондаги ҳамма минерал бойликлардан ҳар томонлама фойдаланишга киришилди.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети қатъий ишонч билдирадиларки, КПСС XXII съезди ва шундан кейинги КПСС Марказий Комитетининг Пленумлари қарорларидан илҳомланган Ўзбекистон шахтёрлари Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Коммунистик партиясининг 40 йиллиги шарафига социалистик мусобақани авж олдириб, кўмир қазиб чиқаришни янада кўпайтирадилар, унинг сифатини яхшилаб, таннархини арзонлаштирадилар, меҳнат унумдорлигини оширадилар ва етти йилликнинг олтинчи йили топшириқларини муддатидан илгари бажарадилар.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ
ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИ.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг XIV пленуми тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

29 августда Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг XIV пленуми ўз ишини давом эттирди.

Эрталабки мажлисда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари **Р. Н. Нишонов** кун тартибидаги иккинчи масала — «Республикада халқ маорифини янада яхшилаш тадбирлари тўғрисида» доклад қилди.

Докладни муҳокама қилишда Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари **К. К. Камолов,** Тошкент шаҳридаги 119-мактабнинг ўқитувчиси **И. С. Валиева,** КПСС Марказий Комитетининг сектор мудири **Н. П. Кузин,** Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари **С. О. Азимов,** Тошкент саноат область партия комитетининг биринчи секретари **П. В. Каймаков,** Самарқанд область ижроия комитетининг раиси **А. А. Хўжаев,** Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари **Р. Абдуллаева,** Ўзбекистон ССР маориф министри **Э. Қодиров,** Сирдарё ишлаб чиқариш бошқармаси партқомининг секретари **Т. У. Умаров** қатнашдилар.

Пленумда КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари **Ш. Р. Рашидов** нутқ сўзлади.

Пленум муҳокама этилган масалалар юзасидан кенг қарорлар қабул қилди.

Пленум ташкилий масалаларни ҳам қараб чиқди. **Н. В. Мартинов** бошқа ишга ўтганлиги ва республика доирасидан чиқиб кетганлиги муносабати билан пленум уни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари, Марказий Комитет Саноат ва қурилишга раҳбарлик бюросининг раиси ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиуми аъзолиги вазифаларидан озод қилди.

И. Г. Анисимкин Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари, Саноат ва қурилишга раҳбарлик бюросининг раиси ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиумининг аъзоси қилиб сайланди.

З. И. Есенбоев Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Матбуот давлат комитетининг раиси қилиб тасдиқланганлиги муносабати билан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пленуми уни «Совет Ўзбекистони» газетаси редактори вазифасидан озод қилди. **М. Қ. Қориев** «Совет Ўзбекистони» газетасининг редактори қилиб тасдиқланди.

АССАЛОМ, АЗИЗ ҚАРДОШЛАР!

ТОШКЕНТДА СССР ХАЛҚЛАРИНИНГ ДЎСТЛИГИ ҲАФТАЛИГИ ОЧИЛДИ

Ўзбекистон пойтахти Ватанимиз халқлари дўстлиги тўғрисида совет кишисига ғоят азиз бўлган сўзлар ёзилган транспарантлар билан безатилди. Шаҳарнинг чиройли безатилиши ифодали композиция билан тугалланади. Қардош республикалар давлат байроқлари, юлдузлар туркуми ичида Советлар мамлакатининг герби порлаб турибди. Совет кишиларининг монолит бирлигини гавдалантирувчи бу эмблема Тошкентда ўтказилаётган СССР халқлари дўстлиги ҳафталигининг идеясини жуда яхши очиб беради.

Карнай садолари тантаналарнинг бошланганидан дарак берди. Минглаб меҳнаткашлар карнай садолари остида 29 августда Ленин номли майдонга тўпландилар. Ильич монументи олдида фахрий қоровул саф тортиб турди. Чиройли миллий кийимлар кийишган йигит ва қизлар трибуналарнинг ҳар икки томонида туришибди.

Соат стрелкаси олтига яқинлашмоқда. Шаҳар партия, совет ва жамоат ташкилотларининг раҳбарлари, иттифоқдош республикаларнинг делегациялари монумент ёнига келишади. Метин супага гуллар қўйилади. Бу гуллар революция йўлбошчиси, Коммунистик партия ва Совет давлатининг асосчисига, нурли даҳосига, Ватанимиз халқлари бузилмас қардошлигига асос солган кишига бўлган фарзандлик миннатдорчилигининг жонли гувоҳидир.

Бир неча минутдан кейин бу ерда тўпланганларнинг диққати майдоннинг рўпара томонига қаратилади. Бу ерда тикилган байроқ ёнига қардош шаҳарларнинг вакиллари келадилар. Ватанимиз пойтахти — Москва шаҳрининг вакили, Лихачев номли автомобиль заводининг бригадири, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони К. Д. Емельянова-Шчукина Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Қизил байроғини кўтаради. СССР давлат гимнининг улуғвор садоси янграйди.

СССР халқлари дўстлиги ҳафталиги очиқ! Дўстларнинг Тошкент тупроғида бўладиган ана шу шонли учрашуви шарафига тўқилган қўшиқни неча минглаб кишилар баралла айтадилар.

Совет халқларининг бузилмас дўстлиги ва қардошлиги шарафига табрик сўзлари. Ўзбекистон пойтахтининг азиз меҳмонларига самимий салом сўзлари янграйди.

Халқлар дўстлиги эстафетасининг қатнашчилари бўлган мотоциклчилар майдонга кириб келадилар. Москваликлар барча делегациялар номидан уларнинг рапортини қабул қиладилар.

Ленин номли майдонда халқ сайили тобора кенг авж олади. Байроқ кўтарилганидан кейин кўп ўтмай, гуллар кўтарган бир гуруҳ қизлар Свердлов номли концерт залида иттифоқдош республикалар делегациялари аъзоларини шоду хуррамлик билан кутиб оладилар. Шаҳар корхоналари ва муассасалари коллективларининг жуда кўп вакиллари бу ерга дўстлик кечасига келишган. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ҳозиргина тугаган пленумининг қатнашчилари ҳам улар билан бирга. Залда ҳозир бўлган ҳар бир кишининг кўксида ҳафталик қатнашчисининг қизил байроқчаси.

Театр фойесида виставка ташкил қилинган. Бу виставка социализм ва коммунизм қурилишида Совет Иттифоқи халқлари эришган жаҳоншумул тарихий ғалабалар ҳақида, қардош республикалар пойтахтларининг жўшқин ҳаёти тўғрисида ҳикоя қилади.

Прожекторларнинг ёрқин нури театр саҳнасини ёритиб турибди. Театр тўрида Кремль фонида турган Ильичнинг катта бюсти. КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов, КПСС Марказий Комитети Ўрта Осиё Бюроси раисининг ўринбосари С. М. Веселов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиумининг аъзолари В. А. Карлов, Р. Қурбонов, М. М. Мусахонов, Р. Н. Нишонов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидатлар Қ. Муртазоев, И. М. Нажесткин, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари С. О. Азимов президиумдан жой оладилар.

Президиумда қардош шаҳарлар делегацияларининг раҳбарлари: Москва делегациясининг раҳбари — Москва шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Б. А. Шелков, Ленинград делегациясининг раҳбари — Ленинград шаҳар ижроия комитетининг масъул секретари Н. Д. Христофоров, Украина пойтахти делегациясининг раҳбари — Киев шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Т. И. Скирда, Белоруссия пойтахти делегациясининг раҳбари — Минск шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Г. А. Казачок, Қозоғистон пойтахти делегациясининг раҳбари — Октябрь район ижроия комитетининг раиси И. Б. Болтабоев, Грузия пойтахти делегациясининг раҳбари — Тбилиси шаҳри Калинин район партия комитетининг секретари И. С. Турманидзе, Озарбайжон пойтахти делегациясининг раҳбари—Озарбайжон Министрлар Совети Маданият бўлимининг мудири Г. Гасанов, Литва пойтахти делегациясининг раҳбари—Вильнюс шаҳар партия комитетининг секретари П. П. Гришкявичус Молдавия пойтахти делегациясининг раҳбари Кишинев шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Д. Г. Пержан, Латвия пойтахти делегациясининг раҳбари — Рига шаҳар Киров район ижроия комитетининг раиси Я. Я. Зариньш, Қирғизистон пойтахти делегациясининг раҳбари, Фрунзе шаҳар партия комитетининг секретари Н. Н. Никитина, Тожикистон пойтахти делегациясининг раҳбари — Душанба шаҳар Октябрь район партия комитетининг секретари М. Наимов, Арманистон пойтахти делегациясининг раҳбари — Ереван шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Г. П. Агасарьян, Туркманистон пойтахти делегациясининг раҳбари — Ашхобод шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Д. А. Оллоназарова, Эстония пойтахти делегациясининг раҳбари — Таллин шаҳар ижроия комитети раисининг ўринбосари Р. Э. Ристлааннлар ўтирибди.

Фанфаралар янграйди. Байроқдорлар залга кириб келишади. Улар СССР ва ўн беш иттифоқдош республиканинг давлат байроқларини саҳнага олиб чиқадилар.

Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи секретари Қ. Муртазоев кеча қатнашчиларига мурожаат қилиб нутқ сўзлайди. У, ҳафталик ўз олдига қўйган олижаноб мақсадлар ҳақида гапиради, узоқ давом этган гулдурос қарсаклар остида шаҳар партия комитети, шаҳар ижроия комитети ва Ўзбекистон пойтахтидаги барча меҳнаткашлар номидан қардош республикаларнинг делегацияларини самимий табриклайди.

Дўстлик кечаси очиқ деб эълон қилинади. СССР давлат гимни янграйди.

Содиқ ленинчи, дунёдаги барча халқларнинг дўсти Никита Сергеевич Хрушчев бошлиқ КПСС Марказий Комитети Президиуми баланд руҳ билан кечанинг фахрий Президиумига сайланади.

КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидовга сўз берилади.

— Азиз ўртоқлар, — деди у, — бугун Тошкентда очилаётган СССР халқлари дўстлиги ҳафталиги — республикамиз пойтахти ҳаётидагина эмас, балки бутун Совет Ўзбекистони ҳаётида ҳам шонли воқеадир. Бу ҳафталик — мамлакатимиздаги барча халқларнинг катта ва қувончли байрамидир.

Ватанимиз пойтахти — Москва, донг чиқарган қаҳрамон шаҳар, улуғ Октябрь Социалистик революциясининг бешиги Ленинград, барча Совет Социалистик Республикаларнинг пойтахтлари — Киев, Минск, Олмаота, Тбилиси, Боку, Вильнюс, Кишинев, Рига, Фрунзе, Душанба, Ереван, Ашхобод, Таллин делегациялари, Совет Иттифоқидаги барча қардош халқларнинг вакиллари ҳафталикка қатнашмоқ учун бизнинг юртимизга келишди.

Ўзбекистоннинг серқуёш ва меҳмондўст диёрида сиз, азиз ва ҳурматли меҳмонларни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети номидан, республикамиздаги барча меҳнаткашлар номидан самимий табриклашга рухсат этгайсиз. Сизлар орқали қардош, қалбимизга ёрқин иттифоқдош республикалар — Россия федерацияси, Украина, Белоруссия, Қозоғистон, Грузия, Озарбайжон, Литва, Молдавия, Латвия, Қирғизистон, Тожикистон, Арманистон, Туркманистон, Эстониянинг барча меҳнаткашларини табриклаш менга зўр қувонч бағишлайди.

Азиз дўстлар, сизларга ва қардош республикаларнинг барча меҳнаткашларига ватан бахт-саодати йўлида, коммунизм тантанаси йўлидаги олижаноб меҳнатингизда сизларга чин қалбимиздан янги катта муваффақиятларга эришувингизни исташга ижозат бергайсиз.

Совет Иттифоқининг барча халқлари ягона, монолит жипслашган аҳил қардошларча оила бўлиб яшамоқда. Улар умумий буюк мақсадимиз йўлида меҳнат қилмоқдалар, партия XXII съездининг тарихий қарорларини, КПСС Программасини муваффақиятли амалга ошириш, коммунизм моддий-техника базасини тезроқ вужудга келтириш, моддий ва маънавий неъматларнинг мўл-кўллигини тезроқ вужудга келтиришдан иборат ягона интилиш билан суғорилган умумий буюк мақсад йўлида меҳнат қилмоқдалар. Ана шу юксак мақсадга эришиш учун курашда бизга халқларнинг бузилмас қардошларча дўстлиги ёрдам беради.

Совет халқларининг самимий, оташин дўстлиги уларнинг бирлиги, жипслиги ва қардошлиги — бизнинг буюк ғалабамиздир. Совет халқлари кучининг битмас ва туганмас манбаи, коммунистик қурилишдаги ғалабаларимизнинг гарови метиндек мустаҳкам, булоқ сувидек тоза, қуёшдек оташин ва ёруғ бўлган совет халқларининг қардошлик дўстлигидадир. Бу дўстлик қалбларимизга ҳарорат бағишлайди, бизни отлантиради ва илҳомлантиради, буюк мақсад — коммунизм йўлидаги барча қийинчиликларни бартараф қилишга ёрдам беради.

Қардош совет халқларининг иқтисодий алоқалари неча минг-минглаб иплар билан боғланган. Меҳнаткашлари ўз илҳомбахш меҳнатлари самараларини Ўзбекистонга бағишламаётган битта ҳам республика йўқ. Совет Ўзбекистонининг маҳсулотидан фойдаланмаётган кишилар мамлакатимизнинг бирон бурчагида ҳам йўқ. Қардош республикалардан ғалла ва металл, саноат ускуналари ва химиявий ўғитлар, тракторлар, автомобиллар ва бошқа кўпгина хилма-хил маҳсулотлар Ўзбекистон ССРга узлуксиз оқим бўлиб келиб турибди. Ўзбекистон меҳнаткашлари буларнинг ҳаммасини самимий миннатдорчилик ҳислари билан қабул қилмоқдалар. Ўзбекистон меҳнаткашлари ўз навбатида қардош республикаларга тобора кўп миқдорда пахта толаси ва ипак, қоракўл тери ва каноп, мева ва узум, қишлоқ хўжалик ва тўқимачилик машиналари, радиотехника ва электротехника саноатининг буюмлари, экскаваторлар ва киноаппаратлар, табиий газ ва ҳар хил газлама, озиқ-овқат маҳсулотлари ва бошқа товарлар бермоқда.

Пахта — Ўзбекистоннинг коммунистик маъмурчилик умумхалқ дастурхонига қўшадиган энг асосий ҳиссасидир. Республикамиз меҳнаткашлари пахта етиштиришни кўпайтиришни мамлакатимиздаги қардош халқлар олдида ўзларининг энг биринчи интернационал бурчлари деб биладилар. Улар бу йил Ватанга 3 миллион 600 минг тонна «оқ олтин» беришга қатъий бел боғлаганлар.

Совет халқларининг узлуксиз мустаҳкамланиб бораётган иқтисодий алоқалари, уларнинг қардошларча ўзаро ёрдами ва хўжалик қурилишида уларнинг қалин ҳамкорлиги ҳар бир республиканинг бойликларини ва бутун социалистик Ватанимиз бойликларини йилдан-йилга кўпайтирмоқда, уларнинг қудратини мустаҳкамламоқда.

Бизда қардош республикалар ўртасида социалистик мусобақа тобора кенг ривож топмоқда, уларнинг илмий-техника ютуқлари, илғор тажриба, кадрлар айирбошлаши кучайиб бормоқда, уларнинг маданий алоқалари ўсмоқда ва мустаҳкамланмоқда.

Қардош адабиётлар ва санъатларнинг декадалари ва ҳафталикларини ўтказиш ҳозирги вақтда ажойиб традиция бўлиб қолди. Бу декада ва ҳафталиклар ҳамиша жуда катта ватанпарварлик кўтаринкилиги, қизғин, самимий ва ижодий бирлашиш вазиятида ўтади. Декада ва ҳафталиклар қардош қалблар адабиёти ва санъатини ривожлантириш соҳасида эришилган ютуқлар билан яна ҳам яқинроқ танишишда кенг меҳнаткашлар оммасига ёрдам беради, уларни ҳаётбахш совет ватанпарварлиги ва социалистик интернационализм руҳида тарбиялашга ёрдам этади, миллий маданиятларнинг янада яқинлашувига ва бир-бирларини бойитишига, уларнинг интернационал негизини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Ўтган йил охирида республикамизда бўлиб ўтган рус адабиёти ва санъати декадаси ҳамда бу йил бўлган «Тошкент баҳори» музика фестивали Ўзбекистоннинг маданий ҳаётида чуқур из қолдирди. Декада ва фестиваль катта ва қувончли байрам, совет халқлари бузилмас дўстлигининг, ўзбек халқининг ўз оғаси ва содиқ дўсти — улуғ рус халқи билан, Совет Иттифоқидаги барча қардош халқлар билан маҳкам бирлашишининг ёрқин намойиши бўлди.

Биз чуқур аминмизки, бугун очилаётган дўстлик ҳафталиги совет халқлари мустаҳкамланиб бораётган қардошлигининг янги ёрқин намойиши бўлади, коммунизм тантанаси учун курашда уларнинг кучларини жипслаштириш ишига хизмат қилади.

Ҳозирги ҳафталик шу жиҳатдан диққатга сазоворки, у Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартиясининг 40 йиллик юбилейи арафасида ўтмоқда. Бу ҳафталик бизнинг юбилей тантаналаримизни бошлаб беради, дўстлик ҳафталигида барча қардош республикаларнинг вакиллари қатнашаётганлиги ҳафталикда алоҳида аҳамият касб этмоқда, бизнинг ҳаммамизда жуда катта шодлик туйғуларини уйғотмоқда.

Сиз, азиз биродарлар билан учрашишдан Ўзбекистон меҳнаткашлари беҳад хурсанддир. Сизни ҳамма жойда самимий дўстлардек очиқ кўнгил билан кутиб оладилар, бизнинг чуқур миннатдорчилигимиз, оташин севгимиз сизларга ҳамиша ёр бўлади.

Сиз, азиз дўстлар, Тошкентнинг саноат корхоналарида ва қурилишларида, фан ва маданият муассасаларида, колхозларимизда бўласизлар. Совет ҳокимиятининг 40 йили мобайнида республикамиз пойтахти нақадар яхшиланганлигини, ўз чегараларини кенгайтирганини ва юксалганини, Ўзбекистон ери таниб бўлмайдиган даражада ўзгарганлигини, унинг экономикаси ва маданияти на қадар ўсганлигини сизлар ўз кўзингиз билан кўришингиз мумкин.

Совет ҳокимияти йилларида Ўзбекистонда барча қардош республикаларда бўлгани сингари қувончли ўзгаришлар рўй берди. Ўтмишда нодон ва қолоқ ўлка, омоч ва кетмон ўлкаси бўлган Ўзбекистон ҳозирги вақтда қудратли замонавий индустрияси, юксак даражада тараққий этган қишлоқ хўжалиги, илғор фан ва маданият республикасига айланди. Буларнинг ҳаммасига Коммунистик партия раҳбарлигида, барча совет халқларининг ва аввало оғамиз — улуғ рус халқининг беғараз қардошларча ёрдами туфайли эришдик.

Совет халқларининг муқаддас дўстлигини бундан буён яна ҳам кўпроқ мустаҳкамлайлик ва кўз қорачиғидек сақлайлик! Яшасин буюк кўп миллатли совет Ватани — тинчлик ва халқлар дўстлигининг таянчи — кўп миллатли буюк Совет Ватанимиз!

Барча ғалабаларимизнинг илҳомчиси ва ташкилотчиси Совет Иттифоқи Коммунистик партиясига шон-шарафлар!

Москваликлар делегациясининг раҳбари Б. А. Шелков барча меҳмонлар номидан тантанали кеча қатнашчиларини табриклайди.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг корреспондент аъзоси, Ленин мукофоти лауреати Ё. Х. Тўрақулов ўзбек олимлари номидан меҳмонларга қизғин салом топширади.

«Ташсельмаш» заводининг электр пайвандчиси В. Г. Корнилов, жанговар ва сиёсий тайёргарлик аълочиси, сержант Г. П. Церегородцев, шоир Ҳамид Ғулом сўзга чиқадилар.

Кеча ёпиқ деб эълон қилинади. Оркестр Ўзбекистон ССР давлат гимнини ижро этади.

Раислик қилувчи республиканинг ҳамма томонларидан хат ва телеграммалар келаётганлигини, бу хат ва телеграммаларда шаҳар ва қишлоқларнинг меҳнаткашлари қардош республикаларнинг вакилларини самимий табриклаб, ўз ҳузурларига келишга таклиф этаётганликларини эълон қилади.

Кеча қатнашчилари учун катта байрам концерти қўйиб берилди.

(ЎзТАГ).

Суратда: Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Қизил байроғини кўтариш пайти.
И. Глауберзон фотоси.

«КОСМОС-44» ПАРВОЗДА

ТАСС АХБОРОТИ

1964 йил 28 августда Совет Иттифоқида Ернинг навбатдаги сунъий йўлдоши «Космос-44» учирилди. 1962 йил 16 мартда ТАСС эълон қилган программага мувофиқ, космик фазони тадқиқ қилишни давом эттириш учун мўлжалланган илмий аппаратлар бу йўлдошга ўрнатилган.

Йўлдошга ўрнатилган аппаратлар нормал ишлаб турибди.

Координациялаш-ҳисоблаш маркази йўлдошдан олинган маълумотларни ишлаб чиқмоқда.

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВ НУТҚИ

БАНСКА-БИСТРИЦА ШАҲРИДА, 1964 ЙИЛ 29 АВГУСТДАГИ МИТИНГДА СЎЗЛАНГАН

Азиз ўртоқ Новотний!
Азиз ўртоқ Ленарт!
Азиз Дубчик ва Худик ўртоқлар!

Чехословакиялик азиз дўстларимиз ва қардошларимиз!

Шонли юбилей — Словак миллий қўзғолонининг 20 йиллиги муносабати билан ўтказилаётган тантаналарда қатнашмоқ учун бу ерга, Банска-Бистрицага келган биз совет халқининг вакиллари ўзимиздаги тўлқинлантирувчи ҳисларни тасвирлаб беришимиз қийин.

Биз қардош Чехословакиянинг меҳмондўст элида неча марталаб бўлганмиз, лекин бугунги учрашув бизни айниқса қувонтирмоқда ва тўлқинлантирмоқда. Бу ерда уруш йилларида умумий душманга — гитлерчилар фашизмига қарши биз билан ёнма-ён туриб курашган эски жанговар дўстларни учратдик.

Бу ерда биз меҳнат қаҳрамонларини — чехословак халқининг биринчи сафларида туриб социализм қуриш учун фидокорона курашаётган кишиларни учратдик.

Сидқидил билан самимий кутиб олганликларингиз учун чин кўнгилдан ташаккур айтиш билан бирга биз сизларни ажойиб юбилей билан чин қалбдан қутлаймиз ҳамда сизларга ва бутун чехословак халқига Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва Совет ҳукуматининг, барча совет кишиларининг юрак саломини топширамиз.

Словак миллий қўзғолонининг 20 йиллигини Чехословакиянинг барча самимий дўстлари байрам қилмоқда. Бу ажойиб юбилей Совет Иттифоқи халқлари учун, қардош социалистик мамлакатлар халқлари учун айниқса қувончлидир.

Қардош халқларнинг ҳаётидаги катта воқеаларни биргаликда нишонлаш бизнинг улуғ социалистик оиламизда яхши традиция бўлиб қолди. Социализм мамлакатлари шу йил июль ойларида Польша қайта тикланган кунни, 23 августда — румин халқининг миллий байрамини нишонладилар. Ўн кундан кейин болгар қардошларимизнинг ҳам байрами бошланади. Социализм зафарли юришининг бу байрам эстафетасини орадан сал вақт ўтгач Европа ва Осиёдаги бошқа социалистик мамлакатлар ҳам қабул қилиб оладилар.

Мамлакатларимизнинг халқлари зулм ва қийноқлардан қутулиб, янги, бахтли турмуш қурмоқ учун ягона аҳил оилада жипслашадиган замон келишини асрлардан бери орзу қилар эдилар. Бу орзу рўёбга чиқди, деб энди дадил айта оламиз! Социализм йўлига кирган халқлар мақсадларининг ва манфаатларининг муштараклигига асосланган улуғ социалистик қардошлик ўсиб ва мустаҳкамланиб бормоқда. Бизни ягона марксизм-ленинизм идеологияси, халқаро пролетар бирдамлиги иплари, социализм ва коммунизм ғалабаси учун биргаликда олиб борилаётган кураш бирлаштирди.

Халқларнинг социалистик қардошлиги ҳаммамизнинг улуғ ғалабамиз деб ҳақли равишда фахрланамиз. Буюк ёзувчимиз Гоголнинг: «Ўртоқликдан кўра муқаддас нарса бўлмайди! Ота ўзининг боласини севади, она ўзининг боласини севади, бола ота ва онасини севади. Лекин бунинг қойил қоладиган жойи йўқ, оғайнилар: йиртқич ҳайвон ҳам ўз боласини севар экан. Аммо қон қардошлик билан эмас, балки юрак қардошлиги билан қадрдон ошна бўлиш фақат одамзоднинг қўлидан келади, холос».

Бизнинг дўстлигимиз — совет халқи билан чехословак халқларининг дўстлиги бир кунда туғилган дўстлик эмас. Помешчикларга ва капиталистларга қарши, мамлакатларимизнинг озодлиги ва мустақиллигига қасд қилган душманларимизга қарши узоқ йиллар давомида олиб борилган революцион кураш Совет Иттифоқи ва Чехословакия халқларини бир-бирларига яқинлаштирди, меҳр-муҳаббатини мустаҳкамлади.

Фашист босқинчиларга қарши биргаликда олиб борилган курашда бизнинг дўстлигимиз тобланди. Чехословаклар батальони биз билан бирга ёнма-ён туриб, жанг қила бошлаганлиги тўғрисидаги хабарни совет жангчилари эшитиб нақадар хурсанд бўлганликлари эсимда. Бу батальон кейин ўсиб бригадага айланди, сўнгра эса корпусга айланди. Чехословакиянинг шавкатли фарзандлари ҳам жанг қилаётган фронтда бўлган вақтимда чехлар ва словаклар ўзлари жондан севган совет ери учун нақадар баҳодирона жанг қилганликларини, шу тариқа ўз ватанларини озод қилиш кунларини яқинлаштирганликларини кўрганман. СССР Олий Совети Президиуми чехословак бригадасини Киевни озод қилиш учун олиб борган жангларда кўрсатган қаҳрамонлигини тақдирлаб II даражали Суворов ордени билан мукофотлади. Белая Церковь атрофида бўлган жангларда қатнашганлиги учун эса I даражали Богдан Хмельницкий ордени билан мукофотлади. Чехословак халқининг шонли фарзанди Отокар Ярош чет эл гражданлари орасида биринчи бўлиб, Совет Иттифоқи Қаҳрамони юксак унвонини олган эди.

Бугун биз 20 йиллигини нишонлаётган Словак миллий қўзғолони чехословак халқининг ўз озодлиги ва мустақиллиги учун олиб борган кураши тарихида катта воқеа бўлди. Бу қўзғолон сизларнинг мамлакатингизда миллий демократик революцияни бошлаб берди. Совет Армияси фашистлар галаларини тор-мор келтириб, Ғарбга томон ғалаба қозониб бораётган кунларда қўзғолон бошланганлиги тўғрисидаги биринчи хабарни эшитган эдик. Совет халқи словак ва чех ватанпарварлари баҳодирона шижоатини ҳаяжонланиб, кузатиб турди. Совет кишилари қўзғолончиларнинг фашист қўшинларига қарши шиддатли жанглар олиб бораётганликлари тўғрисида телеграф хабарларининг қисқа сатрларини ўқир эканлар, фронт линиясининг нариги ёғида бизга яқин бўлган кишилар—чехословак қардошларимиз умумий ишимиз учун курашга отланганликларини бутун қалблари билан ҳис қилган эдилар.

Словак қўзғолонида қатнашиб, чехословак партизанлари билан ёнма-ён туриб жанг қилган минглаб совет партизанларининг қаҳрамонона ҳаракатларига сизларнинг халқингиз берган юксак баҳо билан фахрланамиз. Совет халқининг, Совет Армиясининг берган мадади Чехословакия ватанпарварларининг ғайратига ғайрат қўшганлигини, уларнинг фашист босқинчилар устидан ғалаба қилишга ишончини мустаҳкамлаганлигини биламиз. Ўз навбатида сизларнинг зўр матонат билан фидокорона олиб борган курашингиз совет жангчиларининг қалбини шодликка тўлдирди ва ўзларининг чехословак иттифоқчилари учун фахрлантирди. Сизларнинг фидокорона курашингиз ялпи ғалаба қозонадиган соатимизни яқинлаштирди.

Шу нарса ғоят диққатга сазовордирки, Словак миллий қўзғолонида руслар, украинлар, белоруслар, поляклар, болгарлар, югославлар, французлар, антифашист немис ўртоқлар ва бошқа халқларнинг намояндалари ҳам словаклар ва чехлар билан бирга қатнашдилар. Бу факт кўпгина мамлакатларнинг халқлари Чехословакия ватанпарварларининг ўз ватанларини озод қилиш учун курашаётганликларини, бу билан гитлерчилар ҳарбий машинасини тор-мор келтиришдан иборат муштарак вазифанинг бир қисмини ҳал қилаётганликларини билиб, словак миллий қўзғолонини кенг интернационал бирдамлик билан қўллаб-қувватлаганликларини кўрсатиб турибди.

Фурсатдан фойдаланиб, словак миллий қўзғолонининг ва Қаршилик ҳаракатининг ҳамма қатнашчиларига Чехословакияни озод қилиш учун олиб борилган жангларда қатнашган совет партизанлари ва кишиларининг қизғин саломини топшираман. Совет партизанларига, Қизил Армиянинг жангчиларига, фашистларнинг қамоқ лагерларидан қочиб чиққан Совет кишиларига ўз жонларидан кечиб, ёрдам кўрсатган барча чехословак гражданларига ҳам Совет ҳукуматининг чуқур ташаккури ва миннатдорчилигини изҳор қилишга ижозат бергайсиз. Ялпи душманга қарши олиб борилган жангларда дўстлигимизни ўз қони билан мустаҳкамлаган совет ва чехословак ватанпарварларининг жанговар ҳамдўстлиги халқларимиз нинг хотирасида абадий яшайди, социалистик мамлакатларнинг барча ва ҳар қандай душманларини даҳшатга солиб тураверади.

Словак қўзғолони халқлар хотирасида унутилмай сақланаётган қаҳрамонона воқеаларнинг биридир. Йиллар, ўн йиллар ўтар, лекин одамлар бу воқеани қайта ва қайта эсга олаверадилар. Улар буни тирик қаҳрамонларни ҳурматлаб ва ҳалок бўлганларни миннатдорчилик сўзлари билан ёдлаш учунгина эсга олиб қолмай, шу билан бирга ўша воқеаларнинг аҳамиятини тўлиқроқ тушуниб олиш, ҳозирги вақтда келажак учун шу воқеалардан сабоқ олиш учун ҳам эсга оладилар.

Бу ерда бундан 20 йил муқаддам бошланиб кетган жанглар тарихи саҳифаларини қайта-қайта ўқиганингда, шу жангларнинг бевосита қатнашчилари билан учрашганингда халқ оммасида босқинчиларга нисбатан қаршилик кўрсатишнинг нақадар қудратли кучи борлигини айниқса яққол тушуниб оласан киши. Чехословакияни буржуа ҳукмдорлар сотган эдилар, гитлерчилар рейхи ҳарбий машинаси уни қул қилиб олган эди, лекин халқни ва унинг озодлик учун курашга бўлган иродасини синдира олмади. Халқ душман билан жанг қилишга тайёрланди. Вақт-соати келиши билан халқ фашизмга қарши қатъий жангга қўзғолди. Совет Армиясининг зарбалари остида орқага чекинаётган гитлерчиларнинг галалари фронт орқасидаги мустаҳкамланган истеҳком ўрнига оёқлари остида ловуллаб ёниб турган ерга дуч келдилар.

Энди Ғарбдаги ҳарбий назариётчилар Шлиффеннинг, икки фронтда уруш қилиб бўлмайди, деб огоҳлантирган доктринаси билан Гитлер ҳисоблашмаганлиги сабабли шундай балоға йўлиқди, деган гапларни айтмоқдалар. Лекин улар битта нарсани тушунмайдилар: иттифоқчиларнинг қўшинлари Нормандияга туширилмасдан анча олдин иккинчи фронт очилган эди. Коммунистлар ва бошқа прогрессив кучлар раҳбарлик қилаётган халқларнинг қаршилиги— мана шу иккинчи фронт бўлди. Ҳозирги кунда ҳам босқинчилик планларининг режаларини тузаётган кимсалар буни унутмасликлари керак. Ҳозирги вақтда халқлар ўзларини империалистик тихирлик асоратида яшашга мажбур қилишга қаратилган уринишларига асло тоқат қилмасликларини унутмасликлари керак.

Словак қўзғолони босқинчиларга умумхалқ томонидан кўрсатилган қаршилик бўлди, бу қўзғолонда Чехословакия Компартияси раҳбарлигида коммунистлар, социалистлар, бошқа демократик партияларнинг ва ташкилотларнинг раҳбарлари, турли сиёсий маслак ва фикрдаги кишилар қатнашди. Европанинг бошқа мамлакатларида ҳам Қаршилик ҳаракати мана шундай кенгайиб кетган эди. Бундан келиб чиқадиган хулоса шуки, ҳамма мамлакатлардаги демократик кучлар ўз бошларига снарядлар ва бомбалар тушиб портлай бошламасдан аввал бирлашишлари, ҳаракат бирлигига интилишлари мумкин ва лозим.

Шу нарсани эслаб ўтиш фойдали бўладики, Герман социал демократлари коммунистларнинг шундай бирликка қилган даъватларига ўз вақтида зўр бериб қаршилик қилган эдилар. Фашистлар ҳокимиятни қўлга олмоқ учун бундан фойдаландилар, шундан кейин эса коммунистлар кетидан кўпгина социалистларни ҳам фашистлар қамоқ лагерларига ва тюрьмаларга ташладилар. Францияда, Чехословакияда ва бошқа мамлакатларда социалистлар ва радикалларнинг халқ фронти сиёсатидан бош тортганликлари ҳам шундай аянчли оқибатларга олиб келди.

Сўнгра, подпольеда ва зиндонларда коммунистлар, социалистлар, барча демократлар ялпи курашда бирлашиб, гитлерчи агрессорларга қаршилик кўрсатиш бирлик фронтини мустаҳкамладилар. Бундай бирлик бўлмаганида ғалаба қозониб бўлмас эди. Шу сабабли биз ҳозирги кунда шуни айтмоқдамизки, гитлерлар рейхсканцлер ёки президент бўлиб қолишини кутиб турмай, улар одамларни освенцимларга ва бухенвальдларга қамаб қўйишини кутиб турмай бирлашиш яхшироқ бўлади. Реакцияга ва фашизмга қаршилик халқ фронти социал тараққиётнинг қудратли фактори бўлиб қолиши, империалистик реакция йўлини реваншизм ва урушни тарғиб қилувчи телбалик идеялари йўлини тўсувчи енгилмас ғов бўлиб қолиши лозим.

Прагадаги митингда айтган гапимни бу ерда ҳам такрорлаб айтмоқчиманки, бизнинг халқларимиз социализмнинг улуғвор биносини қуриш билан бирга социализм ғалабаларини ҳимоя қилишга қодир бўлишимиз учун мамлакатларимизнинг мудофаа қобилиятини кучайтириш тўғрисида тинмай ғамхўрлик қилишимиз лозим.

Биз ўзимизнинг мудофаа қобилиятимизни мустаҳкамлаш билан бир вақтда бутун ер юзида тинчлик бўлиши учун зўр бериб ва изчиллик билан кураша берамиз. Мустаҳкам тинчлик учун кураш— ҳамма халқларнинг муқаддас бурчи.

Шуни айтиш керакки, баъзи кишилар уруш ва тинчлик проблемаларини жуда бачкана бир тарзда тасаввур қиладилар. Улар бундай мулоҳаза қиладилар:

— Башарти янги жаҳон уруши бошланиб кетадиган бўлса, бу урушнинг нимасидан қўрқиш керак! Фақат империалистик давлатлардагина эмас, социалистик мамлакатларда ҳам атом, водород қуроли, ракеталар борку. Демак уруш натижасида аҳолининг анча қисми қирилиб кетган тақдирда ҳам одамларнинг бир қисми қолади-ку ва тирик қолган одамлар уруш харобалари устида кейин янги, тағин ҳам гўзалроқ цивилизация қурадилар-ку.

Мана шундай мулоҳаза юритаётган одамлар буни социализм учун, тараққиёт учун олиб борилаётган кураш билан боғламоқчи бўладилар.

Йўқ, биз бундай мулоҳазаларга қўшила олмаймиз. Биз, коммунистлар у ёки бу мамлакатда социалистик тузумнинг ғалабасига давлатлар ўртасида бўладиган уруш йўли билан эришишни истамаймиз. Биз, цивилизация харобалари устида коммунистик жамият қуришни ўйламаймиз. Тинчликка интилаётганлигимизнинг сабаби шуки, янги жамият қурувчилар бўлган бизларга урушнинг кераги йўқ. Чунки биз инсониятнинг қирғин, ракета ядро уруши гирдобига ташланишига йўл қўя олмаймиз. Халқлар яратувчилик ва тараққиёт учун яшашни ва меҳнат қилишни истайдилар.

Тинчлик ва социализм кучлари шу қадар ўсиб кетдики, империалистлар вужудга келган бу шароит билан ҳисоблашишга мажбурдирлар. Биз ҳам шу нарсага аминмизки, агар халқлар тинчлик учун актив кураш олиб борсалар, у ҳолда янги жаҳон урушининг олдини олиш мумкин.

Ҳозир Совет Иттифоқида ўз мамлакатини ҳимоя қилмоқ ва ўз дўстларини муҳофаза қилмоқ учун ҳамма воситалар бор. Биз буни неча марталаб айтганмиз ва яна такрорламоқдамиз. Шунинг учун ҳам бизнинг мухолифларимиз халқаро майдондаги кучларнинг реал нисбатини, Совет Иттифоқининг ва бошқа социалистик мамлакатларнинг қудратини равшан тасаввур қиладиган бўлиб қолдилар.

Империалистлар, шу жумладан Ғарбий Германиядаги реваншчилар ҳам шуни яхши билиб қўйсинларки, улар ўзларининг қандай телба планлари билан майдонга чиқмасинлар ўтмишни такрорлашга асло муваффақ бўлолмайдилар. Гитлернинг Волгоградгача қилган юришини такрорлашга муваффақ бўлолмайдилар. Ҳар қандай агрессорга қақшатғич зарба бермоқ учун зарур нарсаларнинг ҳаммаси Совет Иттифоқида, социалистик мамлакатларда бор. Социалистик ҳамдўстлигимизнинг бутун қудрати социализм мамлакатларининг чегараларини маҳкам муҳофаза қилиб турибди. Бу дўқ эмас, балки огоҳлантириш, деса бўлади. Биз ҳеч кимга қарши уруш қилмоқчи эмасмиз, аксинча, биз муваффақиятли равишда коммунизм қурмоқ учун тинчлик бўлишини истаймиз. Биз келажакка дадил кўз билан қарамоқдамиз, чунки капитализм билан тинч иқтисодий мусобақада социализмнинг ғалаба қилишига аминмиз.

Ҳозир биз нишонлаб турган воқеа билан боғлиқ бўлган яна бир муҳим сабоқ тўғрисида. Тараққиётни, халқларнинг социализмга интилишини енгиб бўлмаслиги тўғрисида гапириб ўтмоқчиман. Ғарбда пропагандистлар, Шарқий Европа мамлакатларига социализм совет найзаларида олиб келтирилди, деган гапларни ҳанузгача такрорламоқдалар.

Ҳали ҳам баъзи бир кимсалар Шарқий Европа қандайдир «қул қилинганлиги» тўғрисидаги сафсаталарни такрорламоқда. Шарқий Европанинг социалистик мамлакатларида янги ҳокимият сиртдан туриб зўрлик билан ўрнатилди, деган эски сақичга ўхшаш беҳуда гапларни чайнамоқдалар. Масалан, АҚШда шу вақтгача ҳар йили «қул қилинган мамлакатлар ҳафтаси» деган ном остида масхарабозлик ўтказилади. Кўринишда нормал одамга ўхшаган шахслар баъзан нақадар бемаъниликлар қилиш даражасига бориб етганликларини кўриб, ҳайрон қоласан, киши. Халқ демократик тузум 20 ёшга тўлди, аммо, империалистлар «Шарқий Европа халқларини озод қилиш» деган пуч идеяни ҳали ҳам ўзларига тумор қилиб тақиб юрибдилар. Хўш, бу халқларни кимдан озод қилиш керак экан? Шу мамлакатларнинг халқлари социалистик тузумни ўзлари, ўз ихтиёрлари билан танлаб олганлар-ку.

Йўқ, жаноб империалистлар! Халқлар эксплуататорларни ўз гарданларига яна қайтадан миндириш учун чет эл босқинчиларига қарши, ўзларининг помешчикларига ва капиталистларга қарши курашмаган эдилар. Шарқий Европа халқлари ўз тақдирларини ўзлари аллақачон ва асло қайтиб бўлмайдиган қилиб ҳал қилиб қўйганлар, улар бунинг учун пушаймон ҳам қилмоқчи эмаслар. Социализмнинг улуғ жозибадор кучини меҳнаткашлар оммасидан яширмоқ учун ҳамма турдаги империалистлар ва реакционерлар «найзада олиб келинган озодлик» тўғрисида гап сотаётганликларини яхши биламиз. Улар Совет Иттифоқининг, халқ демократияси мамлакатларининг кўрсатаётган ўрнаги кучли эканлигидан қўрқадилар ва шу сабабли, капиталистик мамлакатларнинг меҳнаткашларига халқ оммаси социализмни ўз ихтиёри билан танлаб олган эмас, балки четдан қилинган тазйиқ остида социализм йўлига кирди, деган гапларни уқтиришга уринмоқдалар. Лекин халқларни алдаш учун қилинаётган бу разил уринишларни тарихий ҳақиқат бутунлай рад этмоқда.

Халқ демократиясининг бошқа мамлакатларида бўлгани каби, Чехословакиядаги социалистик революция омманинг зўр бериб ва фидокорона кураш олиб борганлигининг натижасидир. Халқ оммаси ишчилар синфининг ва унинг авангарди бўлган коммунистларнинг раҳбарлигида, Совет Армияси гитлерчи галаларни тор-мор келтирганлиги натижасида вужудга келган вазиятдан фойдаланиб, капиталистлар ва помешчиклар ҳокимиятини ағдариб ташлади, социализм йўлига қатъий равишда ўтиб олди. Бугун биз Словак қўзғолонининг йигирма йиллигини нишонлаб, уни чехословак халқининг ўз озодлиги ва мустақиллиги учун олиб борган кураши тарихидаги шонли саҳифа, деб ҳақли равишда айтмоқдамиз.

Ўртоқлар! Биз тантанали равишда нишонлаётган ўша машҳур воқеадан бери орада йигирма йил вақт ўтди. Лекин шу йиллар мобайнида Ватанингизнинг қиёфаси нақадар ўзгариб кетди. Саноатни, қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда, ижтимоий турмушнинг ҳамма соҳаларида нақадар катта муваффақиятлар қўлга киритилди!

Словакия Европанинг энг қолоқ жойларидан бири, деб ҳисобланиб юрган вақтлар бўлган эди — сизларнинг кўпларингиз ҳам буни биласиз. Эндиликда эса, Словакия чех халқи билан қардош иттифоқ бўлиб, унинг мадади ва ёрдами билан ривожланган индустриал ўлка бўлиб қолди.

Словакияда саноат ишлаб чиқаришининг даражаси урушдан олдинги даврдагига нисбатан ўн икки баравардан зиёдроқ кўпайганлигига қойил бўлмаслик мумкинми, ахир? Фан ва маданият жадал суръатлар билан ривожланаётганлигига, халқ маорифи кенг ривожланганлигига, словак халқининг фаровонлиги ошиб бораётганлигига қойил бўлмаслик мумкинми, ахир? Буларнинг ҳаммаси социалистик революциянинг самараларидир, социалистик Чехословакия ишчилари, деҳқонлари ва интеллигенцияси қаҳрамонона куч ва ғайрат сарфлаётганлигининг самараларидир.

Бу ютуқлар — халқаро коммунистик ҳаракатнинг жанговар отряди бўлган Чехословакия Коммунистик партияси синалган раҳбарлигининг натижасидир. Чехословак коммунистларининг партияси — халқ бахти учун курашувчиларнинг жипслашган, мард коллективидир. Унинг сафларида — энг яхшиларнинг яхшилари, олдинда бораётган кишилар, қийинчиликлардан қўрқмайдиган, ўзини коммунизмнинг улуғвор идеалларини амалга оширишга бағишлаган кишилар тўпланган. Чехословакиянинг ишчилар синфи, барча меҳнаткашлари марксизм-ленинизм байроғини баланд кўтариб бораётган ўзининг жонажон Коммунистик партияси билан ҳақли равишда фахрланишлари мумкин. Чехословак ва халқаро коммунистик ҳаракатнинг атоқли арбоби ўртоқ Антонин Новотний бошчилигидаги Марказий Комитет раҳбарлигида Чехословакия Коммунистик партияси Чехословакия халқларини социализм ва коммунизм қуриш йўлидан дадил олға бошлаб бормоқда.

Социалистик қурилиш жараёнида Чехословакия Коммунистик партияси бой тажриба тўплади. Албатта, бу тажриба, аввало, мамлакатингизнинг ўзига хос шароитини акс эттиради, лекин бу тажрибада бошқа қардош партиялар ва мамлакатлар, шу жумладан Совет Иттифоқи ҳам фойдаланиши мумкин бўлган нарсалар кўп.

Жаҳон социализми тарихининг энг муҳим якунларидан бири шуки, социалистик мамлакатлар ўртасида ўзаро тажриба алмашиниш ҳамдўстлигимизни ривожлантиришни жадаллаштирувчи қудратли воситадир, янги муваффақиятлар ва ютуқларнинг қудратли манбаидир. Ҳар бир марксчи-ленинчи партиянинг тажрибаси бутун халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати учун жуда катта аҳамиятга эга, бу тажриба социализм ва коммунизм учун олиб бораётган ялпи курашимизга қўшилган қимматбаҳо ҳиссадир.

Дуруст, шундай кишилар ҳам борки, — мен Хитой Компартиясининг раҳбарларини назарда тутаётирман, — улар қардош партиялар ўртасидаги тажриба алмашинишни бир партияни иккинчи партияга «бўйсундириш» деб тасвирламоқдалар. Бундан кўриниб турибдики, социализм ва коммунизм учун курашда қатнашаётган ўртоқлар ва сафдошларнинг барча энг яхши тажрибалари билан коммунистлар ўзларини қуроллантиришлари лозим, деб Баёнотда ва Декларацияда айтилган хулосаларга Пекиндагилар қўшилмаётганга ўхшайдилар.

Совет коммунистлари пролетар интернационализми принципларига ўзларининг содиқликларини амалда исбот қилганлар. Маълумки, биз, Россия коммунистлари, Маркс ва Энгельс ишлаб чиққан «Коммунистик партия манифести»ни — аҳа шу жанговар программани ўз фаолиятимизга асос қилиб олганмиз. Мамлакатимиз коммунистлари ҳамиша интернационализм позициясида туриб келдилар, чет эллардаги ўз синфдош қардошларининг революцион курашидаги энг яхши тажрибалардан фойдаландилар.

Социализм учун революцион кураш олиб бориш давомида биз ҳам тажриба тўпладик. Биз бу тажрибани яшириб қўяётганимиз йўқ, агар бирор кимса ундан фойдаланса, биз бунга қарши эмасмиз. Ўз навбатида биз қардош партияларнинг тажрибасини ўрганмоқдамиз ва қўлланмоқдамиз. Чехословакиядаги ўртоқлар баъзи бир нарсаларни биздан олиб фойдалансалар, бунинг нимасини ёмон, деб бўлади? Биз ва бошқа қардош партиялар Чехословакиядаги ўртоқларнинг тажрибаларини олиб фойдалансак, бунинг нимасини ёмон, деб бўлади? Бундан муштарак ишимизга манфаат етади, холос.

Ҳозир ҳам биз сизларнинг мамлакатингизда туриб, тантаналарда қатнашиш, байрам туфайли сизлар билан бирга шоду хуррамлик қилиш билан чекланмай, бу ердаги янги, қизиқарли масалаларнинг ҳаммасига назар ташлаб юрибмиз, дўстларимизнинг ўз ишлари тўғрисида сизларнинг экономикангизда, маданиятингизда ва турмушнинг бошқа тармоқларида бўлган янгиликлар тўғрисида айтаётган гапларига диққат билан қулоқ солмоқдамиз. Биз сизларда нималар қилинаётганлигигагина эмас, шу билан бирга, сизлар бунга қандай қилиб эришганлигингизга, қандай иш методлари ва усулларидан фойдаланганлигингизга ҳам қизиқмоқдамиз. Сизларнинг тажрибаларингиздан баъзи бир нарсаларни ўзимиз билан бирга олиб кетамиз, деган умидимиз ҳам бор. Бунинг учун биздан ўпкаламайсизлар, деб ўйлаймиз.

Ўз-ўзидан равшанки, тажриба алмашиниш шунчаки бир иш эмас, балки ижодий ишдир. Бунда ўзингга нималар тўғри келишини, нималар эса тўғри келмаслигини кўриш ва билиш, турли мамлакатлардаги мавжуд шароитни таққослай билиш, «ўзга» методларни ва усулларни ўзгартириб, ўз мамлакатининг хусусиятларига уйғунлаштира билиш керак. Акс ҳолда, бундай «кўчириб олишдан» ҳеч бир тузук натижа чиқмайди. Сиз билан биз буни тушунганлигимизнинг ўзи ҳам фақат ютуқларгагина эмас, шу билан бирга кўр-кўрона таклид қилиш ва ўйламай-нетмай копия кўчириш натижасида туғилган муваффақиятсизликлар ва хатолардан ҳам чиқариб олинган тажрибадир. Бунга ҳеч нарса деб бўлмайди — тарихни «кўчириб олиш» мумкин эмас.

Шунинг учун ҳам ҳозир биз қандайдир «дирижер таёқчаси» тўғрисида, «ота-партия» тўғрисида ва шунга ўхшаш эртакларни Пекиндан эшитаётганимизда, бу гаплар социализм манфаатлари тўғрисида ғамхўрлик қилинаётганлиги учун ўйлаб чиқарилган гаплар эмаслигини тушунамиз. Социалистик мамлакатлар ўртасида шубҳа, ишончсизлик туғдириш ниятида, партияларимизни бир-бири билан уриштириб қўйиш, халқлар дўстлигига путур етказиш мақсадида мана шундай заҳарли ўқлар отилаётганлигини биламиз. Лекин уларнинг бу умидлари ҳеч қачон рўёбга чиқмайди. Бизнинг халқларимиз шундай умидлар рўёбга чиқсин, деб жанг майдонларида қон тўккан эмаслар, социализм ғалабаси учун биргаликда олиб борилган курашда ўз дўстликларини чиниқтирган эмаслар.

Халқларимизнинг озодлик учун курашда ҳалок бўлган фарзандлари хотирасини бугун ҳурматлаб эсга олар эканмиз, муқаддас дўстлигимизни абадий сақлаймиз ва мустаҳкамлаймиз, деб порлоқ келажак учун, бутун ер юзида социализм ва коммунизм тантанаси учун бирлигимизни мустаҳкамлаймиз, деб қасамёд қиламиз.

Азиз ўртоқлар! Биз Чехословакия Коммунистик партиясининг раҳбарлари билан ҳамиша очиқ кўнгил билан фикр олишамиз ва ҳамиша ҳамма масалаларда бизда тўла бирлик борлигига қувонамиз. Чехословакия коммунистлари халқда совет халқига, бизнинг мамлакатимизга нисбатан яхши қардошлик ҳисларини нақадар хайрихоҳлик билан тарбиялаётганликларини кўриб, қувонамиз. Бизнинг партиямиз ҳам совет кишиларида социалистик Чехословакия халқлари билан дўстлик ва қардошлик руҳида тарбиялаётирларки, бунга амин бўлишингиз мумкин.

Сизнинг Коммунистик партиянгиз халқаро коммунистик ҳаракатнинг бирлиги учун нақадар изчиллик билан кураш олиб бораётганлигини кўриб, айниқса хурсанд бўлдик. Бундан буён ҳам биз марксизм-ленинизмнинг софлиги учун, буюк ҳаракатимиз сафларининг жипслиги учун принципиал равишда, ленинча биргаликда кураша берамиз. Шу вақтгача бўлганидек, бундан буён ҳам коммунизм ғалабаси сари, бутун дунёда марксизм-ленинизмнинг тантанаси сари оғишмай олға бораверамиз.

Биз — тўғри йўлда турибмиз, тўппа-тўғри Ленин йўлидан бормоқдамиз. Биз бундан буён ҳам шу йўлдан бораверамиз, ҳеч қандай куч бизни бу йўлдан четга чиқара олмайди!

Яшасин социализм қураётган қардош чехословак халқи!

Яшасин чехословак халқининг синалган йўлбошчиси — унинг шонли Коммунистик партияси!

Яшасин совет ва чехословак халқларининг қардошларча дўстлиги!

Яшасин марксизм-ленинизм!

Яшасин бутун дунёда коммунизм ғалабаси!

ЎРТОҚ А. НОВОТНИЙ НУТҚИ

БАНСКА-БИСТРИЦА ШАҲРИДА, 1964 ЙИЛ 29 АВГУСТДАГИ МИТИНГДА СЎЗЛАНГАН

Ўртоқлар!

Азиз совет дўстларимиз ва меҳмонларимиз!

Биз бугун Словакия миллий қўзғолонининг 20 йиллигини нишонлаш учун революцион, қўзғолончилар шаҳри Банска-Бистрицада словак ва чех халқларининг митингига тўпландик. Бу митингда республикамиздаги заводлар, район ва областларнинг вакиллари қатнашмоқдалар.

Чехословакия Коммунистик партияси Марказий Комитети, Миллий фронт ҳукумати, Миллат мажлиси ва Словакия миллий органларининг топшириғига биноан, бугунги учрашувнинг ҳамма қатнашчиларини табриклайман ва социалистик республикамизнинг меҳнаткашларини бутун чехословак халқининг шонли байрами билан қутлайман.

Бизнинг орамизда ўртоқ Никита Сергеевич Хрушчев бошчилигидаги Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети ва Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи ҳукуматининг делегацияси бор. Мен бу делегацияни чин кўнгилдан, ўртоқларча дўстлик оташин туйғулари билан табриклайман.

Биз бугунги митингда ўртоқ Никита Сергеевич Хрушчев ҳам иштирок қилаётганлигидан жуда хурсандмиз, чунки у, уруш вақтида Украина партизанлар штабида бўлиб, Совет мамлакатининг Словакия миллий қўзғолонига ёрдам кўрсатишига бевосита раҳбарлик қилди. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Министрлар Советининг Раиси ва Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Биринчи секретари лавозимида ишлаётган Н. С. Хрушчев ҳозирги кунда ҳам Чехословакия билан Совет Иттифоқи ўртасидаги ҳар томонлама ва тобора кучайиб бораётган ўзаро ҳамкорлик масалаларини ўртоқларча ғоят чуқур тушунмоқда.

Бу ерда Банска-Бистрицада Словакия миллий қўзғолонида қатнашган барча курашчиларни — словаклар ва чехларни табриклайман, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг вакилларини қизғин табриклайман. Уларнинг қўзғолон вақтида қилган ҳаракатлари халқларимиз ва абадий дўстлигимиз тарихига ёзилиб қолди. Қўзғолон қатнашчиларини — Болгария Халқ Республикаси, Польша Халқ Республикаси, Югославия Социалистик Федератив Республикаси, Венгрия Халқ Республикаси, Германия Демократик Республикаси, Франция вакиллари, Америка Қўшма Штатларидан ва бошқа мамлакатлардан келган меҳмонларни самимий қутлайман. Улар бугунги шонли юбилейни биз билан биргаликда нишонлаш учун Чехословакия Социалистик Республикасига келдилар.

Бизларнинг ҳаммамиз қаҳрамонларча курашиб ҳалок бўлган ёки қўзғолондан кейин вафот этган Словакия миллий қўзғолони курашчилари ва миллий озодлик курашининг барча қатнашчилари хотирасини бугун яна ҳурматлаб эсга оламиз. Биз Совет Армиясининг Ватанимизни озод қилишда жонини фидо қилган барча командирлари ва жангчиларининг хотирасини ҳурматлаб эсга оламиз. Уларнинг хотираси Чехословакия халқининг қалбида абадий яшайди.

Ўртоқлар!

Ҳурматли дўстлар!

Словакия миллий қўзғолони словак халқи миллий халқ демократик ва прогрессив интилишларининг, шубҳасиз, чўққиси бўлди. Аммо шу билан бирга бу қўзғолон бутун чехословак халқининг революцион тарихига абадий ёзилиб қолди. Чехословак халқи бу қўзғолон миллий ва давлат мустақиллигини тиклаш учун, миллий ва социал адолат йўлидаги умумий интилишларни, чех ва словак халқларининг социалистик ватанпарварлиги ҳамда интернационал қардошлиги ғояларини рўёбга чиқариш учун олиб борилган қатъий курашни бошлаб берди, деб ҳақли суратда ҳисоблайди.

Бизнинг Коммунистик партиямиз Словакия миллий қўзғолонини Чехословакиянинг ҳозирги тарихида сиёсий жиҳатдан бурилиш нуқтаси деб ҳисоблаб, унинг ана шу асосий ролига ҳамиша юксак баҳо бериб келди. Шу сабабли, партизанларнинг алангаланиб турган гулхани символи Чехословакия Социалистик Республикасининг давлат гербида ўз ифодасини топди. Ана шу гулхан Словакия миллий қўзғолони даврида Словакия тоғларига хос бир манзара эди. Биз Словакия миллий қўзғолонининг 20 йиллигини нишонлар эканмиз, бу қўзғолоннинг маъноси, ғоялари ва аҳамиятини яна бир марта қайд қилиб ўтамиз. Бундан мақсад — социалистик воқелигимиз ва коммунистик истиқболимиз учун улардан жиддий стимуллар топиб олишдир. Мамлакатимизда миллий, революцион ва социалистик ўзгаришларни амалга ошириш вақтида Чехословакия Коммунистик партияси ва ишчилар синфининг раҳбарлик роли ўсиб чиққан томирларни чуқурроқ билиб олиш учун ҳам Словакия миллий қўзғолонининг маъноси, ғоялари ва аҳамиятини таъкидлаб ўтамиз.

Чехословакия буржуа республикаси даврида капиталистик эксплуатацияга қарши, социал ва миллий зулмга қарши, чехлар билан словаклар ўртасидаги тенг ҳуқуқли муносабатлар учун кураш олиб борилганлиги каби иккинчи жаҳон уруши вақтида ҳам чех ва словак коммунистлари ягона уюшган сиёсий куч сифатида, «протекторат»нинг ва «Словакия давлати»нинг турли шароитларида фашизмга биргаликда қаршилик кўрсатиш ҳаракатини кучайтириб юбордилар. Чех ва словак халқлари маҳрум бўлиб қолган эркинлик ва суверенитетни қўлга киритиш учун, уларнинг социал манфаатларини немис монополияларининг эксплуатациясидан ҳимоя қилиш учун, Гахи коллаборационизмига, Тисо лаганбардорлигига ва Лондондаги Бенеш ҳукуматининг реакцион концепцияларига қарши олиб борилган кураш қаршилик кўрсатиш ҳаракатининг асосий мазмуни бўлди. Бу — миллий озодлик ҳаракатида ишчилар синфининг гегемонияси учун, шунингдек Совет Иттифоқига ориентация қилиш учун олиб борилган кураш эди. Ҳамма томонидан раҳбарлик маркази деб танилган Чехословакия Коммунистик партиясининг раҳбарлиги Совет Иттифоқида туриб, чех ва словак коммунистларининг мамлакат ичкарисидаги антифашист курашига йўл-йўриқ кўрсатди.

Нацистлар Германияси 1941 йилда Совет Иттифоқига ҳужум қилганидан кейин Чехословакия Коммунистик партиясининг ана шу ориентацияси натижасидагина Словакияда ҳам миллий-озодлик ҳаракати янги сиёсий поғонага кўтарилади. Чехословакия Коммунистик партияси Москва раҳбарлигининг директивалари асосида қаршилик кўрсатиш ҳаракатида словак коммунистларининг демократик ва миллий-озодлик концепцияси чуқурлаша борди. Словак коммунистлари ўзларининг аввалги баъзи юзаки қарашларидан халос бўлдилар ва Тисо режими кризиси кескинлашиб кетган бир шароитда партизанлар ҳаракатини уюштириш ва кучайиб бораётган антифашист оппозиция билан ҳамкорлик ўрнатиш йўлини тутдилар. Чехословакия Коммунистик партиясининг сиёсий директиваси — немис фашизми ва унинг малайларининг енгилишига бутун куч билан ёрдам беришдан ва ўзаро бирлашиб ҳамда у ёки бу томонга ортиқча баҳо бермаган ҳолда, словакларнинг ўзига хослиги ва озодлиги учун ва Чехословакия Республикасида чехлар ҳамда словакларнинг янги давлат бирлиги, тамомила тенг ҳуқуқли халқларнинг ўзаро янги муносабатларига асосланган ана шу давлат бирлиги учун курашнинг ягона йўлини ишлаб чиқиш ва ўтказишдан иборат эди. Совет Иттифоқига қатъий суратда ориентация қилиш билан бирга бу йўл ижодий, интернационал марксча-ленинча концепция эди. Бу концепция чех ва словакларнинг ҳаётий миллий манфаатларига муносиб бўлиб, бенешчиларнинг «чехословакизм» деб аталган ва даври ўтиб кетган буржуа ғоялари йўлига ғов солди ва шу билан бирга бу концепциянинг тўғри амалга оширилиши бир томонлама тор миллий қарашларга йўл қўймас эди.

(Давоми учинчи бетда).

30 АВГУСТ, 1964 ЙИЛ
№ 202 (12.856).

ЎРТОҚ А. НОВОТНИЙ НУТҚИ

(Боши иккинчи бетда)

Шу муносабат билан биз бугун Словакия Коммунистик партияси яширин марказий ва область комитетлари ҳамда уларнинг аъзоларининг фаолиятига муносиб суратда юксак баҳо берилганлигини кўрсатиб ўтамиз. Ана шу комитетларнинг аъзоларини Тисо режими ва гестапо қаттиқ таъқиб этди ва уларнинг кўпи қаҳрамонона курашиб ҳалок бўлди. Словакия Коммунистик партиясининг бешинчи яширин Марказий Комитети аввалги марказий комитетларнинг фаолиятини давом эттириб кўп иш қилди. Ўртоқ Карол Шмидке бу Марказий Комитетга бошчилик қилди. Словакия миллий қўзғолонига бевосита тайёргарлик кўриш ва партия кадрларининг қўзғолон давомидаги раҳбарлик роли унинг фаолияти билан боғланган эди.

Ўртоқ Карол Шмидкенинг раҳбарлигида ва жойларда бир мақсадни кўзда тутиб иш олиб борилганлиги натижасида 1943—1944 йилларда бир қанча жойларда актив ходимлар ёрдами билан (бу ходимлар урушдан илгариёқ Чехословакия Коммунистик партиясининг сиёсий мактабидан ўтган эдилар) партия органлари ва ташкилотлари шохобчалари янгидан вужудга келтирилди. Илгари қамоққа олишлар натижасида бу шохобчаларга путур етказилган эди. Улар 1940 йилдаги сал кам 2 минг киши ўрнига 1944 йилда партиянинг 4 мингга яқин аъзосини бирлаштирдилар ва қўзғолончиларнинг барча операцияларининг сиёсий, маънавий ва жанговар негизини ташкил этдилар.

Ташқи факторларга келганда шуни айтиш керакки, Чехословакия Республикаси билан Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи ўртасида дўстлик, ўзаро ёрдам ва урушдан кейинги ҳамкорлик тўғрисидаги шартноманинг 1943 йил 12 декабрда имзоланиши катта роль ўйнади. Бу шартнома уруш даврида Чехословакиянинг урушдан аввалги чегараларини танишнинг умумий халқаро-юридик акти ҳам эди. Шартнома коммунистларнинг ишончини оширди ва Словакиядаги клерикал-фашист тўдага қарши курашда коммунистларнинг антифашист миллий кучлар раҳбарлик ядросини жипслаштиришга қаратилган ишлари учун мустаҳкам асос бўлди ва бенешчилар эмиграциясининг буржуа-сиёсий таъсирига ҳам муваффақиятли суратда зарба бериш имконитини туғдирди.

Зўр бериб қилинган ана шу ҳаракатлар натижасида революцион миллий комитетлар ва Словакия миллий кенгаши тузилди. Чехословакия Коммунистик партиясига асос қўйган кишилардан бири Карол Шмидке ана шу кенгашнинг раиси бўлди. Бу кенгаш антифашист ҳаракатнинг, антиклерикал ҳаракатнинг миллий марказига айланди. Кенгаш 1943 йил декабрь декларациясини эълон қилди. Бу декларация клерикал-фашист режимига қарши курашга даъват эди ва унда Словакия Чехословакия Республикасининг таркибий қисми деб айтилган эди.

Коммунистик интернационал ижроия комитети антифашист миллий озодлик ҳаракати умумий курашининг конкрет ориентациясини Чехословакия Коммунистик партиясининг Москвадаги раҳбарлиги билан маҳкам ҳамкорликда 1943 йил январь директиваларида белгилаб берди. Ана шу директиваларда бундай дейилган эди: «Чех ва словак халқларининг миллий-озодлик ҳаракатида немис босқинчиларига қарши курашни систематик равишда кучайтириш ва миллий қўзғолон қилиш кўзда тутилиши керак».

Чехословакия Коммунистик партияси Москва раҳбарлигининг ана шу директивасига мувофиқ Карол Шмидке 1943 йил ёз фаслида Словакияга келади ва Словакияда ана шу директива руҳида коммунистларнинг ташкилотчилик иши ва фашизмга қарши ҳаракатлари амалга оширилади. Словакия коммунистлари, шунингдек мустаҳкамланиб олган партия ташкилотлари ва район ҳамда шаҳарлардаги революцион миллий комитетлар Словакия миллий кенгаши орқали партизанлар ҳаракатидан фойдаланиш ҳамда армияни иштирок қилдириш йўли билан миллий халқ қўзғолонини уюштириш ғоясини илгари сурдилар. Буларнинг ҳаммаси Совет Армиясининг илгари силжиб бориши билан мувофиқлаштирилиши керак эди.

Чехословакия Коммунистик партиясининг Москвадаги раҳбарлиги асосан ўз йўлига тўғри келадиган ана шу йўлни эътиборга олди. Москва раҳбарлигининг 1943 йил 23 августдаги директиваси буни исбот қилади.

Партизанларнинг қатъий операциялари натижасида 1944 йил 29 август қўзғолони бошланди. Бу операцияларда совет партизанлари катта роль ўйнадилар. Бу ҳаракатлар тез орада халқ ва миллатнинг ягона жанговар қўзғолонига айланди. Банска-Бистрица бу қўзғолоннинг маркази бўлди. Словакия миллий кенгашининг қўзғолончилар номидан 1944 йил 1 сентябрда чиқарган мурожаатида озод қилинган территорияда Чехословакия Республикаси тенг ҳуқуқли икки халқнинг ягона давлати сифатида тузилганлиги эълон қилинди. Бу республиканинг халқ ҳокимияти революцион миллий комитетлардан иборат эди. Тисо давлатининг ҳукмрон системаси тугатилди ва курашнинг бутун тиғи «людацкий» ҳукумати (людацкий партияси деб аталган фашистлар партияси ҳукумати. — ТАСС эслатмаси) томонидан Словакияга чақирилган немис қисмларига қарши қаратилди.

Қўзғолон «людацкий» лагеридаги ювиндихўрларнинг уринишларини тор-мор келтирди. Ана шу ювиндихўрлар сўнгги пайтда, бизнинг жиноятга алоқамиз йўқ, деган ниқоб остида жонларини сақлаб қолмоқчи бўлган эдилар. Қўзғолон Лондондаги Бенеш ҳукуматининг мнси чиқиб қолган «чехословакизм» идеологиясини бажарувчи ролини ўз зиммасига юклаш ва халқ манфаатларига хилоф суратда буржуа муносабатларини тиклаш йўлидаги интилишларини барбод этди. Коммунистларнинг раҳбарлигида словак халқи ўзининг миллий иззат-ҳурматини англаб олди ва у социал тараққиёт йўлига тамомила ўтди.

Объектив суратда бериладиган баҳо шу нарсани тўла равишда исбот қиладики, Словакия миллий қўзғолони Коммунистик партиямизнинг кўп йиллар мобайнида олиб борган сиёсий фаолияти натижаси эди, чунки бу партия қўзғолонга халқ қўзғолони тусини беришда асосий ташаббускор бўлди ва қўзғолоннинг революцион программасини ишлаб чиқишда ҳал қилувчи куч бўлди. Чех ва словак коммунистлари, онгли революцион ишчилар, революцион деҳқонлар ва Словакиянинг прогрессив партияли интеллигенцияси ўтмишда амалга ошириш учун курашиб келган принципиал таклифларнинг ҳаммаси бу программада ўз аксини топди. Ана шу таклифларнинг мазмуни адолатли миллий сиёсат талабларини халқ ҳокимиятини курашиб қўлга киритиш ва ўрнатиш билан бирга қўшиб олиб боришдан иборат эди. Коммунистлар миллий йўл билан синфий йўлнинг бирлигини ҳимоя қилдилар. Бу бирлик қўзғолон давомида халқ оммасининг революцион талабларида ва унинг «Миллий озодлик учун», «Фабрика ишчиларга», «Ер ишлаб экин экканларга» деган шиорларида ўз ифодасини топди. Бу бирлик завод комитетларининг 1944 йил 15 октябрда Подбрезовада ўтказилган конференциясида жуда яққол акс эттирилди. Конференцияда саноатни национализация қилиш ва ягона касаба союзлар тузиш тавсия этилди. Буларнинг ҳаммаси натижасида миллий демократик революциянинг сиёсий мазмуни тобора яққол илгари сурилди, шу сабабли Словакия миллий қўзғолони ишчилар синфининг бирлигини вужудга келтириш, ишчилар синфи ва деҳқонларнинг Коммунистик партия раҳбарлигидаги бошқа меҳнаткашлар билан мустаҳкам иттифоқини вужудга келтиришга муҳим ҳисса қўшди.

Словакия миллий қўзғолонининг буюк ҳиссаси шундан иборатки, бу қўзғолон чехословакларнинг бирлиги манфаатларини кўзда тутиб, Мюнхен битимини ва ундан кейин кўрилган ҳамма тадбирларни қатъий суратда чиппакка чиқарди. Бу яширин шароитдаги миллий озодлик ҳаракати ва партизанлар курашини ривожлантиришда чех халқига жуда катта ёрдам ва мадад бўлди. Бу курашнинг сиёсий ориентацияси словак халқининг кураши билан бир хил тарзда эди.

Шу сабабли, чех коммунистлари ва чех ватанпарварлари Словакия миллий қўзғолони сафларига ўтиш учун йўл қидирганликлари ва бу йўлни топиб олганликлари тамомила табиий бир ҳолдир. Словакия миллий қўзғолонида Ян Шверманинг жонини фидо қилиб, сиёсий жиҳатдан актив қатнашганлиги ва барча партизан қисмларининг қўмондони сифатида ўртоқ Карол Шмидкенинг жанговар фаолияти ва ҳозир бу ерда бизнинг орамизда турган ёки биз бугун эсга олаётган бошқа ўртоқларнинг жанговар фаолияти прогрессив чехословак бирлиги ва Коммунистик партиямиз ўйнаган ролнинг символи эди. Қўзғолонда бевосита ва билвосита қатнашган кишилар — коммунистлар, партизанларнинг, армиянинг жанг қилган солдат ва офицерларининг, қўзғолонни тайёрлашда ёрдам берган ва унда қатнашган посёлкалар, қишлоқ ва шаҳар аҳолисининг кўрсатган қаҳрамонлиги ва жанговар сабот-матонати қўзғолоннинг мазмунини белгилаб берувчи хусусият бўлиб, сиёсатдонлар лагери ва армиядаги муросачи буржуа элементларнинг айрим жойларда бош тортиши ёки хиёнат қилишининг аҳамиятини чиппакка чиқариб қўяди.

Словакия миллий қўзғолони Европада фашизмга қарши курашнинг энг баланд нуқталаридан бири сифатида чуқур интернационал аҳамиятга эгадир. Бу курашда қуролдошларнинг қардошлиги словакларни, чехларни, Совет Иттифоқи гражданларини, болгарлар, венгерлар, поляклар, югославлар, французларни ва бошқа мамлакатларнинг гражданларини ягона иттифоққа бирлаштирди. Словак халқининг совет партизанлари билан жанг майдонларида биргалашиб ҳаракат қилганлиги ана шу интернационал бирликнинг порлоқ саҳифаларидандир. Украина партизанлари ҳаракати штаби совет партизанларига раҳбарлик қилди. Совет партизанлари Словакия тоғларида ва Чехословакия территориясида ҳозир қўлга киритилган озодлигимиз учун жанг қилдилар. Биз уларнинг ҳаммасига мангу ташаккур изҳор қиламиз. Клемент Готвальд 1945 йил 30 июнда ўртоқ Никита Сергеевич Хрушчевга юборган мактубида ана шу миннатдорчиликни чуқур ҳаққоний сўзлар билан баён қилган эди. Клемент Готвальд қуйидагиларни ёзган эди: «Украина партизанлар ҳаракати штаби жуда катта ёрдам берди. Никита Сергеевич, бу штабнинг фаолиятига Сиз шахсан раҳбарлик қилдингиз. Словакиядаги партизанлар ҳаракатида Егоров, Квитинский, Величко, Лошаков ва бошқа ўртоқлар каби ажойиб партизан командирлари қатнашдилар. Бу ҳаракатга раҳбарлик қилишда ўртоқ Асмолов ҳам фаол қатнашди. Словакиядаги партизанлар ҳаракати туфайли Банска-Бистрицада миллий қўзғолон бошланди. Бу қўзғолон кейинчалик Словакиянинг ҳамма қисмида оммавий партизанлар ҳаракатига айланди... Совет партизанлари совет курашчиларининг ажойиб руҳини, душманга нафрат билан қараш руҳини, фашистларга қарши қақшатқич кураш олиб бориш руҳини ўзлари билан бирга олиб келдилар: совет партизанлари фашистларнинг қандай қилиб адабини бериш кераклигини чех ва словак халқларига кўрсатдилар, улар бу курашда кенг халқ оммаси қатнашуви кераклигини кўрсатдилар. Ҳозирги вақтда, яъни Чехословакия озод қилинганидан кейин кенг омма ғоят зўр активлик кўрсатаётган экан, бунга ҳам сабаб шуки, улар ўз кучларини англаб олдилар ва миллий-озодлик ҳаракатида иштирок қилишлари билан жанговар тажрибага эга бўлдилар».

Бу сўзлар шу маънода ҳам катта аҳамиятга эга бўлиб қоладики, Қизил Армиянинг ғолибона юриш қилиб, территориямизда олға силжиб борганлиги чехословак ва совет халқлари ўртасидаги доимий дўстлик учун мустаҳкам асос яратди. Қизил Армиянинг бу ҳужуми шонли Дукель операциясидан кейин бошланиб, 1945 йил 9 майда Праганинг озод қилиниши билан тугалланди.

Ўртоқлар!

Словакия миллий қўзғолонининг ғоялари чех ва словакларнинг тенг ҳуқуқли иттифоқи асосида янги халқ республикасини барпо этишни кўзда тутар эди ва чех ҳамда словак коммунистларининг биргалашиб қилган ҳаракатлари натижасида бу ғоялар Кошицкий ҳукумат программасига мустаҳкам қилиб ёзилди ва кенгайтирилди. Словакия миллий қўзғолони ғояларининг амалга оширилиши кейинги йилларда миллий демократик революция тинч ривожланиб борган шароитларда словак халқининг меҳнаткаш табақаларини ишчилар синфининг революцион мақсадлари томонига муваффақиятли суратда жалб этиш имконини берди. Айни вақтда бу ғоялар Словакияда реакциянинг саботажига қарши ва чех шовинист доираларининг интилишларига қарши чех ва словак прогрессив кучларининг биргаликда қиладиган ҳаракатларини бирлаштирди. Ана шу шовинист доиралар рақобат қилиш шароитида ва реакцион кучларни бирлаштириш йўли билан халқ демократик тараққиётига йўл қўймасликка уринган эдилар.

Ҳар ҳолда бу мураккаб процесс бўлиб, чех ва словак ишчилар синфининг ягона коммунистик раҳбарлиги олдига фавқулодда талаблар қўйган эди. Коммунистик партиянинг марксча-ленинча принциплари ва миллий принциплари кескин кураш шароитида амалга оширилди. Словак коммунистларининг миллий фронт доирасида ўтказиб келган сиёсати сиёсий мувозанатга ва Словакияни иқтисодий жиҳатдан юксалтиришга даъват этиш билан чекланиб қолмади, шу билан бирга бу сиёсат чех ишчилар синфининг ва мамлакатимиздаги барча меҳнаткашларнинг манфаатларини кўзлаб ҳамда уларнинг ёрдам ва мадади билан амалга оширилди.

Национал социалистик партия арбобларининг қаршилик кўрсатишига қарамай, Чехословакия Коммунистик партиясининг намояндалари 1945 йилдан кейин дарҳол ишлаб чиқариш қувватларини чехларнинг чегара районларидан Словакияга кўчириб жойлаштира бошладилар. Бундан мақсад — Словакиянинг уруш орқасида вайрон бўлган экономикасининг аҳволини яхшилаш ва бутун Чехословакия халқ хўжалигини тезроқ тиклашдан иборат эди.

Бу кампания ишчилар синфи ва бутун меҳнаткаш халқнинг индустрлаштириш масаласини ҳал этишни пайсалга солмай, ўша вақтда бўлган ресурслар ҳисобига Словакиянинг экономикасини дарҳол ривожлантира бошлашга тайёр эканлигини исбот қилар эди. Биринчи жаҳон урушидан кейин ҳукмронлик қилган чех буржуазияси Словакиядаги саноатни тугата бошлаган ва Словакия корхоналарини мажбуран ёптирган бўлса, чех ишчилар синфи халқ демократияси Чехословакиясида словак ишчилар синфи билан ҳамкорликни тамомила бошқача асосда, пролетар интернационализми руҳида вужудга келтира бошлади.

Масалага изчил интернационализм руҳида ёндошиш Словакия миллий қўзғолонида ва реакцияни узил-кесил мағлубиятга учратиш учун олиб борилган курашнинг бутун давомида синовдан ўтди. Масалага изчил интернационализм руҳида ёндошиш мамлакатимизда социализм қурилишининг шундан кейинги йиллари давомида ҳам Чехословакия Коммунистик партияси сиёсатининг асосий хусусияти бўлиб қолди. Бу ҳол Чехословакия Коммунистик партиясининг IX съездининг ва Словакия Коммунистик партияси IX съезди чиқарган хулосаларида ҳам ўз ифодасини топди. Бу съездлар Словакияни ҳар томонлама индустрлаштириш программасини ишлаб чиқди. Бу программани амалга ошириш социалистик қурилиш босқичида миллий масалани ҳал этишнинг асосий фактори дир.

Ҳозир шу йўлни амалга ошириш натижаларининг умумий якунини тўплар эканмиз, мамнуният билан шуни айта оламизки, Чехословакия Коммунистик партиясининг бу сиёсати барча асосий йўналишларда тўғри бўлиб чиқди. Қардош Совет Иттифоқи билан ҳамкорлик ва Совет Иттифоқининг ёрдамига, саноат потенциалига ва чех областлари ишчилар синфининг тажрибасига ва хусусан бутун меҳнаткаш халққа бошчилик қилаётган словак ишчилар синфининг куч-ғайратига таянувчи ана шу сиёсатнинг амалга оширилиши Словакиянинг илгари қашшоқ бўлган областларини саноати юксалган бадавлат областларга айлантирди. Бу областларда замонавий заводлар бўлиб, қурилиш ишлари кенгайтириб юборилди, янги ишлаб чиқариш тармоқлари вужудга келтирилди, кўп сонли ишчилар синфи ва интеллигенция вужудга келди. Бу тараққиёт Чехословакияда социалистик ишлаб чиқарувчи кучларни комплекс ривожлантириш, ижтимоий мўл-кўлчилик, маданиятни ўстириш, шунингдек чех ва словак халқларининг моддий ва маданий аҳволини систематик равишда яхшилашнинг ажойиб таркибий қисми бўлиб келди ва шундай бўлиб қолмоқда.

1949—1963 йиллар мобайнида Словакияда саноат ишлаб чиқариши 6,3 баравар, урушдан аввалги даражага нисбатан эса 12 баравар ўсди; замонавий саноат вужудга келтирилди ва қолоқ саноат ишлаб чиқариши йирик машина саноатига айланди. Бу ерда 800 дан кўпроқ янги объектлар барпо қилинди. Словакия саноатининг техника даражаси ва техника билан қуролланиши умум давлат миқёсидаги ўртача нормалардан юқори туради, чунки Словакияда энг янги техника билан таъминланган янги заводлар қурилди.

Словакиянинг миллий даромадини вужудга келтиришда саноатнинг ҳиссаси 1958 йилда 48,9 процентни ташкил этган бўлса, ҳозир 50 процентдан ошиб кетди. Республикамизда умумий миллий даромадни вужудга келтиришда Словакиянинг ҳиссаси 1962 йилда 22,5 процентни, бу даромаддан фойдаланиш соҳасида эса 27,2 процентни ташкил этди. Бу эса Коммунистик партия Словакияни жадал суръатлар билан индустрлаштиришда, унинг экономикасини чех областларининг экономикаси билан тенглаштиришга ҳаракат қилаётганлигини кўрсатади. Бу — ягона чехословакия экономикасини самарали суратда ривожлантириш манфаатларига муносибдир.

Словакиянинг қишлоқ хўжалигида ҳам буюк революцион ўзгаришлар рўй берди ва бунда Словакия деҳқонларининг хизмати катта. Словакия деҳқонлари ишчилар синфи билан маҳкам иттифоқликда ҳаракат қилди ва шундай қилиб, Словакия миллий қўзғолонида деҳқонларнинг кенг иштирок қилиши билан боғланган прогрессив традицияларни давом эттирди. 1949 йилдан кейин майда ишлаб чиқариш формаларидан бирлашган деҳқон кооперативларини ва давлат хўжаликларини прогрессив суратда техника билан таъминлаб боришга асосланган социалистик негиздаги йирик ишлаб чиқаришга аста-секин ўтила бошлади. Ҳозирги вақтда бутун республикада экин экилаётган қишлоқ хўжалик ерларининг 90 проценти, шу жумладан Словакияда 82 проценти социалистик сектор ихтиёридадир.

Экономиканинг ривожланиши, иш билан таъминлашнинг ўсиши, экономика структурасининг ўзгариши ижтимоий меҳнат унумдорлигини кескин суратда оширишга ва турмуш даражасини юксалтиришга олиб келди.

Турмуш даражасининг ўсганлиги, аввало, билим ва маданий савиянинг ошганлигида, меҳнаткашларнинг соғлиғини сақлаш тўғрисида қилинаётган ғамхўрликда ва шахсий истеъмолнинг ошиб бораётганлигида ўз ифодасини топди. 1937—1938 йилларда Словакияда тахминан икки минг студент ўқиган университет бор эди, 1939 йилда эса техника профилидаги битта олий ўқув юрти бор эди, 1963—1964 йилларда Словакиядаги ўнта олий ўқув юртида 48 мингдан кўпроқ студент ўқиди. Булардан 16.438 киши ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқиди.

Қуйидаги. мисол давлатнинг аҳоли соғлиғини сақлаш тўғрисида ғоят катта ғамхўрлик қилаётганлигини кўрсатади: Словакияда эмизакли болалар ўртасида ўлим камайди. 1937 йилда туғилган 1000 боланинг 149,8 таси ўлган бўлса, 1963 йилда бу рақам 26,1 га тушди. Сил касали каби асосий социал касалликлар қисқарди. Ўтмишда аҳоли бу касалликлардан жуда катта жафо чекар эди.

Аҳоли харид қувватининг ўсиши шахсий истеъмолни тобора кўпайтиришга ёрдам берди. Бу ҳол аҳоли жон бошига асосий маҳсулотлар истеъмол қилишнинг систематик равишда кўпайиб бораётганлигида ўз ифодасини топади.

Коммунистик партиянинг Словакия миллий қўзғолони ғояларини амалга оширишга қаратилган тадбирлари чехлар билан словаклар ўртасидаги тенг ҳуқуқли муносабатлар тўғрисидаги масалани социалистик негизда ҳал этишнинг бошқа соҳаларида ҳам ўз ифодасини топди. Ижтимоий муносабатлардаги ўзгаришлар, словак маданияти барча тармоқларининг ривожланиши, чехословак социалистик санъатининг шуҳратини оширган асарларнинг яратилаётганлиги шулар жумласидандир. Бу гап бошқа нарсалар ва бошқа масалаларга ҳам тааллуқлидир. Бунда республикадаги социалистик қурилиш Словакиянинг ҳар бир меҳнаткашига яқин ва унинг жонажон иши бўлиб қолганлиги намоён бўлади. Меҳнаткаш халқнинг ўз социалистик давлатига муносабатида рўй берган туб ўзгаришлар, меҳнаткаш халқнинг социалистик давлат ҳокимиятининг сайлаб қўйилган органлари ёрдами билан мамлакат ҳаётини бошқариш ва унга раҳбарлик қилишда тобора кўп иштирок қилаётганлиги ва Словакия миллий қўзғолони шарафига социалистик мусобақанинг авж олиб кетганлиги — буларнинг ҳаммаси Чехословакия Коммунистик партияси ленинча миллий сиёсатининг самараларидир. Бу сиёсатни амалга оширишда Чехословакия Коммунистик партиясининг жанговар отряди — Словакия Коммунистик партиясининг ҳам хизмати катта.

Ўртоқлар!

Биз мамлакатимизда социализм ғалабаларига эришиб, эндиликда Чехословакия Коммунистик партияси XII съездининг қарорлари руҳида социалистик жамиятимизни янада ривожлантириш даврига қадам қўйдик. Бу кўпгина мураккаб вазифаларни ҳал этиш кераклигини кўрсатди. Биз ҳозирги кунда шуни айта оламизки, 1962-1963 йиллар давомида ички ва ташқи сабаблар натижасида рўй берган қийинчиликларни (бу қийинчиликлар халқ хўжалигини ривожлантириш суръатларининг пасайишига олиб келган эди) ишлаб чиқариш соҳасида бир қанча амалий тадбирларни кўриш йўли билан қисман бартараф қилдик. Ўз фаолиятимизнинг бошқа соҳаларида ҳам амалий тадбирлар кўришга тайёрланиб ва бу тадбирларни юзага чиқариш йўли билан халқ хўжалигимизни ёппасига тараққий эттириш учун замин вужудга келтирамиз. Халқ хўжалигини ривожлантириш суръатларини бизнинг имкониятларимиз ва эҳтиёжларимиз билан белгиланади.

Бу йилги планнинг яхши бажарилаётганлиги бизга хотиржам бўлиш ҳуқуқини бермайди. Биз Чехословакия Коммунистик партияси XII съезди социалистик жамиятни тараққий эттириш мақсадида илгари сурган асосий вазифаларни амалга оширишимиз керак. Қишлоқ хўжалигида ҳам муайян юксалиш борлигига қарамай, хусусан бу йил мамлакатнинг баъзи районлари қурғоқчиликдан катта зарар кўрганлигини эътиборга олганда, ўз куч-ғайратимизни бўшаштириш имконини берадиган натижаларга эришганимиз йўқ.

Марказий Комитет XII съезддан кейин изчиллик билан ҳал этаётган проблемаларнинг ҳаммасини кўрсатиб ўтиш зарурати йўқ. 1965 йил учун ишлаб чиқилган план жуда муҳим шарт-шароит яратиб беради. Шу билан бирга, партия 1966—1970 йилларга мўлжалланган перспектив иқтисодий планни ўз вақтида ишлаб чиқишга ҳаракат қилмоқда. Бу план шу тариқа ишлаб чиқилиши керакки, саноатдаги структура ўзгаришларини пухта амалга ошириш ва социалистик ишлаб чиқарувчи кучларни илмий-техника жиҳатидан модернизация қилиш ва ишлаб чиқаришни концентрлаш самарали суратда таъминланган бўлсин.

1965 йилда халқ хўжалигига раҳбарлик қилиш ва уни ташкил этишнинг янги прогрессив системаси аста-секин жорий қилинади. Бу чора юқорида айтилган тадбирларни амалга оширишда катта ёрдам беради, деб умид қиламиз. Бу чора барча проблемаларни ўз-ўзича ва бирданига ҳал эта олмайди, албатта. Аммо демократик централизм принципларига тамомила мувофиқ суратда амалга ошириладиган бу тадбир директив раҳбарликни давлат халқ хўжалик плани орқали корхоналарнинг ҳуқуқлари ва жавобгарлигини ғоят кенгайтириш билан мақсадга мувофиқ суратда бирга қўшиб олиб бориш учун катта имконият яратади. Моддий манфаатдорлик ана шундай қўшиб олиб боришнинг муҳим фактори бўлади. Биз шунга аминмизки, корхоналар ва меҳнаткашлар ўз иш ҳақлари қиладиган меҳнатларининг самараларига боғлиқ эканлигини очиқ-равшан кўриб билар эканлар, бу, шубҳасиз, қилинган иш учун жавобгарликни оширишга олиб боради.

Чехословакия Коммунистик партияси XII съездининг директивалари асосида Словакия бундан буён ҳам умуман чех областларига нисбатан тез суръатлар билан ривожланади. Дастлабки планларда Словакияда ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажмини, масалан, саноат соҳасида 1970 йилда 1963 йилдагига нисбатан 75-80 процент ва қишлоқ хўжалигида тахминан 30 процент ошириш кўзда тутилади. Бу тараққиётнинг маъноси шуки, Словакияда миллий даромадни вужудга келтириш ва ундан фойдаланиш шарт-шароитларидаги тафовутлар меҳнат унумдорлигини янада ўстириш йўли билан, шунингдек иш билан тобора кўпроқ таъминлаш йўли билан йўқотилади.

Аммо, бутун экономикамиздаги каби, Словакиянинг иқтисодий тараққиётида ҳам мақсадга мувофиқлик ва наф келтириш принципига қаттиқ амал қилишимиз лозим эканлигини таъкидлаб ўтамиз. Бу — муҳим кўрсатмадир. Коммунистик партия мамлакатимизнинг ҳар бир гражданига ва ҳар бир масъул ходимига шу кўрсатмани беради. Шу сабабли биз Прагада ишловчи ва Словакия экономикасини тараққий эттиришнинг келтирадиган манфаатлари, имкониятлари ва бу тараққиётнинг зарурлигини назар-писанд қилмайдиган ҳар бир ходимни, шунингдек Братиславада ёки бошқа жойда ишлаб тургани ҳолда, чех ва словак областларидаги мавжуд қувватлардан тўла фойдаланиш зарурлигини эътиборга олмай, яхши ўйланмаган талабларни илгари сурадиган ҳар бир экономистни қаттиқ танқид қиламиз.

Шу билан бирга, биз ўзаро яқинлашиш практикасини бундан буён ҳам ривожлантира берамиз, чунки бизнинг социалистик мамлакатимизда ҳар бир саноат области, хом ашё манбаи, фан ютуқлари, техника тараққиёти натижалари, социалистик санъатимиз ва маданиятимизнинг муваффақиятлари ҳар иккала халқимизнинг манфаатларига ва уларнинг социалистик негизда жипслашувларига хизмат қилади ва уларга наф келтиради.

Марказий ва словак миллий органлари асосий эътиборни яқин йиллар ичида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришга ҳам қаратишлари лозим. Йирик товар ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва қишлоқ хўжалигини техника билан таъминлаш билан бир қаторда асосан тупроқдан ҳар томонлама интенсив фойдаланиш ва унинг маҳсулдорлигини ошириш, бунинг учун жумладан, ирригация ва агромелиорация ишларининг бутун комплексини тугаллаш чоралари кўрилади. Словакияда бу тадбирларни амалга ошириш учун 1970 йилгача бир неча миллиард крон маблағ ажратилади. Бу — шу мақсадлар учун мўлжалланган умум давлат харажатларининг қарийб ярмини ташкил этади. Бунда гап шарқий словак текислигида, Жанубий Словакияда ва бошқа районларда қуритиш ва суғориш системалари қурилишини планда кўрсатилган муддатларда битказиш тўғрисидагина бормаётир. Эндиликда Словакия миллий кенгаши, миллий комитетлар ва машина-трактор станциялари ана шу системалардан тўла фойдаланиш учун малакали кадрлар тайёрлашни олдиндан таъминлаб қўйишлари зарур. Тегишли органлар бу соҳада ҳақиқатан ҳам пухта ўйлаб тузилган перспективани кўзда тутиб иш олиб боришлари лозим, чунки мавжуд гидроиншоотлар ва 1970 йилдан кейин қуриладиган гидроиншоотлар имконият мавжуд бўлган районларда деҳқончиликни янада ривожлантириш учун, сабзавотчилик, боғдорчилик ва узумчиликни ғоят кенгайтириш учун янги, ниҳоятда катта имкониятлар яратиб беради. Тоғ районларида ва хусусан тоғ этакларида жойлашган районларда қишлоқ хўжалиги учун тупроқдан мақсадга мувофиқ фойдаланиш — Словакия областларидаги мураккаб вазифадир.

Марказий органлар умумдавлат аҳамиятига эга энг муҳим иш деб ҳисоблаши лозим бўлган ана шу проблемаларнинг ҳаммасини ва бошқа проблемаларни ҳал этиш айни вақтда Словакия миллий органлари ва Словакия Коммунистик партияси олдига анча катта вазифаларни қўяди. Чехословакия Коммунистик партиясининг сиёсати бу соҳада словак халқининг миллий манфаатларини ҳар томонлама рўёбга чиқариш учун барча зарур шарт-шароитларни вужудга келтиради.

Чехословакия Коммунистик партияси Марказий Комитети ва Словакия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Словакия миллий кенгаши ваколатларини социалистик конституция руҳида кенгайтириш тўғрисида биргаликда қабул қилган қарори Словакиянинг умумдавлат миқёсидаги эҳтиёжларини ва Словакия шароитларида бутун жамият манфаатларини тўла равишда қондириш ва бунга алоҳида эътибор бериш учун барча имкониятларни яратиб беради. Чехословакия Коммунистик партиясининг раҳбарлигида чех ва словакларнинг ўзаро бирлигини ҳам, умум социалистик давлатда венгер, украин ва поляк миллатига мансуб гражданларнинг миллий манфаатларини таъминлаш вақтида ана шу гражданлар билан қардошларча иттифоқини ҳам доим мустаҳкамлаб боришга қаратилган умум миллий тадбирлар бу ишлар учун асос қилиб олиниши лозим. Чех ва словак халқларининг Словакия миллий қўзғолонида, озодлик учун олиб борилган жангларда ва умум социалистик меҳнатда мустаҳкамланган тенг ҳуқуқли қардошлиги ва ўртоқларча бирлиги барҳаётдир. Чехословакия Коммунистик партиясининг сиёсати ва фаолияти ана шу қардошлик ва бирликни тинмай мустаҳкамлаб, кучайтириб боради. Чехословакия Коммунистик партияси бутун халқимизни мустаҳкам интернационал йўлдан коммунистик истиқбол сари бошлаб бормоқда.

Ўртоқлар!

Словакия миллий қўзғолонининг 20 йиллиги муносабати билан биз бу қўзғолоннинг революцион интернационал ғояларини ҳам кўрсатиб ўтишни истаймиз. Бу ғоялар барча социалистик мамлакатларнинг марксча-ленинча бирлигига эришиш ва халқаро коммунистик ҳаракатнинг революцион жипслигига эришишга қаратилган тадбирлар билан чамбарчас боғланган. Чехословакия Коммунистик партиясининг Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ленинча тажрибасига принципиал муносабатда бўлаётганлиги унинг барча ҳаракатлари учун асосдир. Словакия миллий қўзғолони, бизнинг миллий демократик революциямиз ва бутун социалистик қурилиш ана шу тажрибадан куч тўплади, бизнинг коммунистик истиқболимиз ана шу тажрибага асосланади.

Шундай аҳволнинг рўй бераётганлигига сабаб шуки, бизнинг Коммунистик партиямиз Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XX ва XXII съездларининг ленинча ғояларини ва таклифларини бутунича ва тўла равишда қўллаб-қувватламоқда. Мамлакатимизнинг шароитида ана шу ғоя ва таклифларни ижодий қўллаш социалистик тараққиётимизда бурилиш нуқтаси бўлди.

Бу даврда социалистик Чехословакиянинг бошқа социалистик мамлакатлар билан интернационал муносабатлари ҳам принципиал аҳамият касб қилди. Бу муносабатлар халқаро иқтисодий ҳамкорликда тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро манфаатдорлик, бир-бирларига ўртоқларча ёрдам бериш ва ленинча тинчлик сиёсати асосида жаҳон социалистик системасининг кучини ва унинг халқаро тараққиётга таъсирини оширишга қаратилган.

Биз социалистик интернационализм принциплари руҳида барча социалистик мамлакатлар билан ана шу алоқаларни ривожлантиришда Совет Иттифоқи билан ҳамкорлигимизни кучайтириш ҳамиша асосий ўринлардан бирини эгаллаб келди. Ўзаро иқтисодий ёрдам кенгаши доирасида кўп томонлама ҳамкорликни ривожлантириш жараёнида ва икки томонлама муносабатларда ана шу алоқаларни амалга ошириб келдик.

Совет ўртоқларимиз мамлакатларимиз экономикасидаги ҳамкорликни кучайтириш зарурлигини чуқур англаб ҳаракат қилдилар.

Партия-ҳукумат делегациямиз ўтган йилнинг ноябрь ойида визит билан Москвага борган вақтда шу соҳада олиб борилган муҳим музокараларнинг хулосалари аста-секин текшириб кўрилмоқда ва турмушга татбиқ қилинмоқда.

Бу музокараларнинг натижалари айни вақтда Чехословакия Коммунистик партияси ва Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг коммунистик ҳаракат жипслигига эришиш, социалистик мамлакатларнинг интернационал бирлигини кучайтириш йўлида биргаликда қилаётган ҳаракатларида уларнинг марксча-ленинча бирлигини янада мустаҳкамлаш ва кенгайтиришга қўшилган муҳим ҳисса бўлади. Биз шу нарсага аминмизки, сафни бузиш йўлидаги ҳар қандай уринишларга қарамай, халқаро коммунистик бирлик муваффақиятли суратда мустаҳкамланади ва тинчлик, демократия ҳамда социализм йўлидаги жаҳон озодлик курашининг ҳаракатга келтирувчи кучи сифатида бу бирлик ғолибона амалга оширилади.

Ўртоқлар!

Қадрдон совет меҳмонларимиз!

Азиз дўстлар! Словакия миллий қўзғолони йигирма йиллиги байрами бутун чехословак халқига йигирма йиллик даврдаги бутун тараққиётнинг шонли якунларига танқидий баҳо бериш ва бу якунларни чамалаб кўриш имкониятини туғдириб беради. Ана шу давр мобайнида чех ва словаклар антифашист озодлик курашининг ғоялари рўёбга чиқди, етилди ва амалга оширилди. Чехословакия Коммунистик партиясининг сиёсати социалистик республикамиздаги ҳар иккала халқ — чехлар ва словакларнинг республикадаги барча гражданлар билан биргаликда Словакия миллий қўзғолони ва миллий демократик революция ғоялари асосида тўғри йўлдан олға боришлари учун энг муҳим гаровдир.

Бу — жаҳон социализм кучлари билан биргаликда ва бизнинг энг яқин дўстимиз Совет Иттифоқи билан бир ёқадан бош чиқариб, коммунизмга, тинчлик ва халқлар тинч ҳамкорлигини таъминлашга дадил олиб борадиган йўлдир. Абадий дўстлик бизни Совет Иттифоқи билан боғлайди.

Словакия миллий қўзғолонининг ғоялари, бу қўзғолон курашчиларининг намунаси ва қўзғолонда ҳалок бўлган қаҳрамонларнинг хотираси халқларимизнинг қалбларида абадий яшасин!

Ягона кучли ва гуллаб-яшнаётган Чехословакия Социалистик Республикасида чехлар, словаклар ва бошқа миллатларга мансуб барча гражданларнинг қардошларча иттифоқи бундан буён ҳам мустаҳкамлана берсин.

Яшасин чехословак халқининг авангарди — Чехословакия Коммунистик партияси!

Чехословакия ва Совет Иттифоқи халқларининг абадий дўстлиги ривожлана берсин ва мустаҳкамлана берсин!

Владимир Ильич Ленин партияси — Совет Иттифоқи Коммунистик партиясига шон-шарафлар!

Жаҳон Социалистик ҳамдўстлигидаги барча мамлакатларнинг ва халқаро коммунистик ҳаракатнинг марксча-ленинча бирлиги мустаҳкамлана берсин!

Бутун дунёда тинчлик ва коммунизмнинг янги ғалабалари сари, олға!

ПРАГА КРЕМЛИДА

ПРАГА, 28 август. ТАСС махсус мухбирлари М. Никиточкин ва И. Масленников хабар берадилар:

КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев бошчилигидаги Совет Иттифоқи партия-ҳукумат делегацияси бугун Прага кремлининг диққатга сазовор жойлари билан танишди.

Н. С. Хрушчев, делегация аъзолари А. Новотний ва бошқа чехословак раҳбарлар ҳамроҳлигида эрталаб кремлнинг архитектура хазиналарини кўздан кечирмоқ учун йўл олдилар. Совет Иттифоқидан келган меҳмонлар резиденциядан чиққанларидан кейин дарҳол меҳмондўст прагаликлар уларни ўраб оладилар. Жуда кўп экскурсиячилар Н. С. Хрушчевни ва Совет Иттифоқининг бошқа вакилларини, Антонин Новотнийни, бошқа чехословак раҳбарларни самимий табриклайдилар. Кишиларнинг чеҳралари шодликка тўлган. Ҳамма жойда салом сўзлари, дўстона қутловлар эшитилади.

Делегация аъзолари чехларнинг сўнгги готик услубида қурилган машҳур Владислав залига кирадилар. Бу ерда традиция бўйича давлат бошлиғи сайланади. Шу ерда валда

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ ЧЕХОСЛОВАКИЯДА БЎЛИШИ

Кирилл ва Мефодийнинг Моравияга Византия миссияси билан келганлигининг 1100 йиллигига бағишланган «Буюк Моравия» деган жуда катта виставкаси ташкил қилинган.

Н. С. Хрушчев ва Совет делегациясининг бошқа аъзолари энг қимматбаҳо экспонатлар билан ғоят қизиқиб танишдилар.

Виставка раҳбарлари виставканинг очилиши муносабати билан чиқарилган медальонни ва қадимий чақаларнинг нусхасини Н. С. Хрушчевга совға қилиб топширдилар. Никита Сергеевич совға учун ва виставка билан танишиш имкониятига эга бўлганлиги учун самимий ташаккур билдирди.

Прага пионерлари бугун қувончга тўлдилар. Никита Сергеевич Хрушчев ва Антонин Новотний кремлдаги чехословак болалари уйига, улар ҳузурига келишди. Уйга кираверишда пионерлар Н. С. Хрушчев ва Антонин Новотнийни шоду хуррамлик билан кутиб олдилар. Уларнинг чеҳраларида табассум ва бахт порлаб турар эди. Н. С. Хрушчев болаларни меҳрибон отадек қучади ва ўпади. Чехословакия Коммунистик партияси ва Социалистик Чехословакия ҳукумати бу саройни пионерларга туҳфа қилган эди. Нина Петровна Хрушчева ва Антонин Новотнийнинг рафиқаси Божина Новотная болаларнинг ҳаёти билан, чехословак болалар уйининг иши билан батафсил қизиқадилар.

Ўртоқ Н. С. Хрушчев ва делегация аъзолари ҳурматли меҳмонлар дафтарига имзо чекадилар.

Прагаликларнинг Н. С. Хрушчев бошлиқ Совет Иттифоқи партия-ҳукумат делегацияси билан учрашувлари ҳамма жойда Совет Иттифоқи билан Чехословакия халқлари дўстлиги ва қардошлигининг намойишига айланди.

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ XIV ПЛЕНУМИ

ИНТЕНСИВЛАШ ЙЎЛИДА

Ўртоқ Н. Ж. ХУДОЙБЕРДИЕВ доклади юзасидан музокаралар

Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги юксак даражада ривожланган, техника билан қуроллантирилган, кўп тармоқлардан иборат бўлган республикадир. Ўзбекистон колхоз ва совхозлари сўнгги йилларда пахта, дон, гўшт, сут, жун, пилла, қоракўл тери ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни анча кўпайтирдилар. Фан ва илғор тажриба ютуқлари кенг жорий қилинаётганлиги, ишлаб чиқариш процесслари механизациялаштирилаётганлиги ва химиялаштирилаётганлиги бу ишда катта роль ўйнади.

КПСС Марказий Комитети декабрь ва февраль Пленумларининг тарихий қарорлари, ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг суғориладиган деҳқончиликнинг ғоят катта имкониятларидан фойдаланиш тўғрисидаги маслаҳатлари ва тавсиялари қишлоқ хўжалигини кескин юксалтириш вазифаларини ҳал қилишда муҳим босқич бўлди. Партиянинг деҳқончилик ва чорвачиликни интенсивлашга қаратилган йўлини амалга ошириб, республикадаги партия ва қишлоқ хўжалик органлари далалар ҳосилдорлигини ошириш, фермалар маҳсулдорлигини кўпайтириш соҳасида анча иш қилдилар. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети пленумининг қатнашчилари Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг секретари Н. Ж. Худойбердиевнинг «КПСС Марказий Комитети декабрь ва февраль Пленумларининг қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлаш ҳақидаги қарорларининг бажарилиши ҳамда пахта териш ва тайёрлашни муваффақиятли ўтказишда республика партия ташкилотларининг вазифалари тўғрисида»ги докладини муҳокама этиб, шу соҳада нима ишлар қилингани, ҳозир колхоз ва совхозлар ихтиёрида қандай янги резервлар борлиги тўғрисида батафсил гапирдилар. Сўзга чиққан нотиқлар янги юксак марраларни аниқлаб, ана шу марраларни эгаллаш йўлларини белгилаб олиш билан бирга, қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишда, қишлоқ хўжалигини интенсивлаш программасини бажаришда мавжуд бўлган камчиликларни очиб ташладилар.

Область партия ташкилоти, дейди Хоразм область партия комитетининг биринчи секретари **Б. Р. Раҳимов**, деҳқончиликни интенсив бошқаришга ҳаракат қилиб, партия ва ҳукуматнинг жуда катта ёрдами туфайли, суғориш ва мелиорация ишларини ривожлантириш, комплекс механизацияни жорий қилиш, минерал ва маҳаллий ўғитлардан яхшироқ фойдаланиш соҳасида маълум ишни ўтказди.

Пахта териш техникасидан фойдаланишда ўтган йили Хоразмда кескин бурилиш ясалиб, машинада пахта териш плани муваффақият билан бажарилди. 25 центнердан кам ҳосил оладиган хўжаликлар бўлмасин, деб ўртоқ Н. С. Хрушчев томонидан қўйилган вазифа қолоқ колхозларни кўтариш соҳасида қунт билан иш олиб борилгани натижасида областда асосан ҳал қилиб қўйилди. Умуман область бўйича эса мамлакатда энг юқори ҳосил—гектар бошига 31 центнер «оқ олтин» олинди.

Область партия ташкилоти эришилган натижаларга танқидий кўз билан баҳо бермоқда, мавжуд жиддий камчиликларни тугатиш ҳамда маҳсулот етиштиришни янада кўпайтириш соҳасидаги кўпдан-кўп имкониятлардан яхшироқ фойдаланиш учун зарур чораларни кўрмоқда. Кенг жамоатчилик иштироки билан қишлоқ хўжалигини интенсивлаш ва ихтисослаштириш юзасидан амалий тадбирлар белгилаб олинди. Областда пахтачилик қишлоқ хўжалигини ривожлантиришда бундан буён ҳам етакчи тармоқ бўлиб қолади. Шолипояларни бир совхоз ва икки колхозда марказлаштириш кўзда тутилди. Маккажўхори, оқ жўхори ва йўнғичқа пахта билан бир қаторда экин майдонлари структурасидан мустаҳкам ўрин эгаллайди. Ҳар бир хўжаликнинг сермаҳсул сут-товар фермаси бўлади. Ёш қорамолларни катта бўлгунча яйловда, қўлда сўқимга боқиш ва мол гўшти етиштириш учун бу йил узоқ Қизилжар яйловида битта ва 1965 йилда яна битта ихтисослаштирилган совхоз ташкил қилинади. Тухум ва парранда гўшти етиштирадиган йирик фабрика қуриш мўлжаллаб қўйилди.

«Партиянинг қишлоқ хўжалигини интенсивлашга қаратилган йўлини амалга оширишга тааллуқли баъзи масалалар тўғрисида» ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг КПСС Марказий Комитети Президиумига ёзган хатини ўрганиб ва ҳар тарафлама муҳокама қилиб, область пахтакорлари илгари олган мажбуриятларини қайта кўриб чиқдилар. Улар бу йил ҳар гектаридан ўрта ҳисобда 32 центнер пахта етиштиришга, ҳамма хўжаликларни камида 30 центнер ҳосил оладиган қилишга сўз бердилар. Пахта ҳосилининг учдан бир қисмини машиналарда териб олишга, қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини рентабелли қилишга қарор берилди. Ана шу юксак марраларни эгаллаш учун ҳозир Хоразм далаларида қаттиқ кураш бормоқда.

Техникадан ниҳоятда кенг кўламда фойдаланмасдан туриб, дейди Бекобод ишлаб чиқариш бошқармасидаги Ленин номли колхоз комплекс механизация звеносининг бошлиғи **А. Усмонов**, пахтачиликда мўл ва арзон ҳосил олиб бўлмайди. Шунинг учун биз мана шу йўлга қатъиян тушиб олдик.

Олти кишидан иборат бўлган звеномиз ўтган йили планни қарийб учдан бир ҳисса ошириб бажарди, ҳар гектар ердан 30 центнер «оқ олтин» олди. Ҳосил таннархи паст бўлганлиги туфайли звенодаги ҳар бир меҳнаткаш ойига ўрта ҳисобда 280 сўм ишлади. Бу йил биз ҳар гектаридан 35 центнер пахта оламиз, меҳнат сарфини ва ишлаб чиқариш чиқимларини янада кўпроқ қисқартирамиз. Шу мақсадда кўп ишларни бир-бирига қўшиб ўтказдик, қўл меҳнатини жуда оз даражага келтирдик. Ҳозир ҳар туп ғўзамизда 10-12 тадан кўсак бор. Сентябрь ойининг дастлабки ўн кунлиги охирларида ғўзани дефолиация қилишга киришиб, бу ишни шу тахлитда ўтказамизки, бунинг натижасида бутун ҳосилнинг 90 процентини машиналарда териш учун имконият яратамиз.

Биз меҳнатга ҳақ тўлашнинг янги усулига кўчдик, гарантияланган ойлик маош белгилаб қўйдик. Бу эса звеномиз аъзоларининг тағин ҳам унумлироқ ишлашига ёрдам берди. Коллективимиз — аҳил оилага ўхшайди. Берган ҳамма ваъдаларимизнинг уддасидан чиқамиз.

Андижон областининг меҳнаткашлари КПСС Марказий Комитети декабрь ва февраль Пленумларининг қарорларини амалга оширишга зўр ғайрат билан киришдилар, дейди Андижон қишлоқ область ижроия комитетининг раиси **У. А. Абдураҳимов**. Энг кам меҳнат ва маблағ сарфлаган ҳолда, ҳар гектар ердан иложи борича кўпроқ маҳсулот олиш — ҳозир барча колхоз ва совхозларнинг фаолиятида асосий мақсад бўлиб қолди.

Область деҳқонлари қишлоқ хўжалигини интенсивроқ бошқариш учун илмий муассасалар ва илғор практикларнинг тавсияларини жонбозлик билан жорий қилмоқдалар. Шу йилнинг ўзидаёқ талайгина майдонларга минерал ўғит чигит экишдан аввал ва экиш вақтида солинди. Академик Лисенко методи асосида гўнгдан 90 минг тонна компост тайёрланди. Чигит экилган майдонларнинг кўпида тупроққа янтарь кислотаси солинди. Колхозчиларга ва совхоз ишчиларига агрохимия асосларини ўргатишга катта эътибор берилди. 23 мингга яқин киши махсус курс ва семинарларда ўқитилди. Бу, ўз таъсирини кўрсатди, албатта. Деҳқончилик ва чорвачиликда ишлаётган меҳнаткашлар минерал ўғит, микроэлемент ва бошқа химикатлардан фойдаланиш масалаларини анча малакали тарзда ҳал қиладиган бўлиб қолдилар.

Пахтачилик — область экономикасининг асосий тармоғидир. Ҳозир қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг бутун куч-ғайратлари юбилей йилида Ватанга 785 минг тонна «оқ олтин» беришга қаратилган. Эндиликда машинада пахта теришни муваффақиятли ўтказиш — бу катта ва масъулиятли вазифани бажаришнинг асосий шартидир. Нотиқ Андижон пахтакорлари шу кунларда терим мавсумига қандай ҳозирлик кўраётганликлари ҳақида батафсил гапиради. Машҳур «Совой» совхозининг коллективи уларга намуна бўлиб хизмат қилмоқда. Коллектив бу йил кузда пахтанинг камида 90 процентини машиналарда териб олишга аҳд қилиб қўйди.

Сурхондарё область партия комитетининг биринчи секретари **Ф. Ш. Шамсиддинов** минбарга чиқади. КПСС Марказий Комитетининг декабрь ва февраль Пленумлари, деди у, партия ташкилотларини, қишлоқ меҳнаткашларини колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини интенсивлашнинг илмий асосланган программаси билан қуроллантирди. Гарчи, бу Пленумлардан кейин кўп вақт ўтмаган бўлсада, биз ана шу программани амалга ошириш самараларини ҳозирдаёқ яққол кўриб турибмиз. Колхоз ва совхозларга минерал ўғитлар билан заҳарли химикатлар кўпроқ берила бошлади, уларни техника билан қуроллантириш даражаси янада ошди. Сув хўжалиги қурилишига ва янги ерларни ўзлаштиришга ўтган йилдагидан икки баравар кўп пул ажратилди.

Жавод Кўчиев билан Валентин Тюпко методи асосида ишлаётган комплекс механизация бригадалари пахтачиликни интенсив бошқаришнинг намунасидир. Бу йил областда етмишдан ошиқ ана шундай бригада ташкил қилиниб, бу бригадаларнинг ҳаммаси мўл ҳосил етиштириш, пахтанинг 70-80 процентини машиналарда териш мажбуриятини олди. 29 та маккажўхорикорлик бригадаси Люба Ли методи асосида ишламоқда. Юзцентнерчи ёшларнинг қирқдан ортиқ бригадаси ердан интенсив фойдаланиш намунасини кўрсатмоқда. Улар дастлабки ҳосилни йиғиштириб олгач, бўшаган майдонларга маккажўхори экиб, иккинчи ҳосил билан ўзларининг юксак мажбуриятларини бажариш учун ҳозир ҳамма чораларни кўрмоқдалар.

Партия қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштиришга ҳозир алоҳида аҳамият бермоқда. Сурхондарё областида ҳам шу иш бошлаб юборилди. Бешта колхозлараро йирик паррандачилик фермаси, иккита қоракўлчилик совхози, ҳисор қўйлари боқадиган иккита совхоз, сабзавотчилик совхози, шунингдек мевачилик ва узумчилик совхози ташкил этилди. Янги хўжаликларга ҳам техника билан, ҳам маблағ билан ва, энг муҳими — кадрлар билан ёрдам кўрсатиш лозим. Бироқ Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш министрлиги ва бошқа республика ташкилотлари бу масалаларга етарли даражада эътибор бермаяптилар. Ваҳолонки, бу масалалар иложи борича тезроқ ҳал қилинмоғи керак. Нотиқ пахтани машинада теришга тайёргарлик кўриш соҳасида областда мавжуд бўлган камчиликлар тўғрисида гапириб, бу муҳим ишни тезлаштириш учун область партия ташкилоти кўраётган чораларга тўхталиб ўтади. У, Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши ходимларига мурожаат қилиб, ака-ука Биковлар яратган сушилкаларни тезроқ ўрнатишда ёрдам беришни сўрайди.

Республиканинг ва Ўзбекистон Компартиясининг қирқ йиллигига қадар пахта тайёрлаш планини бажариш, барча қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришда янги ютуқларга эришиш — Фарғона область Киров ишлаб чиқариш бошқармасидаги меҳнаткашларнинг якдил муддаосидир. Ана шу бошқарма партия комитетининг секретари **Х. З. Зокиров** уларнинг ишлари ҳақида пленум қатнашчиларига гапириб берди.

Пахтадан мўл ва арзон ҳосил етиштиришни билиб олган кўпгина далачилик бригадаларининг иш тажрибаси шуни кўрсатиб турибдики, бошқармадаги колхоз ва совхозлар ҳар гектар ердан 25 центнер «оқ олтин» олиш учун ҳамма имкониятларга эгадирлар. Ана шу масъулиятли вазифанинг бажарилишини таъминламоқ учун, партия комитети қишлоқ хўжалигини яхши биладиган, ташкилотчилик ишида тажриба орттирган энг яхши кишиларни совхоз ва колхоз ишлаб чиқаришининг ҳал қилувчи соҳаларига юборди. Илғор бригада бошлиқларининг кўпи қолоқ коллективларга ўтиб ишлай бошлади. Бир юз элликдан ортиқ далачилик бригадасига коммунист ва комсомоллар бошлиқ қилиб қўйилди. Бу чораларнинг ҳаммаси ер ва техникадан яхшироқ фойдаланишга ёрдам берди. Колхоз ва совхозларда хоразмлик пахтакорлар тажрибасидан кенг фойдаланилди. Ҳозир бошқармадаги коммунистлар, барча меҳнаткашларнинг фикри-зикри пахта теримини муваффақиятли ўтказишдадир. 204 та терим агрегати ва тўрт юздан ортиқ механик-ҳайдовчи тайёрланди. Икки юздан кўпроқ механик-ҳайдовчи мавсумда 80-150 тонна «оқ олтин» териш мажбуриятини олди. Ўтган йили бошқарманинг ва ундаги хўжаликларнинг раҳбарлари машинада пахта териш планини бажармай, жиддий хатога йўл қўйдилар. Ана шу хато бу йил такрорланмайди.

Самарқанд область партия комитетининг биринчи секретари **С. Н. Усмонов** қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш масалаларига кўпроқ тўхталиб, бу масалалар ҳозир барча партия ташкилотларининг диққат марказида турибди, дейди. Областдаги айрим зоналар ва ишлаб чиқариш бошқармаларининг табиий-иқтисодий шароитларини конкрет ўрганиб чиқиш асосида мавжуд ресурслардан рационалроқ фойдаланиш соҳасида бир қанча тадбирлар ўтказилди.

Илгари деярли ҳамма колхоз ва совхозлар қоракўл қўйларини боқиб келган бўлса, эндиликда хўжаликлар ихтисослаштирилгани ва бир қанча янги хўжаликлар ташкил этилгани натижасида қоракўлчилик ўн учта ихтисослаштирилган совхоз билан битта колхозда марказлаштирилди. Илгари хўжаликларнинг деярли ҳаммаси қорамолларни ўзи етиштирар ва сўқимга боқар эди. Ҳозирги вақтда сўқимбоп қорамолнинг деярли ярми ўтлатиб ва қўлда боқиб семиртириш учун учта ихтисослаштирилган хўжаликка олиб берилди. Узум, мева, сабзавот ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни янада ихтисослаштириш чоралари кўрилмоқда. Товар донни йирик ғаллакор-чорвадор хўжаликлар етиштириб беради, пахтакор хўжаликлардаги ҳайдаладиган лалми ерлар ана шу хўжаликларга олиб берилди. Шундай қилиб, областда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини чуқур ихтисослаштириш ва тармоқларни рационал жойлаштириш тугалланай деб қолди. бу — деҳқончилик билан чорвачиликни янада юксалтириш учун яратилган муҳим заминдир.

«Узсельхозтехника» га қарашли ремонт корхоналари ҳам ихтисослаштирилмоқда. Самарқанд ва Пойариқдаги устахоналар тажрибаси бу ишнинг фойдали эканини кўрсатиб берди. Ҳозирнинг ўзидаёқ областда техникани ремонт қиладиган 28 та махсус цех ишлаб турибди, йил охиригача яна ўн учта цех ташкил қилинади. Келгуси йил охиригача ремонт устахоналари ва цехларининг ҳаммасини ихтисослаштиришга қарор қилинди.

Нотиқ Самарқанд ғаллакорларининг ажойиб ишлари ҳақида гапириб, область пахтакорлари ҳам республика ва Ўзбекистон Компартияси юбилейини нишонлаш учун далаларда зарбдорларча меҳнат қилмоқдалар, деди. Кўпгина колхоз ва совхозлар «Совой» совхози механизаторларининг тажрибасини жорий қилиб, ҳосилнинг 40 процентдан 70 процентгача бўлган қисмини пахта териш машиналарида йиғиштириш мажбуриятини олдилар. Иштихон ишлаб чиқариш бошқармасидаги «Халқобод» колхозининг партия ташкилоти ва правлениеси пахта теримида иш нормасини тўла ва ошириб бажарган кишиларни рағбатлантириш тартибини ишлаб чиқиб, яхши ташаббус кўрсатдилар.

Ўғитлардан кенг фойдаланиш, суғориш ишларини ривожлантириш, комплекс механизациялаш, фан ютуқлари ва илғор тажрибани жорий қилиш — партиянинг қишлоқ хўжалигини интенсивлашга қаратилган йўлига мана шулар асос қилиб олинган. КПСС Марказий Комитетининг февраль Пленумидан кейин кўп вақт ўтмаган бўлса ҳам, далалардан кўпроқ пахта, дон олиш, чорва маҳсулдорлигини ошириш учун Сирдарё области хўжаликларида ҳозирдаёқ маълум иш қилинди. Бу ҳақда область қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш бошқармасининг бошлиғи **А. И. Руцкий** гапириб берди.

Областдаги совхозларнинг ишчилари, колхозчилар ғайрат билан ишлаганликлари натижасида, давлатга пилла ва қоракўл тери сотиш йиллик планлари ва мажбуриятлари, чорва маҳсулотлари сотиш ярим йиллик планлари муддатидан олдин бажарилди. Область ғаллакорлари муваффақиятли ишладилар. Улар, ерларнинг кўп қисмига кузги дон экинлари экдилар, экинларни эрта баҳорда бороналаб, минерал ўғит билан озиқлантирдилар, шунинг натижасида бир йилнинг ўзида дон ҳосилини гектар бошига 3 центнер оширишга муваффақ бўлдилар. Сирдарё области бу йил давлатга 10 миллион пуддан ортиқ, яъни планда кўрсатилганидан 2,6 баравар кўп дон сотди.

Сирдарё областининг колхоз ва совхозлари далачилик ва чорвачиликдаги ҳамма тармоқларни комплекс механизациялаш вазифаларини қунт билан ҳал қилмоқдалар. Машҳур новатор Жавод Кўчиевдан ўрнак олиб, юзлаб комплекс механизация бригадалари ташкил қилинди. Механизаторлар пахта етиштиришни кўпайтиришга салмоқли ҳисса қўшдилар, уларнинг куч-ғайратлари билан шундай ҳосил етиштирилдики, бу ҳосил олинган социалистик мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлайди. Ҳозир механизаторлар пахтани машинада териб олишга ғайрат билан ҳозирлик кўрмоқдалар. Область далаларида 4 мингдан ортиқ пахта териш машинаси ишлайди. Ўртоқ Руцкий машинада пахта теришни муваффақиятли ўтказишга алоқадор бўлган баъзи масалаларга тўхталиб ўтади. У, машинада терилган пахта чигитининг чақилиш процентига қараб белгиланган стандартларни ўзгартириш зарур, деб ҳисоблайди.

Партиямиз Марказий Комитети, шахсан ўртоқ Н. С. Хрушчев қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини интенсивлашнинг туб масалаларини ленинча донишмандлик билан чуқур ўйлаб кўриб, ўртага қўймоқдалар ва ҳал қилмоқдалар, дейди Бухоро область партия комитетининг биринчи секретари **Н. М. Матчонов.** Буни Бухоро области мисолида ҳам кўриш мумкин. қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтиришдаги жиддий қийинчиликларни бартараф этишда областга ғоят катта ёрдам берилди. Аму—Бухоро канали мисли кўрилмаган қисқа муддатларда қуриб битказилмоқда, мелиорация соҳасида катта-катта ишларни амалга ошириш мўлжаллаб қўйилди.

Область қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари бу ғамхўрликка жавобан фидокорона меҳнат қилмоқдалар. Колхозчилар ва совхозларнинг ишчилари Ўзбекистон ССРнинг ва Ўзбекистон Компартиясининг 40 йиллигини муносиб кутиб олишга ҳозирланиб, давлатга дон сотиш ва топшириш, пилла, қоракўл тери етиштириш ва тайёрлаш юзасидан олган мажбуриятларини адо этдилар. Бухоро чорвадорлари гўшт, сут, тухум тайёрлаш юзасидан берилган ярим йиллик топшириқни ҳам муддатидан олдин бажардилар. Область партия ташкилоти гўшт, тухум ва жун топшириш йиллик планини 20 октябргача, сут топшириш йиллик планини 1 декабргача бажариш чораларини кўрмоқда. Қишлоқ хўжалигини янада ихтисослаштириш тадбирлари ишлаб чиқилди ва амалга оширилмоқда.

Қорақалпоғистон АССР Амударё ишлаб чиқариш бошқармасидаги Крупская номли колхоз раиси **О. Камолова** қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини ошириш, чорва маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш учун колхоз ишлаб чиқаришида мавжуд бўлган ғоят катта имкониятлар тўғрисида гапирди. Колхоз правлениеси ва партия ташкилоти барча деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш тадбирларини амалга оширишда бригадаларга амалий ёрдам кўрсатмоқда. Пахта ҳосилдорлигини бир йилнинг ўзида 5,5 центнер ошириш мўлжаллаб қўйилди. Ўтган йили пахта териш машиналаридан ёмон фойдаланганимиз учун ўз шаънимизга айтилган танқиддан хулоса чиқариб олдик. Колхозда теримга фаол ҳозирлик кўрилмоқда, ҳамма агрегатлар тартибли ҳолга келтирилди, машиналар ишлайдиган далалар белгилаб қўйилди. Бизнинг имкониятларимиз кўп, дейди ўртоқ Камолова. Шу имкониятлардан яхши фойдаланиш, пахта ва бошқа экинлардан мўл ҳосил етиштириб, Ватанни хурсанд қилиш учун ҳамма чораларни кўрамиз.

Бу йил Қашқадарё областининг қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари юксак мажбуриятлар олишган. Шу мажбуриятларни бажариш доимо партия ташкилотларининг диққат марказида турибди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш учун колхоз ва совхозларда кенг қулоч ёздирилган социалистик мусобақа яхши самара беряпти. Дон етиштиришни кўпайтиришга алоҳида эътибор берилди. Комсомол-ёшларнинг бригадалари улкан хирмон учун бошланган юришга етакчилик қилдилар. Улар икки минг гектар ернинг ҳар гектаридан 30 центнер дон олдилар. Область партия ташкилотлари, деди Қашқадарё область партия комитетининг биринчи секретари **С. А. Асомов**, дон хўжалигини юксалтириш вазифаларини ҳал қилиш билан бирга, колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришининг ҳамма тармоқларини жадал ривожлантириш учун янги резервларни излаб топмоқдалар ва ишга солмоқдалар.

Областда ирригация қурилиши кенг миқёсда олиб борилмоқда, бу эса янги ҳосилдор ерларни оборотга киритиш ҳамда яқин икки-уч йил ичида пахта етиштиришни 300-320 минг тоннага етказиш имконини беради.

Ўзбекистон комсомоллари ва ёшлари КПСС Марказий Комитети декабрь ва февраль Пленумларининг қарорларида қўйилган улуғвор вазифаларни бажариш учун курашиб, зўр ғайрат билан меҳнат қилмоқдалар. Комсомол Марказий Комитетининг секретари **Д. С. Ёдгоров** шу кунларда республика комсомоллари қандай ишлашаётганини гапириб берди. Ўзбекистоннинг улкан хирмонида комсомол-ёшлар бригадаларининг ерларида етиштирилган миллион-миллион пуд дон борлиги билан ёшлар ва комсомоллар фахрланмоқдалар. Лекин партияга, халққа ва шахсан Н. С. Хрушчевга берган ваъдамиз эсимизда турибди. Далаларда маккажўхоридан мўл ҳосил етиштирилмоқда. Гектар бошига юз центнер ҳосил олиниши турган гап!

Яқинда Тошкентда ёш пахтакор-механизаторларнинг Бутуниттифоқ слёти ўз ишини тамомлади. Слётда қатнашган «зангори кема» капитанлари камида 80-100 тоннадан «оқ олтин» териб беришга аҳд қилдилар ҳамда барча механик-ҳайдовчиларга мурожаат қилиб, уларни техникадан яхшироқ фойдаланиш учун социалистик мусобақани кенг авж олдиришга чақирдилар. Бу оташин чақириқ республиканинг ҳамма қисмида қўллаб-қувватланди.

Кўпгина колхозлар, совхозларда, «Узсельхозтехника» район бирлашмаларида комсомолларнинг зарбдор ремонт бригадалари тузилди. Тўрт мингдан ортиқ пахта териш машинаси ва бошқа кўпгина техника ҳозирдаёқ ишга тахт қилиб қўйилди.

Ўзбекистонда тайёрланаётган ва қайта ишланаётган пахта ҳажми йилдан-йилга ортиб бормоқда. Пахта етиштириш 1953 йилдагига нисбатан қарийб бир ярим баравар кўпайди. Бундай юксалишни жаҳондаги биронта мамлакат кўрган эмас,— дейди Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши пахта тозалаш саноати бошқармасининг бошлиғи **Ф. Х. Хўжаев.** Шуниси қувончлики, ўтган йили тайёрланган ҳамма пахтанинг толаси ўз вақтида чигитдан ажратиб олинди, ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг деярли ҳаммаси истеъмолчиларга етказиб берилди. Пахта тозалаш саноатининг ходимлари маҳсулот ишлаб чиқариш давлат планининг ҳамма кўрсаткичлар бўйича бажарилишини таъминладилар ва пландан ташқари неча миллион сўмлик маҳсулот бердилар. Ўртоқ Хўжаев янги пахта ҳосилини уюшқоқлик билан кутиб олиш масалаларига тўхталиб ўтди.

Пахта, дон, гўшт, сут ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш соҳасидаги масъулиятли вазифаларни ҳал қилишда қишлоқ хўжалик фанининг кўзга кўринарли роли бор. КПСС Марказий Комитети февраль Пленумининг қарорларига мувофиқ, дейди СоюзНИХИ директори **Н. М. Маннонов**, бизнинг институтимиз илмий тадқиқот планини қайтадан кўриб чиқди. Пахтачиликни интенсивлашга ёрдам берувчи энг муҳим усулларни ишлаб чиқишга алоҳида эътибор берилди. Биз пахта салмоғи ниҳоятда катта бўлгани ҳолда, чопиқ қилинадиган экинларни навбатлаштириб экишни кўзда тутувчи ва сувли ерларнинг тўлиқ фойдаланилишини таъминловчи янги алмашлаб экиш схемаларини ишлаб чиқишни асосий проблемалардан бири, деб ҳисоблаймиз.

Институт ходимлари алмашлаб экишда беда ва маккажўхори салмоғини зарур даражада сақлаб қолишга қатъиян тарафдордирлар. Орттирилган катта тажриба ҳам бунга далил бўлиб турибди. Минерал ўғитлар солиниб алмашлаб экилган далаларда пахтанинг ўртача ҳосилдорлиги бир неча йил мобайнида гектар бошига 25 центнер бўлган бўлса, беда билан маккажўхори алмаштириб экилган пайкалларда 43 центнер бўлди. Институт олимлари колхоз ва совхозларда бедачиликни тартибга солиш ишини қунт билан ўтказиш ниҳоятда зарур, деб ҳисобламоқдалар. Ғўзани озиқлантиришнинг тўғри тартибини ишлаб чиқиш ҳам жуда муҳим проблемадир. Илмий ходимлар сўнгги тадқиқотларга асосланиб, ғўзани кўпроқ ҳосил тугадиган ва ётиб қолмайдиган ҳамда вилтдан зарарланмайдиган қилишда калийнинг физиологик роли муҳимлигини аниқладилар.

Институт мелиорацияни тадқиқ қилиш, тупроқни ишлаш усулларини такомиллаштириш, тупроқнинг ҳосилдорлигини оширишга, ғўзанинг озуқа ва сув режимига доир назарий масалаларни ишлаб чиқиш соҳасида ҳам иш олиб бормоқда. Тажриба станцияларининг ҳаммаси институтга олиб берилган ва тажриба базалари анча кенгайтирилган ҳозирги вақтда ишлаб чиқилган тавсияларни ғоят кенг кўламда синаб кўриш учун тўла имконият бор.

Химиялаштириш — пахтачиликни интенсив ривожлантириш, пахта ҳосилдорлиги ва ялпи ҳосилини оширишда асосий масалалардан биридир, деб таъкидлайди ўз нутқида Ўзбекистон ССР қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш ва тайёрлаш министрининг биринчи ўринбосари **П. М. Тимофеев.** Давлат бизнинг республикамизга жуда кўп миқдорда ўғит ажратиб бермоқда. Кўпгина колхоз ва совхозлар бу ўғитлардан моҳирлик, омилкорлик билан фойдаланмоқдалар. Бироқ, агрохимия хизматини ташкил этиш, агротехника-тупроқ карталарини тузиш соҳасида муайян иш қилинганига қарамай, ўғитни илмий асосланган тавсияларни ҳисобга олмасдан ишлатаётган колхоз ва совхозлар ҳали ҳам оз эмас. Бинобарин, ҳар бир хўжаликда тупроқшунос бўлиши керак, деган масала докладда мутлақо тўғри қўйилди. Шундай қилинса, ҳосилдорлик малҳамидан энг тўғри, тўла самарали равишда фойдаланиш имконияти туғилади.

Бошқа химикатлардан, айниқса гербицидлардан иложи борича кўпроқ фойдаланиш ҳам муҳимдир. саноат ходимлари янги таъсирчан препаратлар ишлаб чиқаришни тезроқ ўзлаштириб олишлари лозим. Ем-хашакни химиявий усул билан ишлаш тобора кенг ёйилмоқда. Лекин бу — ишнинг бошланиши, холос. Ҳамма хўжаликлар химия ютуқларидан баҳраманд бўлмоғи, химия пахта ва бошқа экинлар билан бир қаторда гўшт ва сут етиштиришни кескин кўпайтиришга ёрдам бермоғи учун қишлоқ хўжалик органлари ҳали жуда кўп иш қилишлари керак.

Республика меҳнаткашлари КПСС Марказий Комитети декабрь ва февраль Пленумларининг қарорларини қандай бажараётганликлари ҳақида ҳозир жиддий имтиҳон топширмоқдалар. Энг асосий вазифа — пахта териш ва тайёрлашга намунали ҳозирлик кўришдир. Бу ишда эса фақат қишлоқ хўжалик ходимларининггина эмас, балки саноат ходимларининг ҳам камчиликлари бор. Жумладан, Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши пахта териш машиналари учун барча зарур запас қисмларни тайёрлаб бериш ҳақидаги ўз ваъдасини бажариши керак.

Бир неча йил муқаддам «Ўзбекистон ССР беш йиллиги» совхозида гектар бошига 17 центнер пахта олиб келинар эди, ўтган йили эса 32 центнердан хирмон кўтарилди. Илгариги қолоқ хўжаликнинг олға қараб мана шундай кескин қадам ташлаганлигига сабаб нима? Буни совхоз директори **З. Г. Мақсумов** ўз нутқида тушунтириб берди.

Совхоз кишилари машинага меҳр қўйишди. Хўжалик ҳисоби асосида ишлаётган трактор-далачилик бригадаларининг сони йилдан-йилга кўпаймоқда. Пахтачиликдаги ишларнинг аксарияти машиналаштирилган. Одат тариқасида чигит аниқ экадиган сеялкалар билан квадрат-уялаб экилмоқда, ғўзалар эса «НКУ-4-6» маркали культиваторлар билан икки томонлама парвариш қилинмоқда. Бу культиваторлар бирйўла кўпгина ишни бажаради — ерни юмшатади, ўтни қирқиб кетади, ўғит солади, қатқалоқни йўқотади, эгат олади. Совхоздаги ҳар бир бригада ва звенонинг ўз технология картаси бор.

Совхоз ходимлари пахтани машинада теришда катта тажриба орттирдилар. Ўтган йили, масалан, ҳосилнинг 75 проценти машиналарда терилиб, бутун терим мавсуми 28 кун давом этди. Ҳар бир машина ўрта ҳисобда 85 тонна пахта териб берди. Машинада пахта теришнинг кўпайтирилаётганлиги ҳосилдорликни оширишга, пахта сифатини яхшилашга ёрдам берибгина қолмай, шу билан бирга совхознинг даромадини кўпайтирмоқда. Фақат ўтган йилнинг ўзида терим мавсумида 80 мингдан кўпроқ иш куни тежаб қолинди. Совхоз ходимлари пахтачилик соҳасидаги ўз мажбуриятларини бу йил ҳам тўла ва ошириб бажариш учун ҳамма куч-ғайратларини сарфламоқдалар. Совхоз ҳар гектар ердан 33.5 центнер пахта топширади. Бунинг учун бизда ҳамма имкониятлар бор.

Республикада халқ маорифини янада яхшилаш тадбирлари тўғрисида

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Р. Н. НИШОНОВ доклади

Ўртоқлар!

Совет халқи ўзининг жонажон партияси ва унинг ленинчи Марказий Комитети раҳбарлигида коммунистик қурилишнинг улуғвор программасини муваффақиятли суратда амалга оширмоқда.

Коммунизм ғалабаси учун, коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш учун, коммунистик ижтимоий муносабатларни қарор топтириш учун курашда янги кишини тарбиялаш, кенг халқ оммасининг сиёсий онги ва меҳнат ғайратини оширишнинг роли бениҳоя ўсади. КПСС Марказий Комитетининг 1963 йил июнь Пленумининг қарорлари ва материаллари буни алоҳида таъкидлаб кўрсатди.

Партия ҳозирги вақтда ёш авлодни тарбиялашга алоҳида эътибор бермоқда. «Бизнинг халқимиз коммунизмнинг муҳташам биносини қураётган ҳозирги пайтда, — деган эди Никита Сергеевич Хрушчев,— биз ана шу қурилишни тугаллаш учун эртаги кунда қандай бинокорларнинг ўрнимизни босишлари кераклиги тўғрисида фикр юритмай қололмаймиз».

Ана шу масъулиятли вазифани ҳал этишда совет мактаби муҳим ўрин тутади. Совет мактабида илмий материалистик дунёқарашни шакллантиришнинг бошланғич процесси содир бўлади, болаларга энг яхши фазилат ва одатлар сингдирилади.

Партия ва ҳукумат кейинги йилларда мактабнинг турмуш билан боғланишини мустаҳкамлашга, таълим ва тарбия ишларини тубдан яхшилашга қаратилган бир қанча тадбирларни амалга оширдилар. Ана шу тадбирларнинг энг муҳими — мактабнинг турмуш билан боғланишини янада мустаҳкамлаш тўғрисидаги ва халқ маорифи системасини янада ривожлантириш ҳақидаги қонундир.

Таълимни ёш авлоднинг унумли меҳнати билан бирга қўшиб олиб бориш тўғрисидаги ажойиб ленинча ғоя шу қонунга асос қилиб олинди.

ЁШ АВЛОДНИ ЎҚИТИШ ВА ТАРБИЯЛАШНИ ЮКСАК ДАРАЖАГА КЎТАРАЙЛИК

Халқ маорифини такомиллаштириш проблемалари доим КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукуматининг диққат марказида турибди. Партия Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети яқинда «Ишлаб чиқариш таълими жорий қилинган ўрта умумий таълим меҳнат политехника мактабларида ўқиш муддатини ўзгартириш тўғрисида» қарор қабул қилдилар. Бу қарор мактаб тўғрисида оталарча ғамхўрлик қилинаётганлигини ёрқин кўрсатувчи янги далилдир.

Бу қарор умумий таълим тайёргарлигининг юксак савияда бўлишини таъминлаган ҳолда таълимни ижтимоий-фойдали меҳнат билан бирга қўшиб олиб бориш принципи асосида халқ маорифи системасини янада такомиллаштириш юзасидан партия белгилаган катта программанинг бир қисмидир.

Ўқитувчилар ва халқ маорифи ходимларининг иш ҳақини ошириш тўғрисида СССР Олий Совети сессияси қабул қилган қарор ғоят катта аҳамиятга эгадир. Бу қарорда халқ ўқитувчиси тўғрисида, ёш авлодни коммунистик руҳда тарбиялаш ва ўқитиш ҳақида партиянинг ленинча ғамхўрлиги ўз ифодасини топди.

Ўзбекистон меҳнаткашлари республиканинг шонли қирқ йиллик юбилейини нишонлашга тайёргарлик кўрар эканлар, Совет ҳокимияти йилларида халқ маорифини ривожлантириш соҳасида эришилган жуда катта муваффақиятлар билан ҳақли суратда фахрланмоқдалар. Революциядан илгари собиқ Туркистон ўлкаси территориясида атиги 160 мактаб (буларнинг кўпчилиги бошланғич мактаблар) бўлиб, уларда чор амалдорлари ва маҳаллий зодагонларнинг 17 мингга яқин боласи ўқиган бўлса, ҳозирги вақтда бизда 6800 дан кўпроқ умумий таълим мактаблари бор. Бу мактабларда ишчилар, колхозчилар, интеллигентларнинг икки миллиондан кўпроқ болалари ўқимоқда.

Революциядан илгари бутун Туркистон ўлкаси территориясида битта ҳам институт йўқ эди ва фақат битта ўрта махсус ўқув юрти бор эди. Эндиликда Ўзбекистоннинг бир ўзидагина 31 олий мактаб, 88 ўрта махсус ўқув юртлари ва 80 профессионал-техника билим юртлари бўлиб, буларда 250 мингдан кўпроқ киши ўқимоқда.

Буларнинг ҳаммаси Коммунистик партия ленинча миллий сиёсати, халқлар дўстлиги ва қардошлиги сиёсати тантанасининг ажойиб самараларидир, партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотларининг республикада халқ маорифини ривожлантириш соҳасида қилган жуда катта ишлари натижасидир.

(Давоми бешинчи бетда).

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ 4
30 АВГУСТ, 1964 ЙИЛ
№ 202 (12.856).

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ XIV ПЛЕНУМИ

ЎРТОҚ Р. Н. НИШОНОВ ДОКЛАДИ

(Боши тўртинчи бетда)

Ҳозирги вақтда бутун гап шундаки, халқ маорифига раҳбарликни янада кучайтириш, ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш кабн олижаноб ишни КПСС Программаси талаблари даражасига кўтариш керак. Барча партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотларининг ана шу соҳа билан кун сайин шуғулланишлари ва кенг жамоатчиликни мактаб ишига жалб этиш ғоят муҳимдир.

Умумий мажбурий таълим тўғрисидаги қонуннинг бажарилиши — халқ маорифи қандай аҳволда эканлигини белгиловчи асосий кўрсаткичларнинг биридир.

Кейинги йилларда бизнинг республикамизда бу соҳада кўп иш қилинди. Партия, совет ташкилотлари, халқ маорифи органлари ўқишга жалб этилиши лозим бўлган болаларни ҳисобга олиш ишларида тартиб ўрнатдилар, илгари мактабдан чиқиб кетган ўқувчиларни мактабларга қайтариш соҳасида кўп иш қилдилар. Ўтган ўқув йилида болаларни I—VIII синфларга жалб этиш плани асосан бажарилди.

Республикада мактабларни бир сменали машғулотларга кўчириш, мактаблар ҳузурида интернатлар ташкил этиш, куни узайтирилган мактаблар ва группалар, умумий таълим фондлари ва шу сингариларни уюштириш йўлида амалга оширилган катта тадбирлар умумий таълим тўғрисидаги Қонунни бажаришга ижобий таъсир кўрсатди.

Шу билан бирга, бир қанча областларда, чунончи Самарқанд, Фарғона областлари ва Қорақалпоғистон АССРда умумий таълим тўғрисидаги Қонун ҳали қониқарсиз бажарилаётганлигини ҳам таъкидлаб ўтиш зарур.

Бунинг асосий сабаби шуки, айрим партия, совет ва хўжалик органларининг раҳбарлари умумий таълим учун жавобгарликни сусайтириб юбордилар, болаларнинг баъзилари ота-оналари ёки хўжалик раҳбарларининг айби билан мактабдан четда қолаётганлиги каби ҳолларга тоқат қилиб келмоқдалар.

Баъзи маҳаллий Советларнинг ижрокомлари ва уларнинг статистика органлари мактабда ўқиши лозим бўлган болаларнинг аниқ ҳисобга олинишини таъминламаётирлар. Бу ҳол Гурлан, Янгиариқ, Тахтакўпир, Кегайли, Шўрчи, Термиз, Яккабоғ, Булунғур районларида ва республиканинг бошқа районларида рўй бермоқда. Бундай аҳволга тоқат қилиш мумкин эмас. Ўқиш ёшидаги болаларнинг ҳаммасини мактабга жалб этиш лозим.

Бизда ўқувчиларнинг, хусусан қизларнинг мактабдан чиқиб кетишларига шу вақтгача барҳам берилмаганлиги жиддий ташвиш туғдирмоқда.

Биз ана шундай ярамас ҳолларга тоқат қилиб келаётган кишиларни қаттиқ огоҳлантиришимиз, ўқувчилар ва ота-оналар билан олиб борилаётган тарбия ишидаги нуқсонларни тугатишимиз лозим. Мактабдан узрсиз чиқиб кетиш каби ҳар бир факт фавқулодда бир ҳол деб қаралиши ва махсус муҳокама қилиниши керак.

Ўқувчиларнинг фан асосларини чуқур ва пухта билишларини таъминлаш мактабларнинг энг муҳим вазифаси бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади. Биз мамнуният билан шуни қайд қиламизки, кейинги йилларда Тошкент, Фарғона, Чирчиқ, Андижон ва бошқа шаҳарлардаги кўпгина мактабларнинг ўқитувчилар коллективлари ўқувчиларнинг дарсларни яхши ўзлаштиришларига эришмоқдалар. Тошкент шаҳридаги 24- ва 162-, Самарқанд шаҳридаги 37-, Янгиқўрғон районидаги 1-, Чимбой районидаги «Партия XXII съезди» ва бошқа мактаблар шулар жумласидандир.

Чуст районидаги 19-ўрта таянч мактаби ўқитувчиларининг иш тажрибаси эътиборга сазовордир. Бу мактаб ўқитувчиларидан Маҳмудов, Қобилов, Ҳакимов, Амирова, Аҳмедов зўр маҳорат ва меҳр-муҳаббат билан дарсларни олиб бормоқдалар. Улар қунт билан меҳнат қилиш, ўқув жараёнини яхши ташкил этиш натижасида ўқувчиларнинг қарийб юз процент ўзлаштиришларига муваффақ бўлдилар. Бундай мактаблар ва бундай ўқитувчиларнинг сони йил сайин ортиб бормоқда. Аммо биз бир қанча мактабларда дарс бериш сифатининг пастлиги, баъзи ўқитувчиларнинг ўз бурчларига соф виждон билан қарамаётганликлари натижасида икки йиллаб бир синфда қолаётган болалар ҳали ҳам кўп эканлигидан кўз юма олмаймиз.

Она тили, рус тили ва чет тили, математика, физика ва химия фанларини ўқитиш даражаси ва ўқувчиларнинг шу соҳаларда олган билимларининг сифати ҳали ҳам жуда паст. Маориф министрлиги ва унинг жойлардаги органлари нуқсонларни тугатиш учун ҳали кам иш қилмоқдалар.

Кўпгина ўқувчиларнинг математика, физика, химия фанларидан кам маълумот олганликлари хусусан олий ўқув юртларига кириш вақтида жуда яққол намоён бўлади. Олий ўқув юртларига кирувчиларнинг ярмидан кўпроғи ҳар йили ана шу фанлар бўйича паст баҳо олмоқда.

Баъзи жойларда ўқувчиларнинг чуқур ва пухта билим олишлари учун курашиш ўрнига, ўзлаштиришнинг ўртача процентига маҳлиё бўлиб кетилмоқда. Биз процентбозлик билан, ўқувчиларнинг билимига «хўжакўрсин»га ошириб баҳо беришларга қарши қатъий кураш олиб боришимиз, мактабда фан асосларини ўқитишни тубдан яхшилашимиз керак. Математика, физика, химия ўқитувчиларидан кўплари ўз малакаларини оширишга йиллар бўйи ҳаракат қилмайдилар, дарсларнинг юқори сифатли ўтказилишига эришмайдилар, программаларда кўзда тутилган тажрибаларни, амалий ва лаборатория ишларини уюштирмайдилар, шу мақсадда мактаблардаги мавжуд ўқув асбоблари ва жиҳозларидан фойдаланмайдилар. Бундай аҳволга йўл қўйиш мумкин эмас.

Черчение, расм, ашула, физкультура каби предметлардан дарс беришда ҳам катта камчиликлар бор. Бу дарслар ўқувчилар шахсиятини ҳар томонлама, гармоник равишда ривожлантириш учун катта аҳамиятга эга эканлиги ҳаммага маълум.

Бошланғич синфлардаги ишларнинг аҳволига алоҳида тўхталиб ўтишга тўғри келади. Ана шу синфларда болаларнинг бундан кейинги муваффақиятли ўқишлари учун дастлабки асослар яратилади. Бошланғич синфларнинг кўпгина ўқитувчилари ўзларининг оғир, лекин шу билан бирга фахрли вазифаларини муваффақиятли адо этмоқдалар. Фарғона шаҳридаги 11-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси ўртоқ Стародубцева, Андижон районидаги 16-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси ўртоқ Азизова, Тошкент шаҳридаги 71-мактабнинг бошланғич синф ўқитувчиси ўртоқ Хачатурьянц, Тошкент шаҳридаги 119-мактаб бошланғич синф ўқитувчиси ўртоқ Баҳромова ва бошқа кўпгина ўқитувчилар сурункасига бир неча йил давомида ўқувчиларнинг юз процент ўзлаштиришига эришмоқдалар. Лекин шунга қарамай, бошланғич синфларнинг кўпида дарс бериш, ўқитиш даражаси талабларга жавоб бермаётир. Мактаб ўқувчилари баъзан она тили, рус тили ва арифметика дарслари бўйича чуқур билим ва мустаҳкам малака ҳосил қилмай қолаётирлар.

Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги ва хусусан Педагогика фанлари илмий тадқиқот институти биринчи-иккинчи синфларда ўқувчиларнинг билимларига баҳо бериш масаласи устида жиддий фикр юритишлари ва ўқитувчиларга тегишли тавсияларни беришлари керак. Аммо гап фақат шундагина эмас. Умуман бошланғич мактабда дарс бериш методларининг активлаштириш масаласига эътиборни кучайтириш, бошланғич синфлардаги болаларни ўқитиш илғор методларини практикага дадил жорий қилиш лозим.

Госплан, Маориф министрлиги, Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги бошланғич синфлар ўқитувчиларини тайёрлаш ва қайтадан тайёрлаш ишини яхши йўлга қўйиш учун амалий тадбирлар кўришлари зарур. Партия, совет ташкилотлари бошланғич мактабга зўр эътибор беришлари лозим.

Партия ташкилотлари, республика Маориф министрлиги ва унинг жойлардаги органлари барча ўқитувчиларни ўз меҳнатларининг натижалари учун юксак жавобгарликни сезиш руҳида тарбиялашлари керак. Икки йиллаб бир синфда қолиш, гўё педагогика соҳасидаги қандайдир бир қонуният, муқаррар рўй берадиган қандайдир бир иллат деган зарарли талқинларга қатъий хотима бериш керак. Бундай фикрлар тамомила нотўғридир. Шундай фикрдаги кишиларни қатъий суратда тўғри йўлга солиш лозим.

Мактабларимиз саводли, юксак даражада билимли кишиларни тайёрлаб чиқаришлари учун ҳамма чораларни кўришимиз зарур. Бизда бунинг учун барча имкониятлар мавжуд. Республика мактабларида фидокорона меҳнат қилиб, ўқувчиларга чуқур ва пухта билим бераётган, уларнинг ҳамма дарсларни яхши ўзлаштиришларига эришаётган неча юзлаб ўқитувчилар ишламоқда. Уларнинг тажрибасини доим ўрганиш ва барча ўқитувчилар орасига ёйиш керак.

ЎҚУВЧИ ЁШЛАРНИ ҒОЯВИЙ-СИЁСИЙ ЖИҲАТДАН ТАРБИЯЛАШНИ КУЧАЙТИРАЙЛИК

Мактабнинг яна бир энг муҳим вазифаси — таълим ва тарбияни мустаҳкам суратда бирга қўшиб олиб боришдан иборат. Республика мактабларида партия Программаси талабларини ва КПСС Марказий Комитети июнь Пленумининг қарорларини амалга ошириш учун ўқувчилар ўртасида тарбия ишларини кучайтириш йўлида кўп иш қилинди.

Янги предмет — жамиятшунослик дарси, шунингдек умумий биология курси жорий қилинганлиги ва ҳозирги замон совет адабиётини синфдан ташқари ўқишга раҳбарлик қилиш бўйича систематик машғулотлар ўтказилаётганлиги юқори синфлардаги ўқувчиларда илмий материалистик дунёқарашни шакллантириш ва уларни ғоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялашни кучайтиришга кўп ёрдам берди.

Мактаб ўқувчиларимизнинг ғоят кўпчилиги юксак маънавий фазилатларга эга бўлган, соғлом, хушчақчақ ёшлардир. Ватанга оташин муҳаббат, коллективчилик, юксак интернационал туйғулар улар учун характерлидир. Ёшларимиздаги ана шу олижаноб фазилатлар партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотлари, ўқитувчилар коллективлари ва оила томонидан коммунистик руҳда тарбиялаш соҳасида қилинаётган катта ишларнинг натижасидир, шубҳасиз.

Аммо, шундай ютуқлар бўлиши билан бирга, кўп мактабларда тарбия ишларини уюштиришда жиддий камчиликлар борлигига ҳам эътибор бермай қололмаймиз. Ўқувчиларни ғоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялаш соҳасида қунт билан иш олиб бориш ўрнига кўпинча қуруқ маъмуриятчилик усулларини қўлланадилар.

Айрим ўқитувчилар коллективлари ва мактабларнинг раҳбарлари ўқувчиларнинг нотўғри хатти-ҳаракатларига эътибор бермаётирлар, болаларни ва ўспиринларни, хусусан тарбиялаш қийин бўлган ва кўп меҳнат талаб этадиган болаларни ахлоқий тарбиялаш масалалари билан кун сайин шуғулланмаётирлар.

Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги, унинг жойлардаги органлари, республика педагогика фанлари илмий тадқиқот институти мактабларнинг таълим-тарбия ишларига раҳбарлик қилишда фан асосларини ўргатиш процессида ўқувчиларни ғоявий жиҳатдан тарбиялашни кучайтириш масалаларига етарли эътибор бермаётирлар. Бизда айрим предметлардан дарс бериш процессида ўқувчиларда илмий-материалистик дунёқарашни шакллантириш масалалари юзасидан ўқитувчиларга ёрдам бериш учун методик қўлланмалар жуда кам нашр этилмоқда.

Мактабларда ўқувчиларни эстетик тарбиялаш ишларида ҳам жиддий нуқсонлар бор.

Эстетик тарбия ўқувчиларнинг фикри ва ҳис-туйғуларини, дид ва урф-одатларини шакллантириши, ҳаётда ва санъатда гўзалликни тушунишга, қадрлашга ва севишга уларни ўргатиши, инсон маданиятини, унинг ижодий қобилиятларини ривожлантириши лозим. Шу билан бирга, эстетик тарбия ахлоқда, психология ва турмушда эскилик сарқитларига қарши курашни кучайтиришнинг муҳим шарти, йигит ва қизларни коммунизм қурувчисининг ахлоқ кодекси талаблари руҳида тарбиялашнинг ғоят муҳим воситасидир.

Болаларни эстетик тарбиялаш билан оилада, мактабгача тарбия муассасаларида, мактабда кичик ёшданоқ шуғулланиш лозим. Маълумки, эстетика мактабда фан тариқасида ўқитилмайди, бинобарин, эстетик тарбия мактаб ва оила ўтказаётган барча ўқув ва тарбия ишларида амалга оширилиши лозим.

Шунга эришиш кераки, мактаб ҳаётининг бутун уклади, унинг ташқи ва ички кўриниши, жиҳозланиши, мактаб формаси ва шу кабилар ўқувчиларда юксак эстетик дидни тарбиялаши, мактабларимиз аҳоли ўртасида маданият ёйиш маркази бўлиши лозим. Айниқса қишлоқ жойларида мактаб, ўқитувчи барча янги илғор нарсаларнинг пропагандисти бўлиши, кишилар турмушининг маданиятини коммунистик асосда қайта ўзгартириш учун актив кураш олиб бориши керак.

Партия ташкилотлари мактабларда эстетик тарбиянинг йўлга қўйилишини қаттиқ назорат қилиб туришлари ва шу масала юзасидан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Президиуми қабул қилган қарорларнинг сўзсиз бажарилишини таъминлашлари лозим.

Ўқувчиларни илмий-атеистик руҳда тарбиялашни ҳам жиддий суратда яхши йўлга қўйиш талаб этилади. Дин ўтмишнинг энг разил сарқитларидан бири эканлигини ва руҳонийлар, шунингдек диний хурофотларга берилиб кетган айрим ота-оналар ёшларимизга таъсир кўрсатаётганлигини эсдан чиқармаслик керак. Ўқитувчилар ўртасида илмий-атеизм тўгаракларини кўп ташкил этиш ва атеистик тарбия методикаси юзасидан махсус семинарлар уюштириш зарур. Педагогика институтлари, шунингдек ўқитувчиларнинг малакасини ошириш курсларининг ўқув планларида бу масалаларга катта ўрин бериш лозим.

Партия, комсомол ташкилотлари, мактаблардаги ўқитувчилар коллективлари ёш авлодни интернационализм руҳида, совет халқларининг дўстлиги, уларнинг мустаҳкам қардошларча ҳамкорлиги кўп миллатли Совет давлатимиз куч ва қудратининг тош-метиндек мустаҳкам манбаи эканлигини чуқур тушуниш руҳида тарбиялаш тўғрисида алоҳида ғамхўрлик қилишлари лозим.

Бизда ўқувчилар орасида интернационал руҳда тарбиялаш соҳасида хилма-хил иш олиб борилмоқда. Кўпгина мактабларда интернационал дўстлик бурчаклари ташкил қилинган, бошқа қардош республикалардаги ва чет эллардаги болалар билан ёзишмалар олиб борилмоқда ва ҳоказо. Мактабларимизда ўқувчилар составининг кўп миллатли бўлиши ўқувчиларни интернационал руҳда тарбиялашга ёрдам бермоқда. Мактабларда ва мактабдан ташқари муассасаларда дўстлик кечалари, интернационал учрашувларни бундан кейин ҳам мунтазам равишда ўтказиб туриш, қардош совет халқларининг иқтисодий ва маданий соҳадаги ютуқлари билан ўқувчиларни таништириб туриш лозим.

Мактабларда физкультура-спорт ишларини анча яхши йўлга қўйиш талаб этилади. Ҳар бир мактабда, мактабдан ташқари олиб борадиган болалар муассасаларида физкультура иши юзасидан конкрет планга эга бўлиш ва бу планнинг бажарилишига эришиш зарур.

Синфдан ва мактабдан ташқари олиб бориладиган ишларни ҳам кенг ривожлантирмай туриб ўқувчиларни ғоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялашни кучайтириб бўлмайди.

Ўқувчиларга кино хизмати қониқарсиз уюштирилган. Мактабларда, колхоз ва совхозларда болаларга бағишланган бадиий, илмий-оммабоп фильмлар кам кўрсатилади, бадиий ҳаваскорлик тўгаракларининг ишига етарли эътибор берилмаётир.

Мактаб кутубхоналари синфдан ташқари ўқувчилар ўртасида олиб бориладиган ишларда муносиб ўринни эгаллаган эмас. Бу кутубхоналарнинг кўпида китоблар жуда кам ва уларни кўпайтириш чоралари кўрилмаётир. Синфдан ташқари ўқишга раҳбарлик ва китобни пропаганда қилиш кўнгилдагидек уюштирилмаган. Кўп ўқувчиларнинг ва ҳатто айрим ўқитувчиларнинг бадиий адабиётни кам ўқиётганликларига шу фактни сабаб қилиб кўрсатиш мумкин.

Мактабларда тарбиявий ишларнинг муваффақияти кўп жиҳатдан мактабгача болалар муассасаларида олиб борилаётган ана шу ишларнинг аҳволига боғлиқ. Партия, совет ташкилотлари, халқ маорифи органлари кейинги йилларда мактабгача ёшдаги болаларни тарбиялаш масалаларига эътиборни анча кучайтирдилар. Ҳозирги вақтда бизда 3400 га яқин болалар боғчалари ва яслилари бўлиб, буларда 320 мингдан кўпроқ бола тарбияланмоқда. Бундан ташқари колхозларда қишлоқ хўжалик ишлари даврида ҳар йили мингга яқин мактабгача ёшдаги болалар мавсумий муассасалари ташкил қилинади. Буларда 85 минггача бола тарбияланади.

Бироқ, шуларнинг ҳаммасига қарамай, мактабгача ёшдаги болалар муассасаларининг сони ўсган талабларимизни қондирмаётир. Кўпгина боғчаларда ва яслиларда тарбиявий ишлар савияси паст, бу ерда болаларга хулқ-ахлоқнинг элементар малакалари тўла даражада сингдирилмайди. Меҳнат, жисмоний, музика тарбиясига, боланинг билиш қобилиятларини ривожлантиришга етарли эътибор берилмаётир. Мактабгача муассасаларнинг моддий базаси етарли эмас.

Партия, совет, касаба союз, хўжалик ташкилотлари, халқ маорифи органларининг бурчи — мактабгача ёшдаги болалар муассасаларининг шохобчасини кенгайтириш юзасидан чоралар кўришдан, болалар билан олиб бориладиган тарбиявий ишларни қатъий равишда яхшилашдан, болалар боғчалари ва яслиларини яхши мураббий кадрлар билан мустаҳкамлашдан иборат.

МАКТАБ ҲАЁТИДА ЖАМОАТЧИЛИК РОЛИНИ ОШИРАЙЛИК

Ўқувчиларни тарбиялаш соҳасидаги ишларни яхшилашда оила, ота-она, кенг жамоатчилик ғоят катта роль ўйнайди. Республикада кейинги вақтларда жамоатчилик билан мактаб алоқасининг хилма-хил формалари вужудга келди. Кўпгина корхоналарда болалар ва ўсмирлар ўртасида иш олиб борадиган комиссиялар ташкил қилинди. Масалан, «Ташкенткабель» заводидаги ана шундай комиссиянинг фаолияти диққатга сазовордир. Бу комиссия ишчилар ва хизматчилар болаларининг ўзлаштириши ва хулқ-ахлоқи билан доимо қизиқади, корхона территориясида ота-оналар бурчаклари ташкил қилинган. Завод клубида педагогик билимлар университети ишлаб турибди, ота-оналар конференциялари ўтказилмоқда.

Фарғона областида жамоатчиликни оилада болаларни тарбиялаш проблемаларини ҳал этишга жалб этиш, жамоатчилик билан мактаб ўртасида мустаҳкам алоқа ўрнатиш соҳасида кўп иш қилинмоқда. Мактабларда, маҳаллаларда, корхоналарда, ота-оналар ўртасида педагогика билимларини пропаганда қилиш яхши йўлга қўйилган. Бу областда ота-оналарнинг съезди республикада биринчи марта ўтказилди. Бу съезд олдидан мактабларда ва корхоналарда ота-оналарнинг йиғилишлари, ота-оналарнинг район ва шаҳар конференциялари бўлиб ўтди.

Бу тадбирлар жамоатчиликнинг активлигини оширди, болаларни тарбиялаш ишида жамоатчиликнинг ролини янада кучайтирди. Ота-оналарнинг шундай съездлари Наманган, Бухоро, Самарқанд, Нукусда ва бошқа шаҳарларда ўтказилди. Бу жуда муҳим ташаббусдир. Ота-оналарнинг съездларини чақиришни традицияга айлантириш керак. Лекин, энг муҳими, болалар билан ишлашдир!

Аммо шуни ҳам айтиб ўтиш кераккки, биз ота-оналар жамоатчилигини болаларни тарбиялаш юзасидан активроқ иш олиб бориш учун сафарбар қилиш йўлида тегишли тадбирларнинг ҳаммасини ҳали амалга оширганимиз йўқ. Болаларни тарбиялаш соҳасидаги ўз бурчларини фақат мактаб зиммасига юклашга уринаётган ва ўз болаларини ўқитиш ҳамда тарбиялаш учун мактабдан кўра кўпроқ жавобгар эканликларини унутаётган ота-оналар ҳам учраб туради.

Ота-оналарнинг ўз болаларини тарбиялаш учун жавобгарлигини ошириш масаласи билан онда-сонда-гина эмас, у ёки бу ўспирин ножўя иш қилиб қўйганидан кейин эмас, балки кун сайин, систематик равишда шуғулланиш лозим. Болаларни коммунистик руҳда тарбиялаш масалалари партия, касаба союз ва комсомол йиғилишларида доим муҳокама қилинадиган бўлсин.

ҲАР БИР ЎҚУВЧИНИНГ ИЖОДИЙ МЕҲНАТ МАЛАКАСИ ОШИРИЛСИН

Ижодий меҳнат — шахсни коммунистик руҳда тарбиялаш ва ҳар томонлама ривожлантиришнинг негизидир. Киши меҳнатсиз яшай олмаслигини, жамият учун зарур бўлган моддий бойликларни вужудга келтиришда қатнашмай яшай олмаслигини ҳар бир ўқувчининг онгига сингдириш керак. Партия мактаб олдига ана шундай энг муҳим вазифани қўйди. Мактабларимиз таълимни ижтимоий фойдали меҳнат билан изчил суратда маҳкам боғлаб бориш йўли билан ана шу вазифани амалга оширмоқдалар.

Мактаб тўғрисидаги Қонун қабул қилинганидан кейин ўтган беш йил ичида ўқувчиларга меҳнат тарбияси бериш соҳасида кўп иш қилинди. Республиканинг колхоз ва совхозларидагина ўқувчиларнинг 800 дан кўпроқ ишлаб чиқариш бригадаси тузилди. Бу бригадалар муваффақиятли иш олиб бормоқдалар.

Корхоналар, колхоз ва совхозлар ишлаб чиқариш таълимини ташкил этиш учун 4 мингга яқин мутахассис — инженер, техниклар, ишлаб чиқариш мастерлари, агрономлар ва бошқа ходимларни ажратдилар. Олий ва ўрта махсус ўқув юртлари 1800 га яқин ишлаб чиқариш таълими мутахассисларини тайёрладилар. Республика педагогика фанлари илмий тадқиқот институти кўп иш қилди. Институт ишлаб чиқариш таълимини уюштириш масалалари юзасидан мактаблар учун неча ўнлаб программа ва қўлланмалар тайёрлади.

Меҳнат таълимининг моддий техника базасини вужудга келтириш соҳасида кўп иш қилинди, 5 мингга яқин таълим устахонаси қурилди, кўпгина цех ва участкалар жиҳозланди, мактабларда 6700 та ҳар хил ўқув кабинетлари ташкил этилди. «Ташкенткабель», «Қинап», «Строммашина», «Ташсельмаш» заводлари, Чирчиқ электрохимия комбинати ва кўпгина бошқа корхоналар ишлаб чиқариш таълимини ташкил қилишда мактабларга талай ёрдам бермоқдалар.

Аммо, шуни ҳам айтиш кераккки, корхона ва хўжаликларнинг баъзи раҳбарлари ўқувчиларга ишлаб чиқариш таълими бериш юзасидан жавобгар эканликларини яхши тушуниб олмадилар. Республикада ташкил этилган кўпгина таълим цехлари ва участкаларида атиги 8-10 тадан ўрин бор, улар асосан эски ускуналар билан таъминланган. Айрим саноат корхоналарининг раҳбарлари Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва республика ҳукуматининг ўрта мактаб ўқувчиларининг профессионал тайёргарлиги учун таълим цехлари ва участкаларини вужудга келтириш тўғрисидаги қарорини бажармадилар. Аввало, «Ўзбекхиммаш», Чирчиқдаги иссиққа чидамли ва қийин эрийдиган металлар комбинати, Олтинтопган комбинати ва бошқа корхоналарнинг раҳбарлари шулар жумласидандир.

Бу мисолларнинг ҳаммаси айрим раҳбарларнинг ўрта мактаб ўқувчиларининг профессионал тайёргарлиги муҳим давлат аҳамиятига эга эканлигини тушунмаётганликларини кўрсатади.

Ишлаб чиқаришни планлаштиришдаги жиддий нуқсонларни алоҳида кўрсатиб ўтиш керак. Планлаштириш шу вақтгача кадрларга бўлган реал эҳтиёжларни ҳисобга олмай ўтказилди. Масалан, республиканинг кўп шаҳарларида эҳтиёж бўлмагани ҳолда тикувчилик ихтисоси бўйича кўп шогирдлар тайёрланди. Шу билан бирга, бинокорлар, токарлар, слесарлар ихтисослари бўйича кадрлар жуда кам тайёрланди, ҳолбуки ана шу ихтисослардаги кишиларга эҳтиёж жуда катта.

Ишлаб чиқариш таълими профиллари ва ихтисосларини танлаб олишда халқ маорифи органлари зиммасига муайян жавобгарлик юкланади. Улар халқ хўжалигининг малакали ишчи кучларга бўлган эҳтиёжларини суст ўргандилар ва ихтисосларнинг алмаштириб юборилишига йўл қўйдилар.

Аммо, ўрта мактабларда мутахассислар тайёрлашни планлаштиришдаги чалкашлик учун асосий жавобгарлик республика Госпланига ва унинг жойлардаги органлари зиммасига юкланади.

Ўрта мактабларда ишлаб чиқариш таълимини ташкил этишдаги хатолар ва нуқсонлар учун баъзи область, район ва шаҳар ижрокомлари ҳам жавобгардир. Улар мактаблар учун профил ва ихтисосларни тасдиқлаш масаласида йўл қўйиб бўлмайдиган даражада суст ҳаракат қилмоқдалар. Ана шу профил ва ихтисослар кўп ҳолларда ўқув йили бошлангандан кейингина тасдиқланди ва бунинг натижасида ўқув процесси чалкаштириб юборилди. Бундай фактлар Бухоро область ижроия комитетининг иш практикасида, Тошкент областидаги айрим шаҳар ва районларда ва бошқа бир қанча жойларда рўй берди.

Биз бутун мактаб ўқувчиларига касбларни ўргатишнинг аҳволини таҳлил эта туриб, республика Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш ва тайёрлаш министрлиги ва унинг илмий тадқиқот муассасалари олдига жиддий талаблар қўйишимиз керак. Улар ўқувчиларнинг ишлаб чиқариш таълимини ташкил этишда қишлоқ мактабларига ҳеч қандай ёрдам кўрсатмаётирлар дейиш мумкин.

Баъзи колхозларнинг раислари ва совхоз директорлари ишлаб чиқариш таълими бригадаларини тузишдан бўйин товламоқдалар, мактабларга кичкина ер участкаларини ажратиб бермоқдалар.

Партия, совет ташкилотлари, республика Госплани, Маориф министрлиги ва унинг жойлардаги органлари ўрта мактабни қайта қуриш тажрибасини чуқур таҳлил этишлари, мактабларда меҳнат ва ишлаб чиқариш таълимини уюштиришдаги камчиликларнинг сабабларини суриштириб билишлари ва бу камчиликларни йўқотиш учун дарҳол тегишли чораларни кўришлари керак.

Ишлаб чиқариш таълими жорий қилинган ўрта умумий таълим меҳнат политехника мактабларида ўқиш муддатини ўзгартириш тўғрисидаги янги қарор муносабати билан катта ишлар қилишимиз лозим бўлган ҳозирги пайтда бу тадбирларни амалга ошириш ғоят муҳимдир.

Янги ўн йиллик умумий таълим мактаби фан асосларини чуқур ўрганишни ва шу билан бирга ўқувчиларга ишлаб чиқариш таълими берилишини таъминлайдиган меҳнат мактаби, политехника мактаби эканлигини ҳаммамиз равшан тушуниб олишимиз ва меҳнаткашларга яхши тушунтириб беришимиз керак.

Маориф министрлиги ва унинг жойлардаги органлари ўрта мактабларни таълимнинг янги муддатига уюшқоқлик билан кўчиришни таъминлашлари, хусусан 10-синфлар учун ўқув қўлланмалари, дарсликлар тайёрлашлари лозим.

Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши, республика министрликлари ва бошқармалари, Госплани, меҳнаткашлар депутатлари Советларининг барча область, шаҳар ва район ижроия комитетлари мактабларни тамомлаб чиққан ёшларни ишга жойлаштириш масаласи устида жиддий ўйлаб кўришлари керак.

Ўрта мактабларда оммавий касб ходимларини тайёрлашни планлаштиришни тубдан яхшилаш — Ўзбекистон ССР Госплани, Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши, министрликлар ва бошқармаларнинг, маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг муҳим вазифасидир.

Саккиз йиллик мактаб бундан буён ҳам халқ маорифи системасида асосий звено бўлиб қолади. Авваламгидек бундан буён ҳам кечки ва сиртқи таълим ёшларимизнинг ўрта маълумот олишлари учун асосий йўл бўлиб қолади.

Ўтган беш йил ичида республикада ишчи ва қишлоқ ёшлари мактаблари сони икки баравар кўпайди. Кечки мактабларнинг моддий базаси бирмунча мустаҳкамланди. Бекобод, Чирчиқ, Олмалиқ шаҳарларидаги партия, совет ва жамоат ташкилотлари, «Ташавтомаш» заводи, Тошкент тўқимачилик комбинати, «Таштекстильмаш» заводи, Самарқанд суперфосфат заводи, Бухоро шаҳридаги «ВЛКСМ 20 йиллиги» тикувчилик фабрикаси ва пиллакашлик фабрикаси, Марғилон шойи комбинати ва бошқа бир қанча корхоналарнинг раҳбарлари ишлаб турган ёшларнинг таълими тўғрисида зўр ғамхўрлик қилмоқдалар. Улар кечки мактабларга зарур биноларни ажратиб бердилар, ўқув қўлланмалари олиш учун маблағ билан таъминламоқдалар ва ёшларнинг меҳнат қилиши ҳамда ўқиши учун нормал шароитларни вужудга келтириш тўғрисида ғамхўрлик қилмоқдалар. Аммо, шуни айтиш кераккки, ишчи ва қишлоқ ёшларининг кечки (сменали) мактаблари ёшларнинг ўрта маълумот олишлари учун асосий звено бўлиб қолган эмас. Уларнинг ишларида жиддий камчиликлар бор.

Бу мактаблар кундузги мактабларга нисбатан одатда ўқув ва материал база билан яхши таъминланмаган, улардаги ўқитувчи кадрларнинг тажриба ва малакаси етишмайди, улар учун махсус дарсликлар чиқарилган эмас. Бу мактаблар кундузги мактабларда қўлланилаётган ўқиш формалари ва методларига тақлид қилмоқдалар. Маориф министрлиги ва унинг жойлардаги органлари кечки мактабларга етарли эътибор бермаётирлар, улардаги таълим-тарбия ишларини онда-сондагина контроль қиладилар. Бу мактаблардан чиқиб кетаётган ўқувчилар оз эмас.

Аммо гап бундагина эмас. Корхоналар, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари баъзан кечки таълимни нормал ташкил этишга халақит бермоқдалар. Улар ишлаб турган ёшларни ўқитиш ғоят муҳим эканлигини тушунмай, уларнинг нормал ўқишига ҳар қандай баҳоналар билан тўсқинлик қилмоқдалар.

Кўпгина колхоз ва совхозларда, шунингдек корхоналарда ўрта маълумот олишга муҳтож бўлган ёшлар мутлақо ҳисобга олинмаётир, кечки мактабда ўқиш зарур эканлиги тўғрисида тушунтириш ишлари олиб борилмаётир.

Маориф министрлиги ва унинг жойлардаги органлари кечки мактабларда таълим-тарбия ишларини тубдан яхшилашлари, уларнинг ишларини контроль қилишни ва методик раҳбарликни кучайтиришлари зарур. Партиянинг аҳолининг умумий маълумот даражасини ошириш тўғрисидаги кўрсатмаларини сабот-матонат билан амалга ошириш лозим.

Партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотлари, корхоналар, қурилишлар, колхоз ва совхозларнинг раҳбарлари ишлаб турган ёшларни ўқитишни энг муҳим давлат вазифаси ва сиёсий вазифа деб ҳисоблаб, бунинг учун зарур шарт-шароитларни яратиб беришлари керак.

Ишлаб турган ёшларга кечки мактабларда таълим беришни янада яхшилаш мақсадида бизнинг фикримизча, Госплан, министрликлар ва бошқармалар ўз ихтиёрларидаги корхона, қурилиш, муассасалар ва совхозлар ишчилари ҳамда хизматчиларининг умумий билим савиясини ошириш юзасидан конкрет топшириқларни халқ хўжалик планларига киритишлари ва уларнинг ишлаб чиқариш фаолияти якунларини тўплаганда ана шу топшириқларнинг бажарилишини ҳисобга олишлари мақсадга мувофиқ бўлур эди. Меҳнаткашларнинг умумий билим даражасини оширишни кўзда тутган бундай планларни колхозларга ҳам тавсия этиш керак.

ЁШ МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАШ СИФАТИНИ ЯХШИЛАШ УЧУН

Таълим-тарбия ишларини янада яхшилаш, ишлаб чиқариш практикаси даражасини ошириш, политехника ва ишлаб чиқариш таълими учун зарур моддий базани вужудга келтириш вазифалари олий ва ўрта махсус ўқув юртларига ҳам, профессионал-техника билим юртларига ҳам бир хил даражада тааллуқлидир.

Кейинги йилларда республикадаги барча ўқув юртларида таълим-тарбия ишларининг ғоявий даражаси, шубҳасиз, анча юксалди, дарс бериш сифати яхшиланди. Таълим ишлари ҳаёт билан, коммунистик қурилиш практикаси билан маҳкам боғлаб олиб борила бошлади. Студентларнинг ишлаб чиқариш практикаси анча такомиллаштирилди, ёшлар ўртасида сиёсий тарбия ишлари анча кучайди.

Шу билан бирга олий ва ўрта махсус ўқув юртларининг фаолиятида ҳали жиддий камчиликлар бор. Айрим фанлардан дарс беришда догматизм ва қироатхонлик элементларига ҳали барҳам берилган эмас. Баъзи жойларда студентларнинг мустақил ишлаши яхши уюштирилмаган. Айрим ўқув юртларида дарсларни ўзлаштиролмовчилар сони ҳали кўп, студентларнинг муайян миқдори икки йиллаб бир курсда қолмоқда.

Бир қанча олий ва ўрта махсус ўқув юртлари ҳамда профессионал-техника таълими системасидаги билим юртларида ўқувчи ёшларни ғоявий-сиёсий жиҳатдан тарбиялашни яхшилаш учун ҳали кўп иш қилиш керак. Ўқув юртларини тамомлаб чиқаётган ёш мутахассисларнинг баъзилари ахлоққа тўғри келмайдиган ножўя ишларни қилаётганликларини кўрсатадиган фактлар бор.

Олий ўқув юртлари ва махсус ўрта ўқув юртларидаги ёшлар ўртасида тарбия ишининг қандай аҳволда эканлигини билиш учун ўтказилган текшириш баъзи ўқув юртларида бу иш юзаки олиб борилаётганлигини, профессор-ўқитувчиларнинг ҳаммаси бу ишда қатнашмаётганликларини кўрсатади. Профессорлар ва педагогларнинг баъзилари ўз фаолиятларини лекция ўқиш ва амалий машғулотлар ўтказиш билангина чеклаб қўядилар, студентларнинг умумий ётоқхоналарига йиллаб бормайдилар, улар билан астойдил суҳбат қилмайдилар, ёшларнинг эҳтиёж ва талабларини ўрганмайдилар. Баъзи олий ўқув юртларида ёшларнинг маданий дам олишини уюштиришга етарли эътибор берилмаётир, йигит ва қизларга эстетик ва жисмоний тарбия бериш соҳасидаги ишларни кучайтириш учун шароит вужудга келтирилмаётир.

Профессионал-техника билим юртларининг ишида ҳам жиддий камчиликлар бор.

Таълим-тарбия ишидаги мавжуд камчиликларнинг сабабларини суриштириб билиш ва бу камчиликларни йўқотиш учун зарур чоралар кўриш — ўқув юртлари партия ташкилотларининг, профессор-ўқитувчиларнинг бурчидир.

Биз халқ хўжалиги ва маданият учун ёш мутахассислар тайёрлаш ишини шундай уюштирмоғимиз кераккки, улар ҳозирги замон талаб қилаётганидек юксак даражада бўлсинлар, ўз олдиларига қўйилган вазифаларни моҳирлик ва меҳр-муҳаббат билан ҳал этсинлар, бунинг учун зарур билим, малака ва маҳоратни эгалласинлар.

Олий ўқув юртларини ва ўрта махсус ўқув юртларини тамомлаб чиқаётган йигит ва қизларимиз партиянинг сиёсатини жуда яхши тушунишлари, бу сиёсатни комил ишонч билан амалга оширишлари, коммунизм қурувчилари ахлоқ кодексининг принципларига риоя қилишда намуна кўрсатишлари керак. Олий ўқув юртлари ва ўрта махсус ўқув юртларида коммунистик қурилишда бевосита қатнашиш учун тайёрланаётган ёшларимиз чуқур ғояли бўлишлари, жамият манфаатларига фидокорона хизмат қилишлари, юксак маданиятли бўлиб, турмушдаги ўз хатти-ҳаракатларида ҳар жиҳатдан намуна кўрсатишлари лозим.

МАКТАБ ҚУРИЛИШИГА ДОИМ ЗЎР ЭЪТИБОР БЕРАЙЛИК

Мактаб бинолари қурилиши мактабларда таълим-тарбия ишларини юксак даражага кўтариш ва уларнинг моддий базасини мустаҳкамлаш билан бевосита боғланган.

Кейинги беш йил ичида республикада давлат маблағлари ҳисобига янги мактаб бинолари қурилиши программаси амалга оширилганлиги, оталиққа олган корхоналар ва колхозларнинг ўз ташаббуси билан мактаб бинолари қурганлиги, шунингдек идора биноларининг мактаблар ихтиёрига топширилганлиги натижасида қўшимча равишда бир миллиондан кўпроқ ўринли синфларга эга бўлдик. Ана шу мактаб биноларида яхши жиҳозланган кабинетлар бор. Ана шу мактаб бинолари Совет ҳокимиятининг шундан аввалги ҳамма йиллари мобайнида қурилган мактаб бинолари сонидан ортиқдир. Бунинг натижасида бизда кўп сменали машғулотларга асосан барҳам берилди ва ҳозирги вақтда барча мактабларнинг 90 проценти бир сменага кўчирилди. Энди 1 миллион 700 минг ўқувчи биринчи сменада шуғулланмоқда. Бу — мактабларнинг моддий базасини мустаҳкамлаш йўлида олға қараб қўйилган жуда катта янги қадамдир. Бу тадбир таълим-тарбия ишларини анча юксак даражага кўтаришни таъминлади. Бу соҳадаги ишларимизни бундан кейин ҳам давом эттиришимиз лозим.

Республика мактабларида ўқувчилар сони ҳар йили 200 минг кишидан зиёд ортиб бормоқда. Бундан кейинги йилларда уларнинг сони бундан ҳам кўпроқ ортади. Мактабларни бир сменали машғулотларга кўчириш суръатларини пасайтиришга йўл қўймаслик учун ва шу билан бирга яроқсиз бўлиб қолган эски мактаб бинолари ўрнига янгиларини қуриш учун ҳар йили камида 500 типовой мактаб бинолари қуриш керак.

Афсуски, республикада мактаб бинолари қурилиши жуда суст ва баъзи жойларда эса сифатсиз олиб борилмоқда.

Мактаб бинолари қуриш учун капитал маблағ сарфлаш халқ хўжалиги плани республикада 1964 йил 1 августгача 85 процент бажарилган. Мактаб объектларини фойдаланиш учун топшириш плани ҳам бажарилмай қолди. Шу йилнинг биринчи ярмида мактабгача тарбия муассасалари қурилишига капитал маблағ сарфлаш плани 63,8 процент бажарилди.

(Охири олтинчи бетда).

5 СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
30 АВГУСТ, 1964 ЙИЛ
№ 202 (12.856).

ЎРТОҚ Р. Н. НИШОНОВ ДОКЛАДИ

(Боши бешинчи бетда)

Мактаб бинолари қурилишида аввалгидагидек ҳозирда ҳам штурмчилик ҳукм сурмоқда. Мактаб объектлари қурилишида январь ойидан май ойигача ҳеч қандай иш қилинмади, дейиш мумкин, июнь ойидан август ойигача иш қизий бошлайди. Аммо фурсат қўлдан бой берилгани учун шошмашошарлик бошланади ва бунинг натижасида ишлар сифатсиз бажарилади. Қурилиш ташкилотлари планни бажармаётирлар. «Узглавстрой» мактаб бинолари қурилиши планини 1 августгача умуман 98 процент бажаргани ҳолда, унинг ихтиёридаги бир қанча трестлар анча орқада қолмоқда.

Партия ва совет органлари колхоз маблағлари ҳисобига мактаб бинолари қуришга эътиборни сусайтириб қўйдилар ва уларга зарур ёрдам кўрсатмаётирлар. Планга мувофиқ, 1964 йилда колхозлар ҳисобига 68 минг ўринли янги мактаб бинолари қуриш ва қўшимча бинолар қуриш кўзда тутилган эди. Аммо, айрим областларда колхозлар мактаб бинолари қурилишини шу қадар суст олиб бормоқдаларки, аслида белгиланган планнинг бажарилиши хавф остида қолмоқда.

Бундай аҳволга йўл қўйиш мумкин эмас. Биз мактаб бинолари қурилишини қаттиқ контроль остига олишимиз, мактаб бинолари қурилишини белгиланган муддатларда тамомлаш ва бу ишни сифатли қилиб бажариш юзасидан қурилиш ташкилотларига нисбатан талабчанликни оширишимиз лозим. Биз колхозлар томонидан қурилаётган мактаб бинолари объектларида ишни айниқса жадаллаштиришимиз ва бу муҳим ишда уларга кун сайин ёрдам беришимиз лозим.

ХАЛҚ ЎҚИТУВЧИСИ — ПАРТИЯНИНГ СОДИҚ ЁРДАМЧИСИ

Мактабларда таълим-тарбия иши, халқ маорифи ишининг муваффақияти, аввало, ўқитувчига боғлиқдир. Ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялашдан иборат катта ва масъулиятли иш ўқитувчига ишониб топширилган. Бизнинг партиямиз, бизнинг халқимиз ўқитувчини халқ маданиятини юксалтириш учун курашда ўзининг содиқ таянчи, янги кишини тарбиялаб ўстиришда ўзининг энг яқин дастёри деб биладилар.

Коммунистик қурилишда ўқитувчининг ғоят катта роль ўйнаётганлигини доим таъкидлаб келаётган ўртоқ Н. С. Хрушчев СССР Олий Советининг сессиясида ўқитувчининг олижаноб меҳнати ҳақида яна зўр самимият билан гапирди. Никита Сергеевич В. И. Лениннинг ўқитувчини ғоят юксак ўринга қўйганлиги, ўқитувчиларнинг маънавий ўсиши ва моддий аҳволига зўр эътибор беришни талаб қилганлиги ҳақида гапирди.

Бизнинг Ўзбекистонда ўқитувчиларнинг катта кўпчилиги ўз ишини астойдил севади, ўзининг бутун билимларини, ўз қалбининг бутун ҳароратини болаларга бағишламоқда. Ўқитувчилар ҳормай-толмай меҳнат қилаётганликлари туфайли халқнинг чуқур ҳурмати ва муҳаббатига сазовор бўлдилар.

Ўқитувчи кадрларни тайёрлаш ва тарбиялаш ишлари кейинги йилларда республикамизда анча яхшиланди. Партия, совет ташкилотлари ўқитувчиларга кўпроқ ғамхўрлик қиладиган бўлиб қолдилар. Бу ишларнинг ҳаммаси ўзининг ижобий натижаларини бермоқда.

Лекин ўқитувчилар тайёрлаш ва тарбиялаш ўсиб бораётган талабларга ҳали ҳам тўла равишда жавоб берарли даражада эмас. Малакани ошириш институтларига кўпинча ўз малакасини оширишга у қадар муҳтож бўлмаган ўқитувчилар юборилмоқда, тузук тайёргарлиги бўлмаган, айниқса узоқ қишлоқлардаги ўқитувчилар ўз малакаларини ошириш имкониятидан йиллаб маҳрум бўлиб қолмоқдалар.

Малакани ошириш институтларининг ўзида ҳам иш сифатини жиддий яхшилаш талаб қилинади. Бу институтларнинг ишидаги асосий камчилик шуки, улар ўқитувчиларни илғор мактабларнинг ва моҳир педагогларнинг иш тажрибалари билан қуроллантирмаётирлар. Улар эскириб қолган формалар ва методлар билан иш олиб боришни давом эттирмоқдалар. Ўқитувчилар малакасини ошириш институтларининг фаолиятини тубдан яхшилаш, уларни малакали кадрлар билан мустаҳкамлаш, бу институтларга малакаси ошириладиган ўқитувчиларни қабул қилишни тартибга солиш керак. Иш манфаатлари барча область институтларига методик раҳбарликни республика институтига топшириш тўғрисида ўйлаб кўришни талаб қилади. Маориф министрлиги ўқитувчилар малакасини ошириш институтларининг иши билан тағин ҳам конкретроқ шуғулланиши лозим.

Республика Педагогика фанлари илмий тадқиқот институти ўқитувчиларнинг иш малакасини ва педагогик маҳоратини оширишда уларга катта ёрдам кўрсатиши лозим. Кейинги вақтларда бу институт ўзининг ишини бирмунча яхшилади, бироқ унинг фаолиятида жиддий камчиликлар ҳали ҳам содир бўлиб турибди. Институт мактаблар билан ҳали ҳам мустаҳкам боғланган эмас, таълим-тарбия ишларини такомиллаштиришда ўқитувчиларга тузук ёрдам бераётгани йўқ.

Олий ўқув юртларида ва педагогика билим юртларида ўқитувчилар тайёрлаш ишидаги камчиликларга алоҳида тўхталиб ўтиш керак, чунки бу ўқув юртларини тамомлаб чиқаётганлар орасида айрим кишилар мактабларда ва бошқа болалар муассасаларида ишлаш учун етарли равишда тайёргарликка эга бўлмаётирлар, дарс беришда, синфдан ташқари ва мактабдан ташқари ишларни олиб боришда қийналиб қолаётирлар, мактабларнинг илғор тажрибалари билан етарли равишда таниш эмаслар ва ўқишни турмуш билан боғлаш мақсадини кўзлаб мактабларнинг фаолиятини қайта қуриш ишидаги ўз вазифаларини тузук тасаввур қилмаётирлар.

Айрим ёш ўқитувчи мутахассисларни тайёрлаш савиясининг пастлигига асосий сабаб педагогика институтларининг мактаблардан ажралиб қолганлиги, педагогика практикасини ташкил этишда катта камчиликлар мавжудлигидадир. Кўп ҳолларда бу иш чекланган муддатларда ўтказилмоқда, практика вақтида тажрибали методист ўқитувчилар ва мактабларнинг раҳбарлари студентларга систематик равишда раҳбарлик қилиб турмайдилар.

Ўқитувчиларни сиртдан ўқитиш соҳасидаги камчиликлар учун ҳам олий ўқув юртларининг ходимларини бир оз танқид қилиб ўтиш керак. Сиртдан ўқиётган студентлар билан аслини олганда бутун ўқув йили давомида планли иш олиб борилмаётир. Улар билан олиб бориладиган бутун иш асосан сессиялар ўтказиш учун белгиланган вақт билан чекланиб қолмоқда. Бу эса студентларнинг программада кўрсатилган материалларни юзаки, саёз ўрганишларига сабаб бўлмоқда.

Ўқитувчи кадрларни тайёрлаш ишларини планлаштириш ҳам лозим бўлган даражада ташкил этилган эмас.

Госплан, Маориф министрлиги, Олий ва ўрта махсус таълим министрлиги бу муҳим ишга ўз муносабатларини ўзгартиришлари, ўқитувчи кадрларни тайёрлашни ва бу ишни планлаштиришни тубдан яхшилашлари лозим. Бу ишни шунинг учун ҳам тезроқ яхшилаш керакки, мактабларда ўқитилаётган ўқувчиларнинг сони йилдан йилга жуда кўпайиб бормоқда ва бизга 1970 йилгача қўшимча равишда камида яна 50 минг ўқитувчи керак бўлади.

Баъзи жойларда маҳаллий совет органлари партия ва ҳукуматнинг ўқитувчиларнинг нормал ишлашлари учун зарур шароит яратиб бериш тўғрисидаги кўрсатмаларини унутиб қўймоқдалар, ўқитувчиларга ғамхўрлик қилмаётирлар, бунинг натижасида кадрлар орасида қўнимсизлик кўпайиб кетмоқда.

Ўқитувчиларнинг моддий ва маиший аҳволи тўғрисида ғамхўрликни кучайтириш масаласини область партия комитетлари ва ишлаб чиқариш бошқармаларининг партия комитетлари синчиклаб муҳокама қилишлари керак бўладиганга ўхшайди. Ўқитувчи кадрларни ғоявий-сиёсий тарбиялашни кучайтиришга алоҳида эътибор бериш лозим. Ўқитувчиларнинг маҳоратини ошириш тўғрисида муттасил ғамхўрлик қилиш, уларнинг халқ олдидаги ўз бурчларини бажариш учун жавобгарлик ҳисларини ошириш зарур. Бу ишни шундай ташкил қилиш зарурки, ҳар бир ўқитувчи қандай фанни ўқитаётганлигидан қатъи назар, марксизм-ленинизм назариясини, КПСС Программасини, партиянинг муҳим ҳужжатларини яхши билиб олсин, партия сиёсатини амалга оширишда актив қатнашсин, коммунизм қурувчисининг ахлоқ кодекси принципларига оғишмай риоя қилишда ўрнак кўрсатадиган киши бўлсин.

Мактаб олдида турган вазифаларни муваффақиятли ҳал қилиш кўп жиҳатдан мактабларнинг раҳбарларига, аввало, уларнинг директорларига боғлиқ. Мактаблар учун раҳбар кадрлар танлаш кейинги йилларда бирмунча яхшиланди. Хотин-қизлардан кўпгина кишилар мактаб раҳбарлари вазифасига кўтарилди. Бир қанча мактабларда директорлар сайлаб қўйилди. Ўтказилган текшириш шуни кўрсатиб турибдики, одатда бу мактабларда ишчанлик вазияти вужудга келмоқда, педагоглар коллективининг ўзи бажараётган ишларнинг натижалари учун масъулияти ошмоқда.

Бироқ, шу нарса сир эмаски, баъзи мактабларимизда ўсмай қотиб қолган, янгича раҳбарлик қилишга қодир бўлмаган кишилар ҳали ҳам бошлиқ бўлиб ишламоқдалар. Баъзи парткомлар ва халқ маорифи бўлимлари ишни уддалай олмаган раҳбарларни бир мактабдан иккинчи мактабга кўчириб қўйиш сингари зарарли практикани ҳали ҳам тарк қилганлари йўқ.

Мактабларнинг директорларини танлаш ишини кескин яхшилаш керак. Шундай қилиш керакки, ҳар бир педагогик коллективнинг бошида ишнинг кўзини биладиган малакали педагоглар туриши лозим. Педагоглар коллективларининг бошлиқлари ўқитувчиларни таълим-тарбия ишларини муттасил такомиллаштиришга уюштира оладиган кишилар бўлиши керак. Директорларни сайлаб қўйиш тартибини бундан буён ҳам давом эттириш, энг яхши ўқитувчиларнинг ташкилотчилик, ишчанлик сифатларини ўрганиб, раҳбарлик ишларига мана шундай ўқитувчиларни кўпроқ кўтариш керак. Яхши тайёргарлиги бўлган хотин-қиз кадрларни директорлик ва илмий мудирлик вазифаларига дадилроқ кўтариш лозим.

Олдимизда турган вазифаларнинг хилма-хиллиги ва мураккаблиги район, шаҳар ва область халқ маорифи бўлимларининг фаолиятини кескин яхшилашни талаб қилади. Уларнинг ишчанлик қобилиятини ошириш, мактаблар билан алоқасини мустаҳкамлаш керак.

Мактабларнинг ишидаги кўпгина камчиликларнинг яна бир сабаби шуки, Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги ва айниқса унинг жойлардаги органлари мактабларнинг таълим-тарбия ишларига жуда қониқарсиз раҳбарлик қилмоқдалар. Бир қанча ҳолларда уларнинг фаолияти етарли равишда ва атрофлича контроль қилинмаётир.

Министрликнинг иш услубини ва методларини ўзгартириш, умумий раҳбарликдан конкрет раҳбарлик қилишга ўтиш, республика халқ маорифи кадрларини тўғри танлашга, жой-жойига қўйиб ишлатишга ва тарбиялашга алоҳида эътибор бериш керак.

ХАЛҚ МАОРИФИГА РАҲБАРЛИКНИ КУЧАЙТИРАЙЛИК

Халқ маорифи — бутун партиямизнинг ишидир, умумдавлат ишидир. Ҳеч бир истисносиз бутун партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотлари ва кенг жамоатчилик бу иш билан шуғулланиши лозим. Ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш вазифасининг муваффақиятли бажарилиши мактабга ҳамманинг эътибор бериб ғамхўрлик қилишига, мактабнинг кундалик раҳбарлик ва ёрдам олиб туришига боғлиқ.

Кейинги йилларда кўпгина партия комитетлари мактабларнинг иши билан чуқур шуғулланадиган бўлиб қолдилар, халқ маорифининг етилган масалаларини тез-тез муҳокама қилиб турадиган бўлиб қолдилар.

Фарғона саноат ва қишлоқ область партия комитетлари, Тошкент ва Наманган шаҳар партия комитетлари ва кўпгина ишлаб чиқариш бошқармаларининг партия комитетлари мактабларнинг ишларига тааллуқли масалалар билан доимий шуғулланмоқдалар.

Андижон қишлоқ область ва Хоразм область партия комитетларининг халқ маорифига раҳбарлик қилиш соҳасида катта иш олиб бораётганлигини алоҳида қайд қилиб ўтиш керак. Бу областларда мактаб партия ташкилотлари секретарларининг семинарлари, айрим фанлар бўйича ўқитувчилар орасида тажриба алмаштириш ишлари мунтазам равишда ўтказилмоқда. Мактабларда методик ишларни кучайтиришга, мактабларнинг ва айрим ўқитувчиларнинг илғор иш тажрибаларини ёйишга кўп эътибор берилмоқда.

Хоразм областида умумий таълим ҳақидаги Қонун муваффақиятли бажарилмоқда. Бу ерда ўқувчиларнинг мактаблардан кетиб қолиш ҳоллари йилдан-йилга камайиб бормоқда, моддий база мустаҳкамланмоқда. Мактабларнинг ҳаммаси бир сменали машғулотларга кўчирилди. Мактабгача ёшдаги болалар муассасаларининг шохобчаси кенгайиб бормоқда. Мактабларда ўқув-тарбия жараёнини яхшилаш, ўқитувчиларнинг ғоявий ва профессионал савиясини ошириш юзасидан кўп иш қилинмоқда.

Партия комитетлари мактабларга яхши муносабатда бўлаётганликларини кўрсатувчи яна бир қанча мисоллар келтириш мумкин эди. Лекин партия ва совет ташкилотларининг халқ маорифига раҳбарлик қилиши ҳамма жойда ҳам мана шундай намунали ташкил қилинган деб бўлмайди.

Айрим партия комитетлари таълим-тарбия ишини чуқур ва атрофлича ўрганиб, раҳбарлик қилаётганлари йўқ. Халқ маорифи масалаларини камдан-кам муҳокама қиладилар. Масалан, Пастдарғом ишлаб чиқариш бошқармасининг партия комитети мактабларнинг иши тўғрисида бу йил битта ҳам масалани муҳокама қилгани йўқ. Партия комитетларининг секретарлари халқ маорифининг аҳволини анализ қилмаётирлар, мактабларга бормайдилар ва мактабларда иш қандай олиб борилаётганлигини билмайдилар. Ишлаб чиқариш бошқармалари партия комитетлари секретарларининг семинарида бир ўртоқ районда қанча мактаб, қанча ўқитувчи ва ўқувчи бор деб берган саволимизга жавоб қайтара олмади. Аммо, биз ундан районда қанча трактор бор деб сўрасак, 523 та деб дарров жавоб берди. Билимдон мутахассис бўлмаса, тракторнинг ўзи ҳеч бир иш қила олмаслигини бу парткомнинг секретари тушунмаса керак. Бундай мутахассис эса аввало, мактабда билим олади.

Мактаблардаги бошланғич партия ташкилотларига тузук раҳбарлик қилинмаётир. Ваҳолонки, бу бошланғич партия ташкилотларининг сафида 5760 коммунист бор. Булар — катта куч, бу кучга моҳирлик билан раҳбарлик қилиб турилса, улар кўп иш қилиши мумкин. Кўпгина мактабларда, айниқса қишлоқ мактабларида партия аъзолари етарли бўлишига қарамай, партия ташкилотлари тузилмаётир, ўқитувчи коммунистлар эса колхоз ва совхоз партия ташкилотларига бириктириб қўйилмоқда. КПСС сафларига илғор ўқитувчиларни ҳали ҳам кам қабул қилмоқдамиз.

Кўпгина партия ташкилотлари кўпинча яхши қарорлар қабул қиладилар-у, аммо бу қарорларнинг бажарилишини контроль қилиб турмайдилар. Баъзан эса ҳатто, бу қарорларни ижро қилувчиларнинг ўзларига ҳам етказмайдилар. Бундай фактлар Термиз, Кегайли ва Бўка районларида содир бўлмоқда.

Халқ маорифига партия раҳбарлигини қатъий равишда яхшилаш, бу муҳим масалага ғоят зўр эътибор бериш керак.

Маҳаллий Советларнинг халқ маорифига раҳбарлиқ қилиш ишларига алоҳида тўхталиб ўтиш керак. Ҳозирги вақтда бунинг учун уларнинг катта имкониятлари бор. Депутатлардан тузилган халқ маорифи комиссиялари, балоғатга етмаган болаларнинг ишлари билан шуғулланувчи комиссиялар мактабга ёрдам кўрсатиш соҳасида кўпгина иш қилишлари мумкин ва лозим. Бироқ, шуни айтиш керакки, бу комиссияларнинг баъзилари расмиятчилик билан ишламоқдалар, болаларни ўқитиш ва тарбиялаш учун ўз зиммаларидаги катта масъулиятни ҳис қилмаётирлар.

Шу нарса ҳақида ҳам айтиб ўтиш керакки, кўпгина касаба союз ташкилотлари халқ маорифи иши билан ҳали ҳам яхши шуғулланмайдилар, ўқитувчилар учун зарур маданий-маиший шароитларни яратиб бериш тўғрисида ғамхўрлик қилмайдилар, таълим-тарбия жараёнини яхшилашда, болаларни тарбиялашда ота-оналарнинг роли ва масъулиятини оширишда мактабларга конкрет ёрдам кўрсатмайдилар. Касаба союзларнинг клублари ҳузурида болалар секциялари, спорт ва техника тўгараклари кам. Пионер лагерлари ва туристик базаларнинг шохобчаларини кенгайтириш тўғрисида етарли ғамхўрлик қилинмаяпти.

Умумий мажбурий таълим мактабларида таълим-тарбия ишларини яхшилаш масалалари муҳокама қилинаётганида комсомол ташкилотлари олдига ҳам жиддий талаблар қўйиш керак. Айрим комсомол комитетлари мактаб комсомол ва пионер ташкилотларининг ишига қониқарсиз раҳбарлик қилмоқдалар, болаларни тарбиялашда уларнинг роли ва масъулиятини кўтармаётирлар.

Комсомол ташкилотлари ёшларни ғоявий-сиёсий тарбиялаш ишига раҳбарликни тубдан яхшилашлари, мактаб комсомол ва пионер ташкилотининг ишига тўғри раҳбарлик қилиб, уларни мактаб олдида турган вазифаларни ҳал этишга йўллашлари, ҳамма комсомолларни ўзлаштириш ва интизомнинг юксак даражада бўлиши учун курашга сафарбар қилишлари лозим.

Ўртоқлар! Кўриб турибсизки, партия XXII съездининг ва КПСС Марказий Комитети июнь Пленумининг ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш масалалари соҳасида берган кўрсатмаларини муваффақиятли равишда амалга оширмоқ учун республикада халқ маорифини янада ривожлантириш йўлида ҳали кўп иш қилишимиз керак.

Биз янги ўқув йили арафасида турибмиз. Янги ўқув йили ниҳоят даражада қулай шароитда бошланмоқда. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг ўрта мактаб ва халқ ўқитувчиси тўғрисида яқинда қабул қилинган муҳим ҳужжатлари бутун ўқитувчилар орасида сиёсий активликни ва меҳнат ғайратини янада кучайтириб юборди.

Партия ташкилотлари педагоглар жамоатчилигининг бу ватанпарварлик ғайратига бошчилик қилишлари ва совет мактаби олдига қўйилган вазифаларни ҳал этишда янги ўқув йилида олға томон тағин ҳам каттароқ қадам қўйиш учун ўқитувчиларнинг бу ғайратини моҳирлик билан ишга солишлари зарур.

Энг муҳими шуки, ҳамма жойда ўқув йилини уюшқоқлик билан бошлаш, 1 сентябрни болалар ва катталарнинг чинакам байрамига айлантириш керак.

Бу йил, ўртоқлар, республикамиз учун айниқса аҳамиятли йил. Октябрда биз Ўзбекистон ССРнинг ва Ўзбекистон Компартиясининг 40 йиллигини нишонлаймиз. Бу шонли юбилейни мактабларда таълим-тарбия ишларини ташкил этишда янги муваффақиятлар билан нишонлаш кўп минг кишилик халқ маорифи ходимларининг шарафли ишидир. Уларга бу ишда партия, совет, касаба союз органлари ёрдам беришлари лозим.

Болаларни тўғри тарбиялаш ва ўқитиш учун ҳаммамиз жавобгармиз.

Болалар бизнинг келажагимиз, бизнинг бахтимиз, ифтихоримиздир. Улар, коммунизм қурувчи ва коммунизм даврида яшовчи кишилардир. Шу сабабли биз халқ маорифига раҳбарлик қилишни юқори даражага кўтармоқ, мактаблардаги таълим-тарбия ишларини коммунистик қурилиш вазифаларига мувофиқ қилиб ташкил этмоқ учун мумкин бўлган ҳамма чораларни кўришимиз лозим.

Ишонч билдириб шуни айтишга ижозат бергайсизки, партия, совет, касаба союз, комсомол ташкилотлари, халқ маорифи бўлимлари, ўқитувчилар, бутун жамоатчилигимиз ёшларимизнинг юксак даражада ўқимишли бўлиб, меҳнатга, коммунизм тантанаси йўлида улуғ ишлар қилишга яхши тайёрланган бўлиб, катта турмуш қучоғига қадам қўйишлари учун ўзларининг бутун куч ва ғайратларини сарфлайдилар. (Қарсаклар).

ЁШЛАРНИ МЕҲНАТСЕВАР ҚИЛИБ ТАРБИЯЛАЙЛИК

Ўртоқ Р. Н. НИШОНОВ доклади юзасидан музокаралар

Пленумда кун тартибидаги иккинчи масала — республикада халқ маорифини янада яхшилаш чоралари ҳақидаги масала ҳам кенг муҳокама қилинди.

Пленум қатнашчилари Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Р. Н. Нишонов докладини муҳокама қилиб, Коммунистик партия, Совет ҳукумати, шахсан ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг ўсиб бораётган авлодни тарбиялаш ҳақида қилаётган катта ғамхўрликларини якдиллик билан таъкидлаб ўтдилар. Яқинда СССР Олий Советининг сессиясида ўқитувчилар ва халқ маорифи ходимларининг иш ҳақини ошириш тўғрисидаги қабул қилинган қарор ленинча ғамхўрликнинг янги далили бўлди.

Сўзга чиққанлар шуни айтиб ўтдиларки, кейинги йилларда Ўзбекистоннинг партия, совет, касаба союз ва комсомол ташкилотлари, республиканинг барча меҳнаткашлари ўқувчиларни Ватанга муҳаббат руҳида ва меҳнатга коммунистик муносабат руҳида тарбиялашга эътиборни кучайтирдилар, умумий таълим тайёргарлиги ва ўқувчиларнинг политехника билими савиясини ошириш, мавжуд мактабларни кенгайтириш ва янги мактаблар қуриш, уларни бир сменали машғулотларга ўтказиш юзасидан катта ишлар қилдилар.

Мактабнинг турмуш билан алоқасини мустаҳкамлаш ҳақидаги Қонун қабул қилингандан сўнг ўтган беш йиллик давомида, деди Қорақалпоғистон область партия комитетининг биринчи секретари **К. К. Камолов**, Қорақалпоғистон халқ маорифи ўз тараққиётида барча кўрсаткичлар бўйича олға қадам қўйди. Ўқув юртларини бир сменали машғулотларга тезда ўтказиш учун умумхалқ мактаб қурилиши кенг авж олди. Бу вақт ичида 183 мактаб, 37 минг ўқувчига мўлжалланган 1390 синф фойдаланишга топширилди. Шунингдек, 7 мактаб-интернат қуриб битказилди.

Мактаблар фаолиятида сифат кўрсаткичлари яхшиланди. Ўқувчиларнинг давомати яхши йўлга қўйилиб, таълимнинг турмуш билан алоқаси мустаҳкамланди. Корхона цехларида, колхоз ва совхоз далаларида, мактаб устахоналарида ўқувчилар ишлаб чиқариш билимларини пухта эгалламоқдалар. Пушкин номли мактаб ўқув ишлаб чиқариш бригадаси ажойиб муваффақиятга эришди. Бу бригада ўз участкасида 40 центнердан пахта етиштириб, юксак кўрсаткичлари учун Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг ёрлиғини олди.

Лекин халқ маорифини ривожлантириш ишидаги камчиликлар докладда тўғри кўрсатиб ўтилганидек, ҳали анчагина. Кўпгина ишлаб чиқариш бошқармалари партия комитетларининг ва маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг раҳбарлари мактабларга ёрдам бермаётирлар, уларни барча керакли нарсалар билан таъминлаш ҳақида қайғурмаётирлар. Бунинг натижасида бир қатор мактабларда ўқиш процессининг савияси паст. Автоном республика партия ташкилоти ҳозир мактабларда тарбиявий ишларни яхшилаш, бутун халқ маорифи ишини янада юксалтиришга эришиш тадбирларини белгиламоқда.

Тошкент шаҳридаги 119-мактаб ўқитувчиси **И. С. Валиева** сўз олади. Ўсиб бораётган авлодни тарбиялаш, мактаблар ва мактабгача тарбия муассасалари тармоқларини кенгайтириш масалалари, дейди у, республика партия ва совет ташкилотларининг диққат марказида турибди. Ўзбекистон ўқитувчилари ўзларига кўрсатилаётган оталарча ғамхўрлик учун Коммунистик партия ва Совет ҳукуматидан чуқур миннатдордирлар.

119-мактаб педагогика коллективи кейинги вақтларда ўқув-тарбия ишларини яхшилашда бирмунча муваффақиятларга эришди. КПСС Марказий Комитети июнь Пленуми қарорларини чуқур ўрганиб, илгариги таълимнинг турмушдан ажралганлигини тугата бориб коллектив ўз ишини тубдан қайта қурди.

Ўқувчиларнинг ёрдами билан мактабда яхши жиҳозланган математика, физика, химия, биология ва бошқа предметлар бўйича кабинетлар ташкил қилинди. Кўргазмали қуроллар тайёрлайдиган ўқувчилар цехи жуда яхши ишламоқда. Барча ўқитувчилар ўз ишларида илғор педагогик тажрибадан кенг фойдаланмоқдалар. Ҳар бир дарснинг самарали бўлишига эришилмоқда, унинг ҳар бир минутидан рационал фойдаланиш учун кураш олиб борилмоқда.

Мен, дейди ўртоқ Валиева, рус тилидан дарс бераман. Ўзбек мактабларида рус тили ва адабиётини ўрганиш ўқувчиларда социалистик интернационализм туйғуларининг шаклланиши, уларнинг халқлар дўстлиги ва қардошлиги руҳида тарбияланиши билан чамбарчас боғланган. Болаларни интернационал руҳда тарбиялашда ўқувчиларнинг қардош республикалар ва социалистик мамлакатлар мактаб ўқувчилари билан ёзишмалари ёрдам бермоқда. Бу ёзишмалар рус тилида олиб борилмоқда.

Тажриба шуни кўрсатдики, дейди нотиқ, болаларни яхшироқ тарбиялаш учун аввало ота-оналар ўртасида мунтазам ва ҳар томонлама иш олиб бориш керак. Мактабда лекторий ва университет ташкил қилинган. Уларда таниқли адабиёт ва санъат арбоблари, олимлар, тажрибали педагоглар ота-оналарга лекциялар ва докладлар ўқийдилар. Ота-оналарнинг ўзи ҳам оилада болаларни тарбиялаш тажрибаси билан ўртоқлашмоқдалар. Эндиликда улар ўқитувчиларнинг яқин ёрдамчилари бўлиб қолдилар.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари **С. О. Азимов** минбарга чиқади. «Вестник воспитания» журналининг 1908 йилги сонларидан бирида қилиб кўрилган ҳисоблар асосида шу нарса таъкидланган эдики, Ўрта Осиёда аҳоли саводсизлигини тугатиш учун ўша вақтдаги мавжуд суръатлар билан 4600 йил керак бўлар эди. Бугун эса пленумда Ўзбекистон меҳнаткашлари Совет ҳокимияти йилларида халқ маорифини ривожлантириш ишида қандай катта ғалабага эришганликлари рақамлар билан кўрсатиб ўтилди. Бу муваффақиятлар доно ленинча миллий сиёсат тантанасининг, Коммунистик партиянинг совет кишиси ҳақидаги оталарча ғамхўрлигининг ёрқин далилидир.

Ҳа, муваффақиятларимиз улкан. Лекин олдимизда янада катта вазифалар турибди. Ўртоқ Азимов мактаблар ишини янада яхшилаш билан, уларнинг ўқув-материал базасини мустаҳкамлаш, ўқитувчи кадрлар тайёрлаш ишини такомиллаштириш билан боғлиқ бўлган масалалар ҳақида батафсил тўхтайди.

Халқ маорифи ходимларига оталик коллективлар — колхозлар, совхоз, корхона ва қурилишлар коллективлари катта ёрдам кўрсатишлари мумкин ва улар ҳақиқатда шундай ёрдам кўрсатмоқдалар. Иқтисодий жиҳатдан бақувват бўлган қишлоқ хўжалиги артелларининг мактаб биноларини қуриш ва кенгайтиришда қатнашишдан иборат қимматли ташаббуси кенг қўллаб-қувватланди. Республика колхозлари 1964 йилда 72 минг ўқувчи билим оладиган янги мактабларни, мавжуд синф хоналари ёнига 81 минг ўқувчига мўлжалланган синфларни фойдаланишга топширадилар. Кейинги беш йил мобайнида колхозларнинг кучи ва маблағлари билан биргина Хоразм областида юздан ортиқ янги мактаб барпо қилинди.

Мутахассис кадрлар тайёрлайдиган ўқув юртларини кенгайтириш зарурдир. Андижон ва Бухоро область партия комитетлари ва область ижроия комитетлари қурилиш техникумлари учун бинолар қуриб беришга эътиборни кучайтирдилар. Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши ва Тошкент область саноат партия комитети Оҳангарон кон-қурилиш техникумини, Тошкент политехника институтининг Олмалиқдаги филиалини ва бошқа айрим ўқув юртларини жойлаштириш учун кўп иш қилдилар. Бироқ Ўрта Осиё Халқ хўжалиги кенгаши, кўпгина министрликлар ва республика ведомстволари олий ҳамда ўрта махсус ўқув юртлари базасини кенгайтириш учун ўз ҳуқуқ ва имкониятларидан ҳали ҳам етарли даражада фойдаланмаётирлар.

Тошкент область саноат партия комитетининг биринчи секретари **П. В. Каймаков** ўз сўзини халқ хўжалигига партия раҳбарлигини яхшилаш масалаларига бағишлади. Бу соҳада Бекобод партия ташкилотининг тажрибаси диққатга сазовордир. Шаҳар партия комитети, бошланғич партия ташкилотлари мактабга катта эътибор бермоқдалар. Бюро мажлисларида, умумий партия йиғилишларида ўқувчиларни тарбиялаш масалалари тез-тез кўриб турилади. Ота-оналар билан ҳам катта иш олиб борилади. Яқинда бу ерда КПСС Марказий Комитети июнь Пленуми қарорлари асосида мактаблар ва ота-оналарнинг вазифаларига бағишланган конференция бўлиб ўтди.

Область партия ташкилотлари ва мактаблари таълимни ижтимоий фойдали меҳнат билан қўшиб олиб бориш юзасидан, ўқувчиларнинг профессионал тайёргарлигини ташкил қилиш юзасидан кўпгина яхши тажриба тўпладилар. Ишлаб чиқариш таълими бўлган 108 та мактаб ташкил қилинган. Кўпгина саноат корхоналари бу соҳада мактабларга катта ёрдам бермоқдалар. «Ташсельмаш» заводида ажойиб ўқув цехи вужудга келтирилган бўлиб унга 60 та станок ўрнатилган. Оталиқдаги мактаблар ўқувчиларини ишлаб чиқаришга ўргатиш учун ишдан озод қилинган 19 та инженер-техник ходим ажратиб қўйилган. Чирчиқ шаҳрининг кўпгина саноат корхоналаридаги партия ташкилотлари ҳам ишлаб чиқариш таълими билан чинакамига шуғулланмоқдалар. Область шаҳарларида коммунистик меҳнат бригадалари ташаббуси билан умумий таълим мактаблари ва уларни оталиққа олган корхоналар коллективлари ўртасида янги муносабатлар ривожлана бошлади. Илғор ишчилар мактабларга тез-тез келиб турадилар, ўқувчиларни тарбиялашда актив қатнашадилар. Корхоналар Ҳурмат тахталаридаги коммунистик меҳнат зарбдорларининг ёнида оталиқдаги мактаблар энг яхши ўқувчиларининг фамилиялари ҳам пайдо бўлди.

Лекин бу, дейди нотиқ, халқ маорифига партия раҳбарлиги ҳар томонлама яхши йўлга қўйилганлигини билдирмайди. Партия комитетларининг ҳаммаси ҳам мактаб ҳақида қўлидан келганча эътибор ва ғамхўрлик қилаётир деб бўлмайди. Мактаблар фаолиятидаги жиддий камчиликларни ана шу билангина изоҳлаш мумкин. Область партия ташкилоти халқ маорифи ишига раҳбарлик даражасини яхшилаш учун тадбир-чоралар кўради. Ўртоқ Каймаков мактаб қурилишининг техникавий даражаси ҳозирги замон қурилиш индустриясидан орқада қолаётганлигини таъкидлаб ўтади. Бу шунга олиб келмоқдаки, мактаблар бундан бир неча йил аввал ишлаб чиқилган типовой лойиҳалар асосида ҳали ҳам ғиштдан қурилмоқда. ЎзССР Госстройи, лойиҳалаш ташкилотлари қурилишнинг индустриал методларини қўллашга имкон берадиган мактабларнинг янги типовой лойиҳаларини ишлаб чиқишлари керак.

Мактабларнинг материал базасини кенгайтириш ва мустаҳкамлаш юзасидан Самарқанд областида катта ишлар олиб борилмоқда. Фақатгина кейинги уч йил мобайнида 200 дан ортиқ мактаб қуриб битказилди ва фойдаланишга топширилди. Мактаб қурилиши плани ошириб бажарилмоқда. Шундай бўлса ҳам, дейди Самарқанд область ижроия комитети раиси **А. А. Хўжаев**, бу мактабларни бир сменали машғулотларга кўчириш вазифасини тўла ҳал қилмайди. Самарқанд областида янги мактаблар қурилиши учун 1965 йилга керакли маблағлар ажратиш ҳақидаги масалани қайта кўриб чиқиш зарур.

Маҳаллий советларнинг ижроия комитетлари кейинги вақтларда халқ маорифи органлари ишлари билан кўпроқ шуғулланадиган бўлиб қолдилар. Мактабларнинг материал базаси мустаҳкамланиши билан бирга уларни кадрлар билан мустаҳкамлаш масалалари ҳал қилинмоқда. Самарқанд давлат университетида янги факультетлар — ўзбек ва тожик ҳамда чет тиллар факультетлари ташкил қилинди. Шаҳар олий ўқув юртларининг илмий ходимлари ўқитувчиларга таълим сифатини яхшилашда ёрдам бермоқдалар.

Халқ маорифи системасини қайта қуриш ҳақидаги қонуннинг амалга оширилиши мактаблардаги комсомол ташкилотларининг фаолияти ҳал қилувчи аҳамиятга эга, дейди Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари **Р. Абдуллаева**. Меҳнат комсомол ташкилотлари ва пионер дружиналари учун ажойиб тарбиячи ва доно дўст бўлиб қолди. Яқинда бўлиб ўтган республика ўқувчилар бригадалари слётининг қатнашчилари ўз сўзларида ана шулар ҳақида гапирдилар. Улар мактаб ўқувчилари завод ва фабрикаларда, далада актив меҳнат қилаётганликлари ҳақида, ўз кучлари билан синф хоналари, устахоналар, спорт майдончалари бунёд этаётганликлари тўғрисида гапирдилар. Мактабларни битириб чиққан минглаб ёшлар ҳар йили қўриқ ерларни ўзлаштиришга отланмоқдалар. Жонажон ўлкамизни бой ва гўзал қилишда уларнинг катта ҳиссаси борлиги билан комсомоллар ва ёшлар фахрланадилар.

Республика комсомол ташкилоти мактаб ишига ўзининг жонажон иши деб қарайди, ўсиб келаётган ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялашда партия ташкилотларига ўз ёрдамини кучайтиришга ҳаракат қилади. Мактабларда тарбия ишларини яхшилаш масалалари комсомол ташкилотларида, республика комсомоли Марказий Комитетининг пленумида муҳокама қилинди. Ўртоқ Абдуллаева педагогик кадрлар тайёрлаш ишини яхшилаш зарурлигини уқтиради.

Ўзбекистон ССР маориф министри **Э. Қодиров** ўз сўзида муҳим масалаларни кўтарди. У ҳали ҳам ўқитувчилар етишмаётганлиги сезилаётган областларда янги педагогика институтлари ташкил қилиш зарурлиги ҳақида гапирди. Чет жойлардаги олий ўқув юртларини ўқитувчи кадрлар билан таъминлаш масаласи бу институтларга республика марказидан мутахассислар юборилганда ҳал бўлиши мумкин. Бундай олий ўқув юртларига фанлар академиясидан, университетлардан, политехника ва бошқа йирик институтлардан илмий ходимларни ҳозирги замон фанининг энг янги бўлимлари бўйича лекция курслари ўқиш учун юбориб туриш традициясини тиклаш зарур. Номи бутун дунёга маълум бўлган Ўзбекистоннинг энг эътиборли ва ҳурматли олимлари бу ишда ўрнак кўрсата олмасмиканлар? Уларнинг ташаббусини шубҳасиз жуда кўплаб ҳамкасблари қўллаб-қувватлаган бўларди.

Айни чоқда педагогика институтларининг республика мактаблари билан етарли даражада боғланмаганлигига ҳам эътиборни жалб қилиш зарур. Ўқитувчилар мактабларда камдан кам бўладилар. Гарчи институт кафедралари дарсликлар яратишда маълум ёрдам кўрсатсалар ҳам, улар мактаб ҳақида ҳалигача биронта фундаментал асар яратиб берганлари йўқ. Республика Олий ва ўрта таълим министрлиги бу жиддий камчиликни бартараф қилиши, олий ўқув юртларининг умумий таълим мактаблари билан алоқасини янада яқинроқ таъминлаши лозим.

Колхоз ва совхозларнинг халқ маорифи органларига кўрсатаётган катта ёрдами ҳақида Сирдарё ишлаб чиқариш бошқармаси партия комитетининг секретари **Т. У. Умаров** гапирди.

Бу бошқарма хўжаликлари маблағи ҳисобига кейинги беш йил мобайнида 8 та мактаб қурилди, 2000 ўқувчига мўлжалланган 78 та қўшимча синфхона қурилди, 38 та ўқув устахонаси вужудга келтирилди. Шунинг учун ҳам ўқувчилар пахтачилик ва чорвачилик асосларини қизиқиб ўрганмоқдалар, ўз билимларини амалда муваффақиятли қўлламоқдалар. Мактаб участкаларида ҳозир мўл ҳосил етиштирилмоқда. Болаларни тарбиялашда ота-оналар жамоатчилиги ҳам катта ёрдам бермоқда. (ЎзТАГ).

Редактор М. ҚОРИЕВ.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри.
Р. 11132. ИНДЕКС — 64543. № 8: — 202.